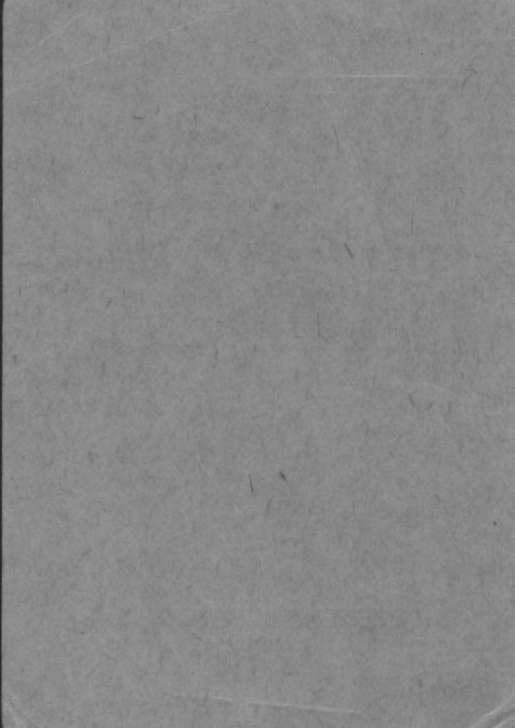

A. V. KÕRV

ÕPILASE
VÕÕRSÕNASTIK

„ILO“ KIRJASTUS TALLINNAS 1935

Juv. 998

ÕPILASE
VÕÕRSÕNASTIK

KOOSTANUD
MAG. A. V. KÕRV

„ILO“ KIRJASTUS TALLINNAS 1935

Handwritten signature or text, possibly "K. Mattieseni"

K. Mattieseni trükikoda o.-ü., Tartu 1935.

SAATEKS.

Sageli on meil nurisetud meie õpilaste vähese võõrsõnade oskuse pärast ja on püütud sellele nähtusele leida mitmesuguseid seletusi. Ometi on üheks suuremaks põhjuseks siin seni olnud vastava käsiraamatu puudumine, mis oleks olnud õpilasile vastuvõetav nii koostuselt kui ka hinnalt.

„Õpilase võõrsõnastik“ tahab selle puuduse kõrvaldada. Ta on koostatud „Eesti õigekeelsus-sõnaraamatu“ alusel ja temas on püütud pakkuda kõiki kirjanduses, ajalehis, kuukirjus jm. sagedamini esinevaid võõrsõnu. Sellejuures on välja jäetud üheltpoolt üldtuntud ja teiselt poolt eesti keeles väga harva või üldse mitte esinevad võõrsõnad, mis asjatult koormaksid sellise teose piiratud ruum-ala. Samal põhjusel on välja jäetud ka puhtteaduslikud ja tehnilised oskussõnad, mis on lähemalt seletatud vastavais teoseis.

Võõrsõnade siit-säält valik nende tundmaõppimiseks on tülikas meie juba niigi ülekoormatud eesti keele õpetajaile ja õpilasil kaovad peagi kaustikuisse või üksikuile paberilehile märgitud sõnad. Unustamise puhul aga puudub võimalus vastavat sõna

üles leida ja uuesti meelde tuletada. Nii annab vaevarikas ning liiga palju aega nõudev töö vähe tulemusi.

Sõnade rühmitamist, mis nad laiali paiskaks, ei ole siin peetud otstarbekohaseks. Oleks parem, kui õpetaja ise nad mingi märgikesega seeriaiks jagaks vastavalt nende raskusele ja õpilaste arengule. Nii jääksid sõnad kokku ja moodustaksid teravikulise sõnastiku, mida õpilane võiks kasutada nii enne kui ka pärast otsest sõnade õppimist.

Teose koostaja pole muidugi mõtelnud, nagu peaks õpitama kõik siin esitatud sõnad. Aitab, kui on aktiivselt õpitud umbes pooled neist. Ülejäänud osa võiks jääda siis juba õpilase enese hooleks. Kui kord aktiivne huvi on äratatud, siis võib loota ka edukat töö jätkamist.

Kui teoseke aitab tõsta võõrsõnade teadmise taset õpilaskonnas ja kaugemalgi, kuhu ta mõjupiirkond võiks ulatuda, siis on ta täitnud temale pandud lootused.

Võimalikele puudusile tähelepanu juhtimise ja kõigi asjalike näpunäidete eest suurim tänu kaasõpetajaile! Samuti parim tänu kõigile neile, kes kuidagi on kaasa aidanud selle teose saamisele!

Tallinnas, 10. veebruaril 1935.

A u t o r.

A.

a = a a r

à igaüks ... eest (näit. „3 tükki à 5 senti“
= 3 tükki, igaüks 5 senti eest)

aar 10-meetrilise küljega pinnamõõt, 100
m², lüh. a

aaria ühelaul pikemas helitöös

aaria keeled indoeuroopa keeled Pär-
sias ja Indias; laiemas tähenduses indo-
euroopa keeled üldse; **a a r i a t õ u g**
indoeuroopa, indogermaani tõug

aatom algaine vähim keemiliselt jagamatu
osake

abažuur lambivari

abdikatsioon loobumine, lahkumine, tagasi-
astumine (kohalt, troonilt jne.)

abiturient keskkooli lõpetaja

abituurium keskkooli lõpetamine, lõppek-
sam

abnormne ebanormaalne, kõrvalekalduv,
loomuvastane, põikuv

aboneerima tellima

abonent tellija

abort väär- ehk nurisünnitus

absolutism ainuvalitsus, piiramatu ise-
valitsus

absoluutne iseline; päris; ülepoolne (ena-
mus); täielik, täiuslik; rippumata

absolveerima lõpetama (kooli), sooritama,
õiendama (eksamit)
absorbeerima neelama, imama
abstraheerima ära tõmbama, eemaldama;
üksikuid tunnuseid eemaldama, olulist
juhulisest eraldama, mõtendama
abstraktne mõtendatud; mõisteline, mõtte-
line
abstraktsioon mõtendus, olulise eraldamine
juhulisest
absurd mõttetetus
absurdne mõtetu, võimatu, rumal
abt kloostriülem
abtiss nunnakloostri naisülem
adeerima lisama, liitma, kokku arvama
adekvaatne võrdne, kohaldane, vastav
aditsioon liitmine, kokkuarvamine
adjektiiv omadussõna
adjunkt abiline mingis ametis
adjutant abi-, saateohvitser
administraator haldur, valitseja
administratiivne halduslik, valitsuslik
administratsioon haldus, valitsus
administreerima haldama, valitsema, juha-
tama
admiral laevastiku juht
admiraliteet mereväge juhtiv ametkond
adopteerima lapsendama, lapseks võtma
adoptsioon lapsendamine, lapseksvõtmine
adressaat kirja saaja
adressant kirja saatja
adverb määrsõna
adverbiaal määrus (lauseliige)
aerodroom lennuväli

aeronaut õhusõitja, lendur
 aeronautika lennuasjandus
 aerostaat õhupall
 afekt tugev tundmus, meeleärevus, kihk
 afektatsioon edev, tehtud olek
 aferist õnnekütt, petis
 afirmatiivne jaatav, kinnitav
 afirmeerima jaatama, kinnitama
 afišš müürileht, plakat
 aforism mõttekild, mõttetera
 aforistlik lühike, katkeline
 afäär juhtumus, sekeldus, tüliasi
 agatoloogia õpetus kõrgeimast hüvest
 ageerima teotsema, toimima
 agentuur agendi teotsemisruum, toimistu
 agitaator kihutaja, ässitaja
 agitatsioon kihutus, ässitus
 agiteerima kihutama, ässitama
 aglutineerima külge liitma, kleepima
 agnoosia teadmatus
 agnostik agnostitsismi pooldaja
 agnostitsism filosoofiline seisukoht, mille
 järgi kogemuse taga peituv absoluutne
 pole inimõistusele tunnetatav
 agoonia surmaheitlus
 agraar- = a g r a a r n e maandus-, maa-,
 maanduslik, põllumenduslik
 agressiivne pääletungiv
 agrikultuur põlluviljus, põllumajandus
 agronom põllumajandusteadlane
 agronomia põllumajandus-, maatulundus-
 teadus
 akadeemia ülikool, kõrgem õppeasutis
 akadeemik akadeemia liige; kõrgema õppe-

asutise õppejõud; akadeemia lõpetanud
 isik
aklamatsioon poolehoiu-hüüe
aklimatisatsioon ilmastamine, kohanemine
 teise kliimaga
aklimatiseerima ilmastama, kohastama
 teise kliimaga
akommodatsioon kohastumine, kohastuvus,
 (silma) seaduvus
akommodeerima kohastama
akompaneerima saatma, kaasa mängima
akord kooskõla; kokkulepe (võlausaldaja-
 tega)
akordeerima kokku leppima (võlausaldaja-
 tega)
akrediteerima volitama, volikirja andma
akreditiiv usalduskiri, volikiri
akrobaat köietantsija, turnimiskunstnik
akromaatileine värvistumatu
akropol linnakants (vanas Kreekas)
aksioloogia väärtusõpetus
aksioom põhi-, algause
akt toiming, toimetus; asjakiri, dokument;
 dokumentidekaust, toimik; vaatus;
 alasti inimkeha kujutus
aktiiv tegevik
aktiivne tegev, toimekas
aktiva hüvistu
aktivist teotseja, toimija, isik, kes nõuab
 teokust
aktsent rõhk, rõhumärk
aktsentueerima rõhutama
aktsepteerima vastu võtma; kohuslikuks
 tunnustama

aktsia osatäht
aktsidents juhuline tunnus; vähem trüki-
 töö
aktsiis maks tarbe- ja maitseaineilt
aktsionäär osatähtede omanik
aktsioon tegevus, toiming; üritus
aktuaalne parajasti päevakorral olev, täht-
 tis; tõsioluline
aktus pidulik koosolek
aktöör näitleja
akumulaator jõukuhjaja, -koguja
akumulatsioon kuhjumine, kogumine
akumuleerima kuhjama, koguma
akustika kõlaõpetus; kõlavustingimused
 ettekanderuumis; kuuldavus
akustiline kõlaõpetuseline; hää kõlalise
 mõjuga (ruum)
akuutne äge, terav, aktuaalne
akvaarium klaasseintega vesistu veeloo-
 made või -taimede tarvis
akvarell vesivärv; vesivärvimaal
à la kombel, maitse järgi
alabaster valge või kergelt värviline pee-
 neteraline kipsi teisend
alarm kutse relvade juurde, kutse tege-
 vusse, hoiatussignaali
alarmeerima relvade juurde, tegevusse kut-
 suma, hoiatussignaali andma
albiino värvisetu inimene või loom
albinism värvise puudumine
aleksandriin kuuejalaline jamb (12-silbi-
 line värss)
alfa kreeka tähestiku esimene täht (α);
 algus

algebra tähtarvutus, matemaatika osa, mis käsitleb arvude omadusi ja vahekordi üldiste sümbolite abil
alias teisiti, teise nimega
alibi mujalu, mujalolek
aliment elatis
alkeemia keskaegne kullategemiskunst
alkeemik isik, kes teotseb alkeemiaga
alkoov eesriidega varjatud voodiõõs, voodiruum
allegooria mõistukuju
allegooriline mõistukujuline
allegri odav rahvaloterii
alliteratsioon kaashäälikute kordumine värsis või lauses
allüür käik, kõnnak; ülalpidamine, käitumine
almanahh mitmekesise sisuga perioodiline väljaanne
alternatiiv valik emma-kumma vahel; üks emmast-kummast
altruism inimesearmastus, ligimesearmastus
altruist inimesearmastaja, ligimesearmastaja
altruistlik teiste eest hoolitsev, ligimest armastav
amalgam elavhõbeda ühend mõne muu metalliga; segu
amatsoon ratsutajanna, naissõdur; sõjakas naine kreeka mütoloogias; mehelik naine; naise ratsutusülikond
amatöör asjaarmastaja
ambassadöör suursaadik

ambitsioon auahnus, iseteadvus; nõudlik-
 kus
ambroosia surematuse roog, jumalate toit
ambulantne vt. **a m b u l a t o o r n e**
ambulants käijate haigete vastuvõtmise
 koht
ambulatoorium vt. **a m b u l a n t s**
ambulatoorne ambulantsis toimetatav
amelioratsioon parandamine, paremaks te-
 gemine
amfiib kahepaikne loom
amfiteater ringteater
amnesteerima = **a m n e s t i m a** armama,
 armu andma
amnestia üldarmustus, -armuandmine, ar-
 mamine
amor armastus, armastusjumal
amoret lapsena kujutatud armujumal
amorfne kujutu, vormitu
amortisatsioon kustutamine
amortiseerima jaokaupa kustutama
ampel rippuv lamp või vaas
amper elektrivoolu tugevuse mõõtühik
amplituud võnke ulatus, laius; viibe
amputatsioon vigase kehaliikme kehast
 eraldamine
amputeerima vigastatud kehaliiget kehast
 eraldama
amulett ohutis, ebausust kaasaskantav ese
 haiguste ja ohtude vastu
amööb üherakuline loom
amüseerima lõbutsema, lõbustama
anagramm tähemõistatus, tähemäng

anakoluut kõrvalekaldumus reeglipärasest lauseehitusest

anakronism vääraegsus, asetamine väära aega

analfabeet kirjaoskamatu

analoogia sarnus

analoogiline samalaadne, sarnane

analüseerima = **analüüsima** eritlema

analüüs algosadeks lahutamine, eritlus

analüütiline eritlev, algosadesse jaotav

anapest värsijalg kahest lühikesest (rõhust) ja ühest pikast (rõhulisest) silbist (∪∪-)

anarhia korralagedus, valitsusetus

anarhiline seaduseta, valitsuseta, korralage

anarhism ühiskondlikku võimu ning sundust eitav õpetus

anarhist igasuguse riikliku võimu eitaja

anateema needus, kirikuvanne

anatom lahkaja

anatomia kehaehitus-õpetus, lahkamisõpetus

anatomikum asutis anatomia õpetamiseks ja uurimiseks; lahkamisasutis

anatomiline lahkav, lahkamisse puutuv

androgüün meesnaine

anemia verevaesus, kehvveresus, kahvatus

anekdoot nalja-, kõdijutuke

angaar lennukikuur

angažeerima kutsuma, paluma; kohustama

angroo hulgi, suurel hulgal, suurmüügil

animaalne loomaline

animism elutute objektide ja loodusnähtuste hingestamine
ankeet ringküsimus
annaal aastaraamat
anneksioon (juurde)lisamine; teatud maa-ala liitmine teise riigi külge
annekteerima võõrast maad oma maa külge liitma
annulleerima maksvusetuks tunnustama, tühistama
anomaalia korrapäratus, erand, põikus
anonss teadaanne, kuulutis, eelteade
anonüümne nimetu, tundmatu
anorgaaniline elutu
anormaalne ebanormaalne, kõrvalekalduv
ansambl terve kogu; koosmäng, koosmõju
antagonism vastuolu, võitlus millegi vastu, vastupanu
antarktis lõunanaba-maad
antenn raadio saate- ja vastuvõtte-traadistik
anti- vastu-
antifebriin palavikuvastane arstim
antiik- = antiikne vanaaegne, vana-
 moeline
antiikva ladina kiri
antikvaar vanade raamatute ja kunstiteostega kaupleja, vanaaja tundja
antikvariaat vanade raamatute ja kunstiesemete kauplus
antipaatia vastumeelsus, vastikus
antipaatileine vastik
antipood vastasjalgne, s. o. teispool maa-
 kera elav inimene; vastane

antisemiit juudivastane
 antisemitism juudivastanus
 antiseptiline haigusidusid hävitav
 antitees vastulause, mõistete, olukordade
 vastusead
 antoloogia valimik kirjandust
 antrakt vaheaeg (teatris)
 antree eeskoda, sissekäik
 antropofaag inimessööja
 antropoloogia inimesteadus
 antropomorfism jumala kujutlemine ini-
 meskujulisena
 antropomorfne inimesarnane, -kujuline
 aort suur-, päätuiksoon
 apaatia osavõtmatus, ükskõiksus, norgus
 apaatiline ükskõikne
 apartne eraldav, omaette olev
 apašš röövel, bandiit (Pariisis)
 apellatiiv üldnimi
 apellatiivne edastav, edasikaebeline
 apellatsioon edastus, edasikaebus
 apelleerima edastama, edasi kaebama
 apertseptsioon tähelepanemine, omastus,
 teadlik nägemine, vaatlus
 apertsipeerima tähele panema, omastama
 apetiit söögiisu
 aplaus poolehoiu-avalustus, käteplaksutamine
 aplikatsioon sobitus, rakendus, kohaldus;
 lisandatava mustri-kaunistamine
 aplitseerima sobitama, kohaldama, raken-
 dama; tarvitama, kasutama
 aplodeerima poolehoiuks käsi plaksutama
 aplodiment käte plaksutamine häämeele
 väljendamiseks

aplomb endausaldus, kindel esinemine
apodiktiline vastuvaieldamatu, möödapääs-
 tamatu
apokoop lõppkadu
apoloogia kaitsekiri, kaitsekõne
aposisioon lisand; lisandus
a posteriori kogemusest, katse teel
apostroof ülakoma; üttamine
apoteoos jumalastamine, liialdatud ülista-
 mine
a priori sõltumata kogemusest
arabesk joonis puulehist; lill-ornament
areen võitlus-, võistlusväli
areomeeter erikaalumõõtja
areopaag kõrgem kohus vanas Ateenas;
 erapooletute, auvääriliste kohtunikude
 kogu
arest vangistus; kinnipanek
areteerima vahistama
aretoloogia voorusõpetus
argoo üksikute ühiskonnakihtide erikeel
argument tõendusabinõu, põhjend
argumentatsioon põhjendus, tõestus
argumenteerima = a r g u m e n t i m a
 tõendusabinõusid tooma, põhjendama
arhailine muistne, vanaaegne, vanamoeline
arhaism vananenud nähtus, keelend
arhaistlik vanamoelist jäljendav, vanane-
 nud
arheoloog muinsusuurija, muinasteadlane
arheoloogia muinasteadus
arheoloogiline muinasteaduslik
arhiiv kirjakogu
arhimandriit kloostriülem, abt

arhipelaag saarekas meri; saarestik
 arhitekt ehituskunstnik, -teadlane
 arhitektoonika ehituskunst; ülesehitus,
 konstruktsioon
 arhitektuur ehituskunst
 arhivaal arhiivis säilitatav ese
 arhivaar arhiiviametnik
 aristokraat aadlik; aadlivalitsuse pooldaja
 aristokraatia aadel
 aritmeetika arvuõpetus
 arjergard järelvägi
 arktiline põhjanabal asuv; põhjapoolne,
 põhjamaine
 arktis põhjanaba-maad
 armatuur varustis; masina või aparaadi
 täiendus-osad
 armee sõjavägi; suurem sõjaväekoondis
 aromaatile line lõhnav, hääälõhnaline
 aromaatne vt. a r o m a a t i l i n e
 aroom meeldiv lõhn
 aroomiline vt. a r o m a a t i l i n e
 arsenal relvla ühes töökojaga
 arteer tuiksoon
 artikkel kirjutis; erikaup; seaduse, mää-
 ruse, lepingu jne. osa; sugusõna
 (gramm.)
 artikulatsioon hääldamine, liigitamine
 artikuleerima hääldama; eraldama
 artilleria kahuriasjandus; kahurvägi
 artillerist kahurväelane
 artist kunstnik, eriti tsirkuses; virtuoos
 teatud alal
 artistlik kunstiline
 arütmia rütmitus

aseptiline vaba pisilastest
 askees kirgede ja himude valjtsemine, liha-
 suretamine
 askeet lihasuretaja
 askeetika askeesiõpetus
 asketism askeetlik eluvaade ja eluviis
 aspekt vaatekoht, vaade
 aspirant sõjakooli-kasvandik; kohasoovija
 aspiratsioon hingatus; sissetõmbamine;
 taotlemine
 aspireerima sõna algul või lõpus h-hääliku
 taolist häälikut hääldama; hingatama;
 püüdma, taotlema
 assamblee kokkutulek; hiilgav seltskondlik
 ring
 assekurants kindlustus teatud kahju vastu
 assekureerima kahju vastu kindlustama
 assertooriline tõsiasi konstateeriv, kin-
 nitav
 assessor kaasistuja
 assignatsioon maksutäht; maksujuhatust
 assigneerima maksujuhatust andma; sum-
 masid lubama millekski
 assimilatsioon sarnastamine, sarnastumine
 assimileerima sarnastama
 assisteerima abiks olema, kaasnikuks olema
 assistent abiline, kaasnik
 assonants rõhuliste vokaalide kokkukõla
 assotsiatiivne ühendav
 assotsiatsioon aheldumine, sidestumine;
 seltsimine, ühinemine
 assotsieeruma ahelduma, sidestuma; selt-
 sima, ühinema
 astma hingeldustõbi

astraal- = a s t r a a l n e tähetaoline, tä-
helik, tähene, taevalik, kõrgemasse ole-
masollu puutuv

astroloog ennustaja taevatähtede abil

astroloogia ennustamine taevakehade lii-
kumise ja asendi põhjal

astronoom täheteadlane

astronoomia täheteadus

asümmeetriline ebasümmeetriline

ataak = a t a k k rünnak

atakeerima ründama

atak vt. a t a a k

atašee eriülesannetega ametnik välissaat-
konnas

atavism algvanemate omaduste nähtavale-
tulek

ateism jumala olemasolu eitamine, jumala-
salgamine

ateist jumalasalgaja, jumalaeitaja

ateljee kunstniku töökoda, -ruum

atentaat tapmiskatse

atestaat tunnistus, tunniskiri

atestatsioon teenistuslikkude omaduste ja
võimete hindamine

atesteerima teenistuslikke omadusi ja või-
meid hindama, nende kohta tunnistust
andma

atleet võimleja, jõumees, raskejõustiklane

aļleetika jõustik

atmosfäär õhkkond

atoll rõngassaar

atomism õpetus, mis püüab kõiki loodus-
nähtusi seletada aatomite abil

atomistika aatomiõpetus

atraktsioon külge-, ligitõmbamine
 atribuut tunnus; täiend
 atrofeeruma kõhetuma, kõhnuüma, kõdu-
 nema
 atroofia kõhetus
 audients jutulevõte, jutulolek (riigivalitse-
 jate või muude kõrgemate isikute juu-
 res)
 auditorium kuuldesaal, kuulajaskond
 aula pidusaal
 autarkia * endagarahuldumine, oma maa
 saadustega läbiajamine, majanduslik
 sõltumatus
 autentne iselik, täiesti ustav, kindel, ehtne
 auto- ise-, oma-, enese-, enda-
 autobiograafia enda kirjutatud elulugu
 autobiograafiline autori elulooline
 autodafee ketserite pidulik surmasaatmine
 autodidakt iseõppinu
 autogeenne koha pääl tekkinud; auto-
 geenne keetmine metallide kok-
 kukeetmine põleva gaasi ja hapniku
 leegi abil
 autograaf isekirjutaja, kopeermasin; oma-
 käene kiri
 autogramm omakäeline (nime)kirjutis
 autokraat isevalitseja, täie võimuline käs-
 kija
 automaat isetöötav aparaat
 autonoomia iseseaduslikkus, osaline iseseis-
 vus
 autonoomne oma seaduste järgi elav
 autor algataja, koostaja, tegija
 autoriseerima volitama

autoriteet mõjuvõim, lugupeetavus
 avaal vekslivastutus
 avaleerima veksli eest vastutama
 avangard eelvägi
 avanss ede, ettemaks
 avansseerima edutama, edasi jõudma, kõr-
 gemale kohale saama
 avantürist juhtumusteotsija, seikleja, õnne-
 kütt
 avantüür juhtumus, seiklus
 avarii meriõnnetus; meriõnnetusest tekki-
 nud kahjud, kaotused ja kulud
 avenüü sirge tänav-puiestee; üldse puies-
 tee
 aviaatika lennuõpetus, lennutehnika
 aviatsioon õhusõit lennukitega
 aviis ajaleht; ennetus, teatus

B.

baas alus; lähteala
 bajadeer india tantsijanna
 bakanaal jooming, joomapidu, pidu Bak-
 chos'e auks
 bakant bakanaalist osavõtja
 bakšiš jootraha, kingitus
 bakter pisik, pisilane
 bakterioloogia pisikuteadus
 balanss tasakaal
 balansseerima tasakaalus hoidma, kõi-
 kuma
 baldahhiin troonikatus; kandraami, kantsli
 või voodi riievari

baleriin (kunst)tantsijanna
 ballaad salapärase värvinguga jutustav
 luuletus
 ballast = p a l l a s t raskus laeva tarvili-
 sel sügavusel hoidmiseks; tülikas, ka-
 sutu lisakoorem
 ballett lavatants, tantsuline draama
 balsameerima laipa immutama roiskumis-
 vastaste rohtudega
 balustraad sambakesist koosnev võre, rin-
 natis
 banaalne labane
 bandaaž haavamähis, songavöö
 bandiit röövel, mõrtsukas
 bankett pidusöök; laskeuste
 barbar harimatu, toores, metsik inimene
 barbarism keeleline võõrapärasus
 barbarne julm, metsik
 bareljeef lamesk, pinnast esilekõrguv ku-
 jund
 barjäär tõke, takistussein, tõkkepuu
 barokk 17. s. kunsti- ning ehitusstiil
 baromeeter õhurõhumõõtja
 barrikaad kaitsevall, tõke, teesulg
 barrikadeerima = b a r r i k a a d i m a bar-
 rikaadidega kindlustama või sulgema
 baseeruma alusel asetsema, alusele toetuma
 bassein vesistu
 bastard vördjas
 bastion kindluse kaitsetorn
 batsill kepp-pisik, kepikujuline pisilane
 beebi imik, lapsuke
 beez kollakashall
 bei türgi tiitel, täh. härra, isand

belletaaž esimene (maja)kord
 belletrist ilukirjanik
 belletristika ilukirjandus
 belletristiline ilukirjanduslik
 benefiss au-, tuluõhtu
 benefitsiant isik, kelle kasuks benefiss toime
 pannakse
 bestia metsloom; toores inimene
 bibliofiil raamatusõber
 bibliofilia raamatuarmastus
 bibliograaf raamatuteadlane
 bibliograafia raamatuteadus; raamatute
 loend
 bibliomaania kirglik raamatuarmastus
 biblioteek raamatukogu
 bilanss arvete seis, äriseis
 bilateraalne kahekülgne
 binokkel pikksilm, silmaklaas kahele sil-
 male
 binoom kakslige
 bio- elu-
 biograaf eluloo kirjutaja
 biograafia elulugu
 bioloogia loomade ja taimede elutegevuse
 teadus
 biplaan kahepinnaline lennuk
 blamaaž teotus, häbistus
 blameerima häbistama, teotama; naeru-
 vääristama
 blankett = plank osaliselt ettetrükitud
 leht täitmiseks
 blanko veksel tekstita veksel, millel vaid
 veksliandja allkiri

blaseeruma nürinema, tõntsuma, ükskõik-
 seks muutuma
 blasfematoorne teotav, mõnitav, laimav
 blokaad sulus, sulg, sulgemine
 blokeerima sulustama
 blokk liit, eriti erakondadevaheline
 bluff kõmuteade
 boheem mustlasus; vabade ning muretute
 üliõpilaste ja kunstnikkude maailm
 boheemlane ebakorrapärase eluviisiga, mu-
 retu eluvaatega inimene, eriti kunstnik
 boikoteerima = boikottima ühiskond-
 liku põlguse alla panema, igasuguse
 läbikäimise kellegagi lõpetama
 boikott ühiskondliku põlguse alla panek,
 igasuguse läbikäimise lõpetamine
 bombardeerima pommitama
 bonn lapsehoidja, kasvataja
 botaanik taimeteadlane
 botaanika taimeteadus
 bravo hästi, tubli
 bravuur julgus, kartmatus, kohkumatus,
 tublidus
 brelokk ripats
 brikett pressitud süsi või turvas
 brodeerima broderiid õmblema
 broderii augutikand
 brokaat kulla või hõbedaga läbipõimitud
 siidriie; paber; värv
 bronhiit kopsutoru-põletik
 brontosaurus väljasurnud hiigelroomaja
 kriidiajastust
 brošeerima raamatut kergesti köitma, pa-
 berisse või õhukesse pappi

brošüür kerges paberköites raamat, lend-
kiri

brutaalne toores, loomalik

bruto kauba kaal ühes pakendiga, lüh. **bto**

bto = **bruto**

budhism budha usund, õpetus

budhist budhausuline

buduaar daamituba, naiste rõivastumistuba

bukoolika karjaseluule

bull paavsti käskkiri

bulvar vall; lai ringtänavpuiestee

bumerang viskekook, jahi- ja sõjariist
austraallasil

burlesk lõbus tükk, jant

buržua kodanlane

buržuaasia kodanlus

börs kauba- ning äritehingute-asutis

büdzet eelarve

bülletään aruanne

bürokraat kitsa silmapiiriga, tarbetut vor-
mitäitmist tagaajav, tegelikke elutarvi-
dusi mitte arvesse võttev ametnik

bürokraatia bürokraatide valitsus; ametnik-
kond

bükratism bürokraatiavalitsus

büroo talituskoht

büst rindkuju

C.

C = Celsius'e järgi

cm = sentimeeter, lüh. ka **sm**

contra vastu

cum laude kiitusega

curriculum vitae elulugu

D.

- daatum** koha- ja ajamäär; andepäev
- dadaism** lapsekunsti jäljendav moodne kunstivool
- daktül** ühest pikast (rõhulisest) ja kahest lühikesest (rõhutust) silbist koosnev värsijalg (-üü)
- dalai-laama** budha usu ülempreester
- daltonism** värvisepimedus
- darwinism** Darwin'i õpetus, põlvenemise õpetus
- darwinist** darvinismi pooldaja
- dateerima** aastat ja päeva ära tähendama; aja-arvet algama
- debateerima** vaidlema, elavalt läbi rääkima
- debatt** sõna- ja kõnevõitlus, sõnalahing
- debiteerima** midagi võlaks arvama, võlastama
- debütant** algaja; esmakordlane
- debüteerima** esimest korda avalikult esinema
- debüüt** esimene avalik etteaste
- deduktiivne** järeldusil põhinev; üldnähtusist erijuhtumit tuletav
- deduksioon** järeldusil põhinev tõendus; üldnähtusist erijuhtumi tuletus
- dedutseerima** üksikut või osalist üldisest tuletama
- deebet** arve sissetulekute-pool, kohustu, võlastu
- deebitor** võlgnik
- daemon** vaim, eriti kurja loomuga
- de facto** tegelikult

defekt viga, rike, puudus
 defektiivne = defektne puudulik, vi-
 gane, rikunud
 defineerima piirima, määratlema
 definitiivne lõplik, otsustav
 definitsioon piiring, määratlus
 defitsiit puudujääk
 deformatsioon moonutus, kujumuude
 deformeerima moonutama, kuju muutma
 degenerant manduja
 degeneratsioon mandumine, väärastus, ala-
 väärtuslikumaks muutumine
 degenerereerima manduma, moonduma
 degradatsioon alandamine madalamasse
 astmesse, auvähendus
 degradeerima alandama, madalamale ase-
 tama
 deism ratsionalistlik õpetus jumalast kui
 maailma loojast, kes aga pärast loomist
 ei sega end selle seaduspärasesse käiku
 deist deismi pooldaja
 de jure õiguslikult
 deka- kümme; dekagramm 10 g; de-
 kaliiter 10 l; dekameeter 10 m
 dekaan teaduskonna juhataja ülikoolis;
 vaimulik ülevaataja
 dekadent dekadentsi-ajastu kirjanik, süm-
 bolist
 dekadents langus, eriti kirjanduses ja
 kunstis
 dekanaat teaduskonna kantselei
 dekateerima riiet aurutama ning pressima,
 et ta pressimisläike asemel omandaks

püsivama läike ja kandmisel kokku ei
 kisuks
deklamaator ilulugeja
deklamatsioon ilulugemine, iluloeng
deklameerima ilulugema
deklaratsioon selgitus, avaldus, teadaanne
 väärtuse kohta
deklareerima seletama, kaupa või tulusid
 üles andma
deklinatsioon kääne; keele alal: käänd-
 kond
deklioneerima käänama; kõrvale kallutama
deklioneeruma kõrvale kalduma; käänduma
dekoltee naiste pluusi või kleidi sügav
 kaelaväljalõige
dekoraaator kaunistuskunstnik
dekoratiivne kaunistav, ehtiv
dekoratsioon ehted, kaunistis
dekoreerima kaunistama, ilustama
dekreet otsus, määrus, käsikirj
delegaat saadik
delegatsioon saatkond
delegeerima saatma, lähetama
deliirium, hullus, vaimusegadus
delikaatne maitsev; peenetundeline; õrn,
 hell
delikatess hõrk, roog, hõrgutis, rakatis;
 peenetundelisus
delta suudmema
demagoog rahvajuht, kes rahva madalatele
 kirgedele toetudes teeb ühiskonnale kah-
 julikku kihutustööd
demagoogia rahva eksitamine, ülesässita-
 mine

dementeerima eitama, (mingit teadet)
 ümberrükkama
demobilisatsioon väeteenistusest kojulask-
mine
demobiliseerima väeteenistusest koju lask-
ma
demograafia statistiline rahvakirjeldus
demokraat rahvavalitsuslane
demokraatia rahvavalitsus
demokraatlik rahvavalitsuslik
demonism usk deemonesse
demonstratiivne näitav, esitav; meeleväl-
duslik
demonstratsioon näitlik selgitus, esitus;
 tõendus; meeleväldus
demonstreerima näitama, esitama; tõen-
dama
demoralisatsioon kõlblusriike, kõlbluslik
 laostumine
demoraliseerima kõlblalt rikkuma, enese-
tunnet langetama
denatureerima teatavaks otstarbeks kõlb-
matuks tegema; piiritust joogikõlbma-
tuks muutma
dentist hambatehnik
denuntseerima päälekaebavalt teatama,
 öördama
denuntsiant ülesandja, öördleja
departemang osakond, ringkond; riigiosa
depešš kiirteade
deponeerima hoiustama, hoiule andma, tal-
letama
depoo ladu, tallestu
deposiit hoius

deposiitor hoiuleandja
depressioon surutis, masendus
deputaat saadik
deputatsioon saatkond, komisjon
deputeerima saadikuks määrama, saatma
derivaat tuletis
derivatsioon tuletamine
deriveerima tuletama
dermatoloogia nahateadus
derviś islamiusulise ordu liige, fakiir
desarmeerima relvitustama, sõjariistust va-
bastama; sõjavarustist ja -vägesid vä-
hendama
deserteerima väeosast omavoliliselt lahku-
ma
desertöör väejooksik
desinfektsioon nakatisehävitus
desinfitseerima nakatist hävitama
deskriptiivne kirjeldav, kujutav
deskriptsioon kirjeldus
desorganisatsioon orgaanilise kokkukuulu-
vuse hävitamine; korratustamine, korra
laostamine
desorganiseerima organisatsiooni kaostama ;
korratustama, segi ajama
despoot vägivallavalitseja
despotism vägivallavalitsus
dessant laevadel või soomusrongidel edasi-
toimetatav ja säält võitlusse saadetav
jalavägi
dessert järelroog, magusroog
destillaat aetis, destilleerimise tulemus
destillatsioon aurendus, ajamine
destilleerima aurendama, ajama

destineerima määrama, pühendama
 destrueerima lahustama, purustama, hävi-
 tama
 destruktsioon lahustus, purustus, häving
 dešifreerima salamärkidega kirjutatud
 kirja lugema, seletama
 dežuur valvekord, valve
 dežureerima = dežuurima määratud
 ajal järjekorraliselt valvekohustusi täit-
 ma
 detail üksikasi; e n d é t a i l väikemüük,
 jaemüük
 detailne üksikasjaline, peen
 detektiiv salapolitseinik
 detektor avastaja, avastusseadis, seadis
 elektromagnetiliste lainete kõrvale kuul-
 davaks tegemiseks
 determinatsioon piiristus, piiristamine
 determineerima määrama, piiristama
 determinism õpetus, et kõik muutused maa-
 ilmas on ette kindlaks määratud ja
 seega möödapäästamatud
 determinist determinismi pooldaja, tahte-
 vabaduse eitaja
 detsentralisatsioon tegevuse keskusest väl-
 japoole asetamine
 detsentraliseerima keskpaigast väljapoole
 asetama; riigivalitsemises alamatele
 asutistele teatavat iseseisvust jätma
 detsi- kümnendik; detsigramm 0,1 g;
 detsiliiter 0,1 l; detsimee-
 ter 0,1 m
 detsimaal- kümnend-
 devalvatsioon raha nimiväärtuse vähendus

deviis juhtlause, tunnuslause; veksel või
 tšekk
 diadeem otsmikuside
 diafragma vahesein; vahelihas; vahekatja
 diagnoos haiguse äratundmine või äramää-
 ramine; perekonna- ja liigitunnuste va-
 ral vahetegemine
 diagnostika haiguste äratundmisõpetus
 diagonaal nurkjoon; põikside
 diagramm arvjoonis
 diakon abivaimulik, abipreester
 diakoniss haigeravitseja, halastaja-õde
 dialekt keelemurre
 dialektika väitlemisoskus; loogiline mõis-
 tete arenemine; pettejärelduste oskus
 dialogiseerima dialoogiks kujundama
 dialoog kahekõne, kõnelus
 diameeter läbimõõt
 diametraalne vastandlik, vastupidine
 diapositiiv läbipaistev päevapilt
 diastaas fermendina mõjuv keha, entsüüm
 didaktika õppeõpetus
 didaktiline õppeõpetuseline, õpetlik
 dieet mõõdukus söömisel ja joomises; arst-
 lik ettekirjutus toitude suhtes
 diferentne erinev
 diferents vahe, erinevus
 diferentseerima = d i f e r e n t s i m a
 eristama
 diferentseeruma erinev
 diftong kaksiktäishäälik
 difundeerima seitima, segunema; levitama
 difusioon seitimine, segunemine; levimine
 difuusne hajuv, laialivalguv

diiva kuulus lauljanna või näitlejanna
 diktaator piiramatu võimu kandja
 diktaatorlik käskiv, valitsev, kõikvõimas
 diktatuur piiramatu valitsus
 dikteerima ette ütleva; käskima
 diktsioon hääldus-, väljendusviis
 dilemma loogiline järeldamisvorm: valik
 kahe võimaluse vahel
 diletant asjaarmastaja
 diletantism asjaarmastajana tegelemine,
 asjaarmastajalikkus
 dimensioon mõõde
 diminutiiv = d e m i n u t i i v vähendus-
 sõna
 dinee lõunasöök, pidulik õhtusöök
 dinosaurus eelajalooline sisalikutaoline roo-
 maja
 diplom asjakiri; pidulik kirjalik tunnistus;
 ametioskustunnistus
 diplomaat riigi esindaja rahvusvahelises
 läbikäimises; ettevaatlik ning osav ini-
 mene seltskondlikus läbikäimises
 diplomaatia riigi välispoliitiliste eesmär-
 kide taotlemise viis
 diplomeerima tunnistusega varustama
 direktiiv juhtnõör
 direktne otsene
 direktorium juhtiv eestseisus
 direktor juhataja
 direktress naisjuhataja, direktori naisabiline
 direktsioon juhatatus; suund; siht
 dirigeerima juhatama (koori, orkestrit)
 dirigent (muusika)juht
 disharmonia ebakõla

disk ketas

diskonteerima oodustama, vekslit enne tähtaega ostma või müüma, maha arvates teatavat protsenti

diskonto oodus, mahaarvamine vekslit nimisväärtusest enne tähtaega tasumisel

diskrediteerima halba kuulsusse viima; usaldust kaostama

diskreetne tagasihoidlik, taktiline, peenetundeliselt hooliv; eraldatud, hõre

diskussioon läbikaalumine; vaidlus, debatt

diskuteerima vaidlema, mõtteid vahetama

dispašöör merivahingu hindaja

dispersioon hajumine

disponeerima korraldama, korda seadma; määrama, otsustama

dispositsioon plaan, kava, järjestus, sead; kirjandusliku teose, kõne jne. teema arendav ja lahendav osa; käsutus; kalduvus, eelsoodumus; haiguse eelolu, haiguse vastuvõtlikkus

disputatsioon = disput sõnavõitlus, avalik vaidlus

disputeerima vaidlema, eriti teaduste alal

dissertatsioon väitekiri

dissimilatsioon erisuguseks muutumine

dissimileerima erisuguseks muutma

dissonants lahkeli, kokkukõlatus

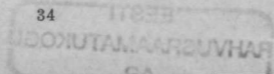
distant kaugus, vahemaa

distihhon kaksikvärss

distributiivne jaotav, jaotuv

distsipliin teadus, teadusharu; karind, tarvilik kord ja alistuvus sõjaväes ja riigiametkonnas, korrapidamine

distsiplineerima = distsipliinima
 karindama, korrale harjutama
dito „eelnimetatud“, „seesama“, lüh. do
 või -do-
ditüramb vaimustatud kiidulaul, ülemlaul
divertisment meelelahutus, lõbustus
dividend osakasu
do vt. dito
dofään Prantsusmaa kroonprints
dogma tõenduseta tõeks peetav õpetuslause
dogmaatika dogmade kokkuvõte, dogmade
 süstemaatiline esitus ja põhjendus
dogmatism meetod teaduses, mis loobub
 proovimast õppelauseid, neid ilma selle-
 tagi täiesti kõikumatuks pidades
dokk laevaparandus-koht; sadamaosa
doktor õpetlane; kõrgeim akadeemiline
 aste; ka arst, lüh. dr.
doktriin õpetus, teadus, õppelause, (ühe-
 külgne) väide
doktrinäär ühekülgne, tegelikku elu mitte
 arvesse võttev teoreetik
dokument asjakiri, kiritõend, ürik
dokumenteerima = dokumentima
 dokumendi varal tõendama
dominant juhtiv, määrav tegur; juhtjõud;
 kvint ja sellel baseeruv akord
domineerima valitsema, esirinnas või üle-
 kaalus olema
dominioon Briti kuningriigi autonoomne
 osa
don härra, isand
don Juan naistekütt
donna proua, aadlidaam

doodž Veneetsia endise vabariigi valitsev
vürst
doomino mask-mantel; mäng
doos annus
dotseerima õpetama
dotsent ülikooliõpetaja
dotsentuur dotsendiamet; dotsendi õppekoht
dr. = d o k t o r
draama näidend
drakooniline ülivali, ülikarm
dramaatik näitekirjanik
dramaatika näitekirjandus
dramaatiline tegev, tegevust kujutav
dramatiseerima draamaks kujundama
dramaturg lavastaja
dramaturgia näidendiõpetus, etendamista-
dus
drapeerima pidusaali riidekaunististega eh-
tima; kujusid rõivastama (maalikun-
tis)
drastiline tugevasti mõjuv
dresseerima välja õpetama
dressuur väljaõpetus
drill tegevuse mehaaniline kätteõpetamine
drogist rohukaupmees
droog arstimiseks või tehnikas tarvitav
tooraine
džaul elektrilise töö ühik
džentlmen aumees; peen ning viisakas
seltskonnamees
džiiro vt. ž i i r o
džirant vt. ž i r a n t
džungel soine võsamets, lähistroopiline ürg-
mets

- džuut india lina**
dualism kahesus, kaksik-olu ; kahesusõpetus
dualistlik kaheolulisusel põhinev
dublee tagasipörkelöök (piljardimängus) ;
 kallismetallist kate ; õhukeselt kullatud
 (ese)
dubleerima = **dupleerima** kahekord-
 seks tegema, kokku liitma, ühte valt-
 sima ; kallismetallplaadiga katma
dublett teisik
duell kahevõitlus
duett kahelaul
dumping [damping] kaubamüük alla oma
 hinna, et teha teisile valmistajaile selle
 kauba valmistamist võimatuks
dupleerima = **dubleerima** kahekor-
 distama
duplikaat teisikdokument
duplikaator elektri hulga suurendamisva-
 hend ; paljundaja
dušš vihmand, vihmand-kümbalus
dünaamika õpetus jõududest ja nende va-
 ral tekitatud liikumisist ; õpetus helijõu
 muutusist
dünaamiline dünaamikasse puutuv ; jõuline,
 hoogus, võimas, seesmise elava jõu abil
 mõjuv
dünamism teooria, mis seletab materiat
 kui mõjusate jõudude avaldusvormi
dünamo masin elektrivoolu tootmiseks
dünamomeeter tungimõõtja, jõumõõtja
dünastia valitsejasugu
düün jõu-ühik ; luide

E.

edikt seadlus, käsk, määrus
editsioon väljaanne, trükk
edukatsioon kasvatus
eepik jutustavaid luuletusi loov luuletaja
eepika jutustav luule
eepiline jutustav
eepos pikem jutustav luulelugu, kangelas-
lugu
eera aegkond
eetika kõlblusõpetus
eetiline kõlblusõpetuseline; vooruslik
efekt mõju, mõjuavaldus, tagajärg; jõue,
taht; vallasvaraline asi; väärtpaber
efektne mõjukas, tagajärjerikas
efemeerne ühepäevane, kiiresti mööduv
egaalne ühetasane, sarnane
egaliseerima ühtlustama
ego mina
egoism isekus, enesearmastus
egoist isek, enesearmastaja
ekipaaž sõiduk, hobune ja kutsar; väe-
varustis; laevameeskond; mereväeosa
eklektik väljavalija
eklektiline väljavaliv
eklektitsism vaimne püüd kõigest olemas-
olevast valida parimat
ekliptika päikese tee
ekloog karjaselaul, idüll
ekraan näitelina
eksaktne täpne
eksaltatsioon kirglik tunde ja tahte tõus,
erutus

eksalteerima vaimustama; pingutama, är-
 ritama
 eksam katse
 eksaminaator hindaja, katse korraldaja,
 eksamineerija
 eksaminand eksamil hinnatav, eksaminee-
 ritav
 eksamineerima katset teostama
 eksekutiivne teostav, täidesaatev
 eksekutsioon täidesaade, sooritus
 eksekuutor täidesaatja, teostaja, sooritaja
 eksiil maapagu, maalt väljasaatmine
 eksisteerima olelema, olemas olema
 eksistents olelu, olemasolu; elatus
 eksklusiivne eralduv, mitte kaasa arvatav
 ekskursant õpikäiklane, õpikäigust osa-
 võtja
 ekskursioon õpikäik, rännak
 eksmatrikulatsioon nimistust, matriklist
 kustutamine
 eksmatrikuleerima nimistust, matriklist
 kustutama
 eksootiline välismaine, võõrapärane
 ekspansiivne, leviv, paisuv
 ekspansioon levimine, laiumine, paisumine
 ekspedeerima ära toimetama, õiendama,
 valmis tegema, joonde ajama; ära saat-
 ma
 ekspediitor (kaupade jne.) ärasaatja
 ekspeditsioon ärasaatmine; ärasaatmiskoht,
 talitus; uurimisretk, retkkond, läht-
 kond; sõjakäik
 eksperiment katse
 eksperimentaalne katseline

eksperimenteerima = eksperimentima katsetama

ekspert asjatundja, oskur

ekspertiis oskurite, eriteadlaste poolt korraldatud uuring, järelevaatus

eksplikatiivne seletav, selgitav

eksplikatsioon seletus, selgitus

eksplodeeruma plahvatama

eksplosiivne kergesti plahvatav

eksplosioon plahvatus

ekspluatatsioon kasustamine, kurnamine

ekspluateerima kasustama, kurnama

eksponeerima välja panema, läkitama; seletama; pildistamisel: valgustama

eksponent väljapanija; seletaja; astmenäitaja

eksport väljavedu

eksporteerima = eksportima välja vedama

ekspositsioon väljapanek; seletus; selgitamine; näitus; teose sissejuhatav osa

ekspress eriline saadik, palgatud asjatallitaja, käskjalg; kiirrong

ekspressionism 19. s. lõpul ja 20. s. algul tekkinud kunstivool, mis rõhutas kunstiteoseis esitatava aine ja loova kunstniku seesmist olemust

ekspressioon väljendus

ekspromt lühike nalja- või pilkeluuletus, teravmeelne ettevalmistuseta ettekanne

ekspropriatsioon võõrandamine

eksproprieerima võõrandama

ekstaas ülivaimustus

ekstaatiline ülivaimustatud

ekstensiivne kuluvähene; lõtv
 ekstern väljaspool asutist elutsev, asutisse
 väljastpoolt käiv isik; väljaspool kooli
 eksamit sooritav isik
 eksterritoriaalne väljaspool riigi maa-ala
 asuv, selle seadusile mitte alluv
 ekstra erakordselt, eriti
 ekstrakt väljavõetis, väljatõmmatis, ima,
 tihendatud väljasulatis taimeolluseist
 ekstraordinaarne erakorraline
 ekstravagantne liialdav, liialeminev, eba-
 harilik
 ekstravagants liialeminev, ebaharilikkus
 ekstreem äärmus, lõpp-punkt, tipp; kõr-
 geim, parim, erakorraline
 ekstsellents aunimetus ministreile, välis-
 saadikuile jne.
 ekstsentriline keskpunktist väljaspool aset-
 sev; eri keskpunktidega, lahkkeskne;
 kõrvalekalduv, ebaharilik
 ekstsess liialdus, üleannetus
 ekstsessiivne liigne, liialdatud, üleannetu
 ekvaator maakera poolitaja
 ekvilibrist tasakaalukunstnik, köietantsija
 ekvivalentne samaväärne; õigepindne
 ekvivalents samaväärsus
 elastiline = e l a s t n e kerkne, vetruv
 eldoraado muinaslooline kullamaa
 eeleogia kaebelaul
 eeleegiline kaebav, raskemeelne; kurb
 elegantne meeldiv, kaunis, peen ning mait-
 sekas
 elegants meeldivus; suursugusus, valitud
 olek

elektrifitseerima elektrijõule üle viima
 elektriseerima elektriga täitma
 elektron aine vähim osa, negatiivse elektri
 alglaeng
 element alge, alg-, põhiosis; põhiõpetus;
 loodusjõud; elamiskeskus; algollus
 elementaarne algeline, lihtne; ürg-, loodus-
 jõuline
 elevaator tõsteaparaat
 eliit valik, parimik
 eliminatsioon kõrvaldamine, eemaldamine
 elimineerima kõrvaldama, eraldama; maa-
 pakku ajama
 ellips sõõris; väljajäte
 elliptiline väljajätteline; ellipsikujuline,
 pikergune, sõõrik
 elokvents kõnekus, ilukõnelus
 eloog ülistuskõne
 elüüsium õndsate hingede asupaik, õnne-
 maa
 emantsipatsioon iseseisvumine
 emantsipeerima iseseisvustama, iseseisvaks
 tegema
 embleem märk; võrdkuju; sümbol
 emeritus väljateeninu
 emigrant väljarändaja; maapagulane
 emigreeruma välja rändama
 emiir valitseja, suguharu-päälük või kõr-
 gem ametnik idamail
 eminent kardinali aunimi, kuurvürsti tii-
 tel
 emissioon (väärtpaberite) väljaanne, -saa-
 de; (kiirte) heitmine
 emiteerima välja saatma, välja andma,

välja heitma; raha, väärt-pabereid liik-
 vele laskma
emotsioon meele vapustus, meeleliigutus
empiirik kogemuste järgi otsustaja
empiiriline kogemuslik, katse^{line}
empirism ainult kogemusi hindav mõtle-
 ja toimimisviis
en détail väikemüük, jaemüük
energia jõud; tegujõud, tahtejõud
energiline tegujõuline, tahtejõuline, mõju-
 kas
en gros hulgimüük, müük suurel arvul
entsüklopeedia kõigi teaduste ja kunstide
 kokkuvõte nende omavahelises rippu-
 vuses
entsüklopeediline ülevaateline, üldteaduslik
entusias vaimustus; ülim vaimustus ilma
 kaasaskäivate tahteotsusteta
entusiast vaimustatu; unistaja
epideemia taud
epideemiline tauditaoliselt leviv; nakkav
epigonism järeleaimamine, järgimine
epigoon järeltulija, järglane; järeleaimaja
epigraaf päälkiri; mälestussalm
epigramm mõttesalm; pilkesalm
epiloog lõppkõne, lõppsõna, (näidendi) lõpp-
 osa
episood lisapõime mingis teoses, jätklugu,
 vahelooke
epitaaf hauakiri või sellega varustatud mä-
 lestussammas
epiteet kirjeldav, kaunistav lisandsõna
epohh ajastik, ajajärk; tähtis ajapunkt,

pööret sünnitav, tähelepanu äratav mo-
 ment
 epood lõpplaul
 erektsioon püstitamine; asutamine; ehitus;
 kangestumine
 eremiit erak, üksiklane
 erg töö-ühik
 ergo järelikut, nii siis
 erinnus kättetasu-jumalanna kreeka mui-
 nasusus
 erootik armastuslaulik
 erootika armastuskunst; armuelu; armas-
 tusluule
 erootiline armastuslik, suguihaline
 eruditsioon teaduslik haritus, õpetatus
 eskiis kavand
 eskort kaitse-, ausaade, kaaskond
 eskorteerima = eskortima kaitseks,
 kattedeks saatma, saatjaks olema
 esplanaad suur vaba väli hoonel või aia ees;
 kindlustes kantsi ja linna vaheline väli;
 kahe tänava vahel olev puiesteetaoline
 jalutuspaik linnas
 esprii vaimukus, teravmeel
 essee lühem, üldarusaadav teadusliku või
 kirjandusliku sisuga kirjutis
 esseist esseede kirjutaja
 essents pääolu, -tuum; lenduv õli; arstim-
 ainetel alkoholne immutis, tinktuur;
 häist kobaraist valmistatud viin
 esteet iluhindaja, maitsekohtunik; kaunis-
 hing
 esteetik esteetika eriteadlane

esteetika iluteadus, õpetus ilu ja kunsti ole-
 musest ja nähtusist
esteetiline iluteaduslik; maitsekas, ilus
estetism elukäsitus, milles esteetilist nauti-
 mist ja kujundamist hinnatakse kõrgei-
 ma väärtusena
estraad akna-, trooni- jne. esise põranda
 kõrgendatud osa
etaaž (maja)kord; lade
etapp peatusjaam sõjaväelistel transporti-
 del, tapp
eterniteet igavik
etikett külge-, päalekirjutis, nimesedel,
 märgis; kõrgema seltskonna pruugid
 ning viisakuskombed
etnograaf etnograafiateadlane
etnograafia kirjeldav rahvateadus
etnograafiline rahvateaduslik, rahvakirjel-
 duslik
etnoloog etnoloogiateadlane
etnoloogia võrdlev-ajalooline rahvateadus
etümolooogia sõnaõpetus, sõna algupära ehk
 päritolu õpetus
etüüd maali- või muusikatehniline harju-
 tuspala
eufemism ilustav, pehmendav nimetus mõ-
 ne vastumeelse asja tarvis
eufoonia hääkõla
eulaalia ilukõnelisus, kõneoskus, jutukus
eumeniid erinnus õiguse järele valvajana
 ja kuritöö eest kättemaksjana
evakuatsioon tühjendus, koristus
evakueerima tühjendama, välja kolima

eventuaalne juhtumisi võimalik, vahestine,
vaistne
evidentne endastmõistetav, ilmne
evidents endastmõistetavus, tõekstunne
evolutsioon aegamöödane arenemine, edenemine
ex- endine
ex officio ametikohustust mööda

F.

faabula luuletöö jutustus- või tegevusaine
faas arenemisaste; nähtavusjärk, esinemisjärk; nähe
fabrikaat tööstustoodete
fabrikatsioon tööstustoodete valmistamine suuremal arvul
fabuleerima välja mõtlema, „luuletama“
fabulist valmilooja
fakiir muhamediusuline kërjusemunk, enese-
piinaja, imedekunstnik
faksiimile täpselt järele tehtud joonis või käekiri
fakt tõsiasi, tõik
faktiline tõsiasialine, tõeline, kindel
faktootum kõigetegija
faktor tegur; (trükikoja, äri) juhataja
faktuur kaubaarve
fakultatiivne valikuvaba, õigustav
fakulteet teaduskond
falsifikatsioon võltsimine
falsifitseerima võltsima
familiarne tuttavlik, pääletükkivalt sõbralik

fanaatik määratseja, hullustaja
fanaatiline määratsev, hullustuslik
fanatism hullustuslikkus, hullustuslik veendumus ning vaimustus, usumääratus
fanfaar trompeticignaali; lustlik jahimuu-sika
fantaasia kujutusvõime, mõttekujutus, pettekujutus; vormivaba helitöö
fantaseerima mõtetega ümber eksima; jampsima; ettevalmistuseta ja vabalt looma
fantast unistaja, mõttekujutuselane
fantastika kummaline, nägemuslik või mõttekujutuslik aines (kirjanduses, kunstis jne.)
fantastiline mõttekujutuslik, unistuslik; petlik
fantoom viirastus, pettekuju
farm talund
farmaatsia kunst arstiretseptide järgi roh-tusid valmistada
farmakoloogia õpetus arstimite mõjust
farmatseut rohuteadlane
farmatseutika arstirohtude teadus
farmer talur, põllumees
farss jant, naljamäng
fassaad esikülg
fassett lihvitud pinnake
fassung mood, nägu, vorm
fastsinatsioon võluvus, pimestus
fastsineerima võluma, pimestama
fašism demokraatiavastane poliitiline liikumine (eriti Itaalias)
fašist fašismi pooldaja

fataalne saatuslik
fatalism arvamus, et vääramatult saatus juhib maailmas sündmusi
fatalist saatustuskuv
fatamorgaana terendus, kangastus, õhupeegeldus
faun metsa- ja nurmevaim vana-itaalia muinasusus
fauna loomastik
favoriit lemmik
favoriseerima soodustama
favoritism lemmikuvalitsus
fee saatusemääraja naisvaim, nõid
felitsitatsioon õnnesoov, õnnitlemine
felitsiteerima õnne soovima, õnnitlema
feminiin naissugu
fenomen nähtus; haruldane nähtus, ime
fenomenaalne silmatorkav, hiilgav, imesteldav
fenomenoloogia õpetus haigusnähtusist; õpetus nähtusist, mis moodustavad meie teadvuse sisu
feodaal- = f e o d a a l n e läänif
feodalism läänikord
ferm karjamõis, piimatalitus
ferment käärollus, juuretis
fertiilne viljakas
fess idamaalaste punane villane müts
fetišism võluseusk
fetišš asijumalus, võlus
fiasko luhtumine, nurjumine
fibriin kiudaine
figureerima kujutama, esinema
figuur joonis, kujund; kuju

fiiber kiud; papp, millest valmistatakse reisikohvreid

fiksatiiv joonististe katmisvahend

fikseerima kinnistama

fiksum kindel palk, tasu, põhipalk

fiktiivne näilik, kujuteldud, teeseldud

fiktsioon väljamõeldis

filadelfia vennaarmastus, ligimesarmastus

filantroop inimesõber

filantroopia inimesarmastus

filateelia kirjamargiasjandus, -teadus

filatelist kirjamarkide koguja

filharmoonia armastus helikunsti vastu

filiaal abitalitus, kõrvalasutis, osakond

filigraan peenest kuld- või hõbetaadist töö

filoloog keele-, kirjanduse- ja muinsusuurija

filoloogia kirjanduslikel teoseil põhinev vaimukultuuriteadus

filoloogiline keele- ja kirjandusteaduslik

filosofeerima põhjalikult ja mõistuspäraselt mõtlema; katsuma teha selgeid mõisteid asjust

filosoof mõtteteadlane

filosoofia mõtteteadus

filosoofiline mõtteteaduslik

finaal lõpp; lõpposa

finants riigirahandus; riigivarandus

finantseerima rahaga varustama

finess peenus; kavalus, riuge

finiš lõppvõistlus võiduajamisel, -jooksmisel

fiskaalne riigikassaline

fisk(us) riigikassa, riigivara

- flegma** rahumeelsus, vaimuloidus, ükskõikus, tuimus
flegmaatik loid, ükskõikne
flegmaatiline ükskõikne, rasketoimne, loid, tuim
floora taimestik
fokaalne fookusesse, tulipunktisse puutuv
foliant raamat in folio, s. o. poole poogna suuruses kaustas
folkloor rahvaluule-teadus
folklorist rahvaluule-teadlane
fond põhivara
foneetika häälikuõpetus
fonograaf aparaat, mis helisid vastu võtab ja muutmatult edasi annab
fonoloogia häälikuteadus
fonomeeter kõlamõõtja
fontaan purskkaev
fookus tulipunkt
foolio lehekülg; poole paberipoogna suurune kaust
foon taust, tagapõhi
formaalne vormlik, välispidine, näiline
formaat kaust
formalism vorminõudlikkus, vormlikkuse taotlemine
formalist inimene, kes hindab vaid välispidist vormi
formeerima moodustama, kujundama
formular näidisvorm, ettekirjutatud või etettrükitud vorm
formuleerima valemina väljendama, lauses-tama, sõnastama

forsseerima sundima, võimuga võtma; üle-
 määra pingutama, liialdama
fortifikatsioon kunstlikkude tõkete ja kind-
 luste ehitamine
fortifitseerima kindlustama
fossiil kivind
fossiilne väljakaevatav
foto päevapildi-töökoda; päevapilt, valgus-
 pilt
fotograaf valgus-, päevapiltnik
fotograafia valguspildistus
fotografeerima = **f o t o g r a a f i m a** p i l -
 distama
fotomeeter valgusmõõtja
fraas lause, kõnekäänd, sõnakõlks
fragment katkend
fragmentaarne katkendlik
fraktsioon poliitiliselt ühemeelsete rühm
fraktuur gooti trükk, kiri
frankeerima saatekulu ette maksma, kirju
 margistama
franko saadetise saajale saatekuluta, vaba
fraseerima helitööd või laulu kunstiliselt
 ette kandma
fraseoloogia teatud keelt iseloomustavate
 kõnekäändude õpetus; keele kõnekään-
 dude kogu
frasöör fraasidetegija, lobiseja
freesima valmistama puust ja metallist
 pindu, kumerkausse ja kaunistisi
frekventne sage, tihe
fresko värskete lubjaseinale maalitud pilt;
 elavalt, värskelt, lõbusalt
friseerima soengut tegema

frisuur soeng
frisöör juuksur
frivoliteet tühisus; kergemeelsus; nilbus
frivoolne tühine, vilets; nilbe
front esikülge; rinne, väerind
frontispiss raamatu esileht; maja esikülje
ülik
froteerima hõõruma (ihunahka)
frukt puuvili
fuajee jalutusruum teatri või kontsertsaali
juures
fundamentaalne põhine, oluline
funktsionaalne talituslik
funktsioneerima töötama, „käima“
funktsioon tegevus, talitus, ülesanne
furioosne märatsev, vihane
furoor suur tähelepanu, kiidurahe
futurism kunstivool, mis nõuab loobumist
mineviku traditsioonest
futurist futurismi pooldaja
futuurum tulevik
fuuga põgu, mitmest häälest läbijooksva
teemaga polüfooniline helitöö
fuuria kättemaksujumalanna; õel naine
föderaalne liidus olev
föderalism riikide või nende osade vaba
ühinemissüsteem
föderalist riikide vaba ühinemissüsteemi
pooldaja
föderatiivne liiduline
föderatsioon liit, liitumine
följeton veste
följetonist vestekirjanik
fööniks päikeselind; muinaslooline imelind

Egiptuses, kes pidi elama 500 aastat, siis enda ära põletama ja tuhandest noorendatuna uuele elule ärkama; jäädavuse sümbol

füsiognoomia (näo)ilme

füsioloog elundite tegevuse uurija

füsioloogia elundite tegevust käsitlev teadus

füsionoomia õpetus looduseadusist

füüsik loodusuurija

füüsika loodusteadus, loodusjõudude uurimine

füüsiline kehalik, looduslik

G.

g = gramm

gaaž palk, tasu

gala hoovipidulikkus; toredus-, pidulik (ülikond jne.)

galantne üliviisakas, aupaklik (daamide vastu)

galeer suur aerulaev

galerii rõdu (teatris); pildisaal

gallitsism prantsuspärasus

galopeerima = galoppima nelja jooksmata, kappama

galopp kiirratsutus, neljajooksmine

galvaani- = galvaaniline galvanismisse puutuv

galvaniseerima metallist ergutusvahendeid tarvitama

galvanism prof. Galvan'i poolt leiutatud „loomaelekter“

galvanoplastika elektrokeemiline ornamen-
tika ja plastikatoodete paljundamisviis
garanteerima tagama
garantii tagatis
garderoob rõivla; rõivakapp; rõivad
garneerima varustama; veeristama, kau-
nistama
garnituur juurdekuuluvad asjad, raam,
ehe; ühe kaubaliigi mitmest esemest
koosnev tervik
gastronoom kunstkokk; maiasmokk
gastronoomia kõrgem kokakunst; hää toidu
armastus
geenius suurvaim; kaitsevaim
geiser kuuma vee purskallikas
geiša jaapani tantsijanna ning lauljanna
genealoog päritolu-uuriija, suguvõsa-uuriija
genealoogia suguvõsa-uurimine, -teadus;
põlvnemine; sugupuu
genees tekkimine; tekkimislugu
geneetiline tekkimuslik, tekkimisse puu-
tuv, tekkimist selgitav
generaator gaasi, auru või elektri teki-
tamise aparaat
generatsioon sugupõlv, põlvkond; sigita-
mine; kujunemine
geniaalne vaimukas; suurvaimlik, loome-
andeline
geo- maa-
geodeesia maamõõtmisõpetus
geograafia maateadus
geoloog maaloolane, eriti maatekkimise
tundja
geoloogia maalugu

geomeetria õpetus ruumikujundite omadu-
 sist
 germanism saksapärasus
 gigant hiiglane
 giid juht
 gild ametiühing, tsunft
 giljotiin langekirves, tapamasin
 giljotineerima = giljotiinima lan-
 gekirvega hukkama
 girland lillevanik, lehispärg
 gladiaator näitevõitleja vana Rooma võit-
 lusmängudel
 gletšer jääliustik
 gloria kuulsus, au, hiilgus; pühimushelk
 gnoom mäe- või maavaim; mõttesalm
 gnoseoloogia tunnetusõpetus
 gobelään sissekujutud kirjadega seinavaip
 gondel veneetsia aerulootsik; rippuv reisi-
 jate- ja kraamiraam õhulaeval
 gong kumedalt helisev taldrikukujuline
 kõlariist
 graafika joonistamis-, kirjutamis- või
 trükkimiskunst; diplomaatiliste doku-
 mentide teadus
 graafiline kirjalik; kirjeldav, joonistav
 graatsia armastusväärus, armsus, meel-
 divus; armsusjumalanna
 gradatsioon astendus
 gradeerima väärsamaks, väärtuslikumaks
 tegema
 gradueerima pügaldama, kraadidesse ja-
 gama; kraadima; teaduslikule aast-
 mele tõstma

grafoloog iseloomu tõlgitseja käekirja kaudu
grafoloogia iseloomu tõlgendamiskunst käekirja kaudu
gramm meetrisüsteemi kaaluühik, nimelt 1 kantsentimeetri vee kaal $+4^{\circ}$ Celsius'e juures
grammatika keeleõpetus
grandioosne suurepärane
gratifikatsioon kingis
gratsioosne armas, meeldiv
gratulant õnnesoovija
gratuleerima õnne soovima, õnnitlema
graveerima uurendama
gravitatsioon koguilmane tõmbumine, tõmbejõud
gravüür uurend, (vase)lõige
grimass lõust, irve, näomoonutis
grimeerima värvide abil näole teist ilmet andma
grimm näovaap
grotesk veider maal või kujutis; liik trükkikirja
groteskne veider, moonutatud
grott koobas
grupeerima = g r u p p i m a rühmitama
grupp rühm
gubernant naiskasvataja, koduõpetajanna
gubernöör meeskasvataja
görl tüdruk; noortest neidudest koosneva revüütantsurühma liige
gümastika võimlemine

H.

- ha** = hektaar
- habilitatsioon** teadusliku kirjatöö kaudu enesele õiguse muretsemine ülikoolis loenguid pidada
- habiliteeruma** teadusliku kirjatöö kaudu enesele õigust muretsema ülikoolis loenguid pidada
- hallutsinatsioon** viirastus
- harakiri** enesetapmine kõhu lahtilõikamise teel
- harlekin** veiderdaja, tola; naljamängu koomiline mask
- harmoneeruma** kokku kõlama; kokku sobima, leppima
- harmoniseerima** viisi harmoonilise saatega varustama
- harmoonia** kokkukõla
- harmooniline** kokkukõlav, ühtlane
- harpuun** valaskala-püügil tarvitatav konk-sudega viskeoda, tuur
- hasart** hea juhtumus, õnnekaup; risk, meste; ägedus
- hedonism** õpetus, mis peab lõbu inimese kõrgemaks hüveks ning püüdmise eesmärgiks
- heerold** ametliku sõnumi või käsu kuulutaja
- heeros** kangelane
- hegemoonia** juhtiv võim, ülemvõim, eriti suurema riigi ülemvõim nõrgemate liidusolevate riikide üle
- heksa-** kuus-

heksameeter kuuejalgne daktüleist koos-
 nev värss
 hektaar 100 aari suurune pindala, lüh. ha
 hekto- sada-; hektogramm 100 g;
 hektoliiter 100 l; hektomee-
 ter 100 m
 hektograaf paljundusaparaat, kirjalpaljun-
 daja
 hektografeerima kirju paljundama
 helio- päikese-
 heliograafia päikesevalguse abil piltide val-
 mistamine; valguspiltide kandmine me-
 tallile ja paljundamine; päikesepeegli
 abil telegrafeerimine
 heliogravüür valgus-vasetrükk
 helioskoop värviliste klaasidega pikksilm
 päikesse vahtimiseks
 heliotropism taimeosade tung valguse poole
 hellenism vanakreeka kultuur
 hemi- pool-
 hemisfäär poolkera
 hemo- vere-
 hemoglobiin verepuna
 heraldika vapiteadus
 herbaarium kuivatatud taimede kogu
 hermafrodiit kahe-, mõlemasuguline
 hermafroditism kahesugulisus
 hermeetiline õhukindel, täiesti suletud
 heroiin naiskangelane
 heroiline kangelaslik
 heroism kangelaslikkus, kangelasmeel
 hetero- teisiti, eri-
 heterogeenne mitteühtlane, sega-aineline
 heteromorfne eri-, teisekujuline

hetäär „sõbranna“, armuke, lõbutüdruk
hidalgo aadlisoo liige Hispaanias ja Portugalis
hieroglüüf vanade egiptlaste piltkiri; mõistatuslik kiri
hipodroom hobusevõistluste väli
hiromant = **kiromant** ennustaja
homo inimene; mees
homo- sama-
homogeenne ühtlane
homonüüm samakõlaline, kuid algupäralt ja tähenduselt erinev sõna
honorar tasu
horisont silmaring, vaatepiir
horisontaal samakõrgusjoon
horisontaalne rõht-, rõhtne
horoloog tunninäitaja, kell
horoskoop kellegi sündimise puhul ilmes-
 tuv tähtede seis, mille järgi selle ini-
 mese saatust püütakse ennustada
hortikultuur aiandus
hortoloogia aiandusteadus
hospitant vabakuulaja; ajutine osavõtja
hospiteerima külalisena, vabakuulajana osa
 võtma
HP = hobusejõud
humaanne inimlik, inimesesõbralik, lahke
humanism ajalooline vaimuvool; kasvatus,
 kus tarvitatakse vanaklassika kirjan-
 dust olulisima vaimse hariduse abi-
 nõuna
humanitaar- = **humanitaarne** hu-
 manismi puutuv

humaniteet kaunimeelne inimesloomus,
 inimese loomu ja mõistuse algete
 harmooniline väljaarendus, haridus
humoresk lühike naljajutt
humorist naljakirjanik, vestekirjanik
humoristlik naljakas
huumor naljataju; tõtt naljaga siduv ku-
 jutamisviis
hüdrant seadis, mille kaudu tänava-veeto-
 rudest vett saab võtta, eriti tulikahju
 puhul
hüdro- vee-
hüdrokeen vesinik
hüdograafia vetekirjeldus
hüdroloogia veeõpetus
hüdroplaan vesilennuk
hüdroteerapia vesiravi, veega arstimine
hügieen tervishoid
hügieeniline tervishoidlik
hügro- niiskus-
hügroomeeter niiskusemõõtja
hügrokoop õhkkonnaniiskuse näitaja
hüper- liig-, üli-
hüperbool liialdus; teatavakujuline kõver-
 joon
hüпноос kunstuni
hüпноотiline und toov, unisekstegevalt
 mõjuv
hüпноотiseerima kedagi väliste abinõudega
 unne suigutama
hüпноотism hüпноosiõpetus
hüпо- ala-
hüпонодрια haiglane raskemeelsus
hüпонодрiline raskemeelne, tujukas

hüpoteek pantkiri
hüpotees oletus
hüpoteetiline oletatav, tingimuslik
hüsteeria haiglane ülitundlikkus, närvi-
likkus
hüsteeriline haiglaselt närviline

I.

ibid. = i b i d e m säälsamas, samal kohal,
samas raamatus, raamatu samal lehe-
küljel

id. = i d e m sama

ideaal paleus; aadend

ideaalne ainult kujutluses olemasolev,
täiuslik, eeskujulik

idealiseerima = i d e a a l i s t a m a paleus-
tama, täiuslikuks, paleuslikuks tegema
või kujutlema

idealism filosoofiline õpetus mõistete olu-
lisusest; ideaalne meelelaad

idealist aate-inimene, paleuslane

idealistik aateline, paleuslik

idee aade; mõte, mõiste

ideeline aateline

identifitseerima samastama

identne samane, täiesti ühtlane

identsus samasus, täieline ühtlus

ideograafia kiri, mille tähtedeks ei tarvi-
tata häälikumärke, vaid mõistemärke,
näit. hiina kiri, numberkiri

ideogramm ideograafiline märk

ideoloog ideedeõpetaja, ideedekandja ; unis-
 taja, märatseja, doktrinäär
ideoloogia ideedeõpetus
idiomaatiline keelemurdele või keelele
 omane
idoom keeleerivus; murre (dialekt); kõ-
 nelemisviis; omapärane, iseseisev keel
idoot totter isik, rumal inimene, lollpää
idootlik idootne, rumal, totter, nõdra-
 mõistuseline
idiotism murdeline keele iseärasus
idüll lihtsate loodusinimeste elu kirjeldus,
 kujutus; kaunis, hubane maaelupilt
idülliline maaline, karjaseline, lihtne ja
 süütu
ignorant mitteteadja
ignorants mitteteadmine, teadmatus
ignoreerima tähelepanemata jätma, mitte
 hoolima
ihtüo- kala-
ihtüoloogia kalateadus
ihtüosaurus kalasisalik (kivistunud hiigel-
 roomaja)
illegaalne mitteseaduslik, seadusevastane
illuminatsioon ilutulestus, iluvalgustus
illumineerima ilutuledega valgustama
illusioon meelepettus, lummutus
illusoorne näiv; petlik; ahvatlev, lummu-
 tuslik
illustratiivne selgitav
illustratsioon piltselgitus, -kaunistus
illustreerima selgitama; kaunistama (raa-
 matuid jne.)
imaginaarne ettekujutatav, kujutletav

imaginatsioon ettekujutus; kujutlemisjõud
imitaator järeleaimaja
imitatiivne järeleaimav
imitatsioon järeleaimus; järeleaimatud ese
imiteerima järele aimama, jäljendama, matkima
immanentne asja või mõiste sees püsiv
immanents seespüsimine; jumaliku vaimu asumine looduses ja aines
immateriaalne ainetu, kehatu, vaimne
immatrikulatsioon erinimistusse sissekandmine (üliõpilaste, aadli jne.)
immatrikuleerima nimistusse kandma
immensiteet mõõtmatus
immigrant sisserändaja
immigratsioon sisserändamine
immobiil kinnik, liikumatu vara, kinnisvara
immortaalne surematu
immortaliteet surematus
immunitet vabadus, vabastus teenistuskohustustest, maksudest ja koormatustest; nakkuse vastu kaitstud olek
immuunne haigust mitte vastuvõttev, nakkuse vastu kaitstud; kohustusist, paniseist vaba
impeerium ülemvalitsus; riik, keisririik
imperaator ülemjuhataja; keiser
imperatiiv käskiv kõneviis; tungiv mõistusekäsk
imperatiivne käskiv
imperfekt lihtminevik
imperialism keisri-, volivalitsus; kalduvus maailmariiki luua

impersonaal umbisikuline tegumood või pöördsona

impersonaalne umbisikuline

imponeerima lugupidamisele sundima, aukartust äratama, suurt mõju avaldama

imponeeriv meeldiv, mõjuavaldav

import sissevedu

importantne tähtis

importeerima = **importima** võõraid kaupu sisse vedama

importöör kaupade sissevedaja; sisseveokaupmees

imposantne meeldiv, mõjuavaldav

impotentne suguvõimetu (mees)

impotents suguvõimetus; jõuetus

impregneerima läbi jootma, küllastama, imistama

impersaario etenduste, kontsertide toimepanija, asjatoimetaja

impressionism kunsti- ja kirjandusvool, mis püüab muljeid ja meeleolusid esitada nii, nagu neid on tõeliselt tuntud

impressionist kunstnik või kirjanik, kes esitab muljeid ja meeleolusid nii, nagu ta neid on tõeliselt tundnud

impersioon mulje

impromptu ilma ettevalmistuseta tehtu; silmapilgumõte, silmapilgupidu

impersisaator luuletaja või laulja, kes esineb ettevalmistuseta

impersisatsioon ettevalmistuseta kõne või laul

impersiseerima ettevalmistuseta kõnelema, luuletama, laulma, komponseerima

- impulsiivne** ergutav, õhutatav, kihutatav; äkilisist ajedest mõjutatav
- impulss** aje
- incl.** = **i n c l u s i v e** kaasa arvates, ühesarvatult
- indefiniitne** määramatu, umbmäärane, piiramatu
- indeks** sisunäitaja register; järjenäitaja
- independentne** sõltumatu, iseseisev, vaba
- independents** iseseisvus, sõltumatus
- indeterminism** ettemääramatus, õpetus tahtevabadusest
- indiferentism** ükskõiksus, neutraalsus, loidus
- indiferentne** ükskõikne, loid, neutraalne, osavõtmatu
- indignatsioon** pahameel (millegi üle)
- indirektne** kaudne
- indiskreetne** järelekaalumatu (kõnes), viisakuseta
- individuaalne** üksik-olendile omane või kohane, isendlik; üksik, eriline, omalaadne
- individualisatsioon** isendiks, üksikuks, eriliseks, omalaadseks tegemine, omapära seisukohalt vaatlemine
- individualiseerima** isendiks, üksikuks, eriliseks, omalaadseks tegema, omapära seisukohalt vaatlema
- individualism** üksik-olendit, selle taht ja omalaadsust rõhutav vaateviis
- individualist** üksik-olend, isend, kes rõhutab oma tahte omalaadsust
- individualistlik** isendlik, üksik-olendlik

individualiteet = **i n d i v i d u a a l s u s**
 erilisus; omapära, isendlikkus
indiviid üksik-olend, isend
induktiivne induktsiooniline, üksikuist juh-
 tudest järeldatud, kogemusist ning tõ-
 siasjust tuletatud
induktor induktsioonivoolu tekitamise seadis
induktsioon üksik-oludest imandatav üldis-
 tav järeldamine; edasijuhtimine
indulgentne armav, hoidev, andestav
indulgents armamine, pattude andestamine
industrialiseerima tööstustama, masina-
 tööle üle viima
industrialism masinatööstuslike huvide
 soodustamine või ülekaal
indutseerima üksikoludest üldistusi tule-
 tama, järeldama; mõjustama
inertne tegevusetu, loid
inerts = **i n e r t s u s** tegevusetus, loidus
infektsioon nakatus, nakkus
inferioriteet alamus, alam olukord; ala-
 väärsus
infitseerima nakatama
inflatsioon ülemäärane rahamärkide hulga
 suurendamine; puhutus
informaator teadete-andja; koduõpetuse-
 andja
informatsioon õpetuseändmine; kohtuline
 uurimine, järelepärimine; teade, aru-
 anne, teatis
informeerima teateid andma, teadustama;
 õpetama
ingrosseerima kinnistama, kinnistusse
 sisse kandma

initsiaal suur algustäht
initsiaator algataja
initsiatiiv algatus
inkarnatsioon kehastumine, lihastumine;
Kristuse saamine inimeseks
inkasseerima raha sisse nõudma, kasseer-
rima
inkasso raha sissenõudmine
inklusiivne kaasaarvatud
inkognito tundmatult, salaja võõra nime
all; nime ja seisuse salajas pidamine
inkvisiitor ketserikohtunik, piinaja
inkvisitsioon ketserikohus, piinamine
innotsentne kahjutu, süütu
insinuatsioon meelitus; meelituse abil
usalduse võitmine
insinueerima kellelegi midagi salaja omaks
toimetama, veerdama; kohtulikult kätte
toimetama, kättama; meelituse abil
usaldust võitma
inskribeerima sisse kirjutama, nimistusse
kandma
inskriptsioon sissekirjutus; päälkiri
inspektor ülevaataja, valve-ametnik; abi-
juhataja
inspektriss naisinspektor
inspektsioon ülevaatamine, valve-ringkond
inspiratsioon sissehingamine; sisendamine,
mõjustamine; vaimustus
inspireerima sisse hingama; sisendama,
mõjustama; vaimustama
installatsioon ametiseseadmine; (äri)
sisseseadmine

installeerima sisse seadma, üles seadma;
 ametisse seadma
instants kohtuaste, kohus
instinkt loomusund, vaist
instinktiivne vaistlik, loomusunniline
instituut (õppe)asutis, hooldamiskoht
instrueerima õpetama; juhatusi andma
instruktiivne õpetlik
instruktor õpetaja; juhataja, nõuandja
 (mitmesuguseil aladel)
instruktsioon juhend, juhatus
instrument riist
instrumentaalmuusika muusika ainult
 mänguriistadel (lauluta)
instrumentatsioon helitöö jagamine mit-
 mesuguste mänguriistade vahel
instrumenteerima helitööd mänguriistadele
 seadma
instseneerima lavastama
intellekt aru, mõtlemisvõime
intellektuaalne mõistus pärane, vaimne,
 mõisteline
intelligentne = intelligent taipav,
 arukas, tark, haritud
intelligents taip, arukus, haritus; harit-
 laskond
intendant ülevaataja, ülemvalitseja, eriti
 teatris ja sõjaväes maksude ja ostude
 alal
intendantuur sõjaväe varustus-amet
intensiivne pingus, jõune, kulus
intensiivsus = intensiteet pingsus,
 jõusus, kulusus
intentsioon kavatsus, eesmärk

interdikt keeld; paavstlik kirikuvanne
interdiktsioon keelamine
interess huvi, armastus (asja vastu);
 tähtsus; kasu, tulu
interessantne huvitav, paeluv; tähtis;
 eriline, kummaline
interesseerima huvitama
intern internaadi kasvandik
internaat õpilaskodu
internatsionaal poliitiline tööliste liit ja
 nende laul
internatsionaalne rahvusvaheline
interneerima võõra riigi kodanikke, sõdu-
 reid, põgenejaid sisemaale või teata-
 vasse kohta asetama
interpolatsioon vaheleliitmine, vaheleliidetu
interpoleerima vahele liitma
interpreet tõlgendaja
interpretatsioon tõlgendus; tõlgend
interpreteerima tõlgendama
interpunktsioon kirjavahemärkide tarvita-
 mine
interregnum vahevalitsus
intervall (ruumi-, aja-, heli-)vahemik
interventsioon ühe riigi vaheleastumine
 teise riigi asjusse
intervjueerima usutlema
intervjuu usutlus, usutelu
intiim- = i n t i i m n e sisim
intiimsus lähedus, lähim sõprus
intolerantne sallimatu teisitimõtlejate,
 eriti muu-usuliste vastu
intolerants sallimatus
intonatsioon hääldeseade; helivõte

intoneerima heli, häält andma, hääle
 seadma
 intress kapitali protsent, kasvik
 intrigant võrgendaja, kaval sepitseja
 intrigantne võrgendav
 intrigeerima = intriigima võrgen-
 dama
 intriig sõlmitus; riige
 introduksioon sissejuhatus; ametisesead-
 mine jne.; (helitöö) sissejuhatus, uver-
 tüür
 intsest verepatt
 intsident vahejuhtum, -juht
 intuiitivne kaemuslik, vahenditult tunne-
 tuslik
 intuitsioon kaemus (sisemine vaatlus);
 võime keerulisi suhteid hoobilt õieti
 tabada
 invaliid teenistuseks kõlbmatu, vigastatu,
 kavak
 invaliidsus jõuetus, nõrkus; teenistuskõlb-
 matus
 invasioon vägivaldne sissetung võõraste
 alasse
 inventar tarbvara
 inventuur inventari ülestähendus või
 kontroll
 inversioon ümberpööre, ümberpööramine;
 ümberpööratud sõnadejärjestus
 inversne pöörd-, ümberpööratud
 investeerima mahutama (kapitali)
 ironiseerima pilkama
 ironia pilge
 ironiline pilkeline

irratsioonaal- = irratsioonaalne väl-
jaspool mõistuse piire olev, mõistus-
vastane; mitte täpselt arvutatav
irreaalne mittetõene
irregulaarne korrapäratu
irritatsioon ärritus
irriteerima ärritama, vihastama
iso- sama-
isolaator eraldaja
isolatsioon eraldamine
isoleer eraldav aine
isoleerima eraldama
isoterm samasoojä-joon
isotermiline ühesoojuslik

J.

jamb värsijalg: ∪ —
jenki põhja-ameeriklase pilkenimi
joga india askeetlik-filosoofiline süsteem
joviaalne rõõmsameeleline
joviaalsus meelelahedus
junior noorem
juriidiline õigusõpetuseline; seaduslik;
seadusliku jõuga; j u r i i d i l i n e i s i k
mitmest isikust koosnev ühing, mille
riik tunnustanud ainuisikuks
juriskonsult õigusnõuandja, õigusteadlane
jurisprudents õigusteadus
jurist õigusteadlane
jury vt. ž ü r i i
justiits õigushooldus; õiglus
juunior vt. j u n i o r

juura õigusteadus; geoloogiline ladestu
juveel lihvitud kalliskivi, vääris-ehe
juveliir kalliskivikaupmees

K.

kaader sõjaväelaste või eraisikute alaline
koosseis (teatud otstarbeks)
kaanon juhe, juhtnöör; juhis, juhend; kiri-
kuseadus; kiriklik juhe; katoliku kiriku
pühakute nimestik; ahellaul; üldvalem;
maamaks; maa-andam
kaasus kääne; juhtumus, juht
kabala juudiusu salaõpetus
kabaree restoran deklamatsiooni- ja muu-
sikaettekannetega
kabinet väike tuba; kirjutustuba; ruum
mingi teadusharu harjutluseks või mõ-
neks muuks eriotstarbeks; (riigi)valit-
sus
kadentne langev, kukkuv
kadents lõpplangus; lõppkäik helitöös,
kõnes
kadett sõjakooli-õpilane
kai müür või kivitamm jõekaldal või me-
rerannal
kakofoonia ebakõla
kakofooniline halvasti kõlav
kalambuuri sõnamäng, nali; paha nali
kaleidoskoopiline kirjult vahelduv
kaleidoskoop seadis, mis näitab ühekord-
selt sissemahutatud asju mitmuses ja
suures vahelduvuses

kalendaarium aastapäevade nimestik
kaliiber tulirelva õõne seesmine laius, läbimõõt; kuuli läbimõõt; mõõt, läbimõõt; väärtus
kaliif idamaine valitseja
kalkulatsioon arvutus
kalkuleerima arvutama, arvutlema, kõik arvatavad tegurid kokku võtma ning (ette) arvestama, arvatlema
kalligraafia ilukiri
kalligraafiline ilukirjaline; ilusasti kirjutatud
kalor soojusühik
kalorimeeter soojushulkade mõõtja
kammerton helihark
kanal kaevand, nõva
kanalisatsioon kanalite loomine, nende süsteem
kanaliseerima (jõe) kanaliks muutma; (maad) kanalitega varustama
kanapee puhkesohva toepolstritega, polsterdatud puhkepaik, virus
kandeerima suhkruga katma
kandelaaber suur lühter, küünalt või lampi kandev alus
kandidaat ametiotsija, valimissoovija; veneaegse ülikooli esimene teaduslik aukraad; Saksas üliõpilasaste
kandidatuur kohanõudmine, kandidaadiks olemine
kandideerima kohale soovima, püüdma
kannibal toores inimene; inimesesööja
kannibalism inimesesöömine; inimesevääritus

kanonaad pommitamine, kahurituli
kanoneerima kahureist tuld andma, pommitama

kanonisatsioon pühakskuulutamine

kanoniseerima pühaks kuulutama

kanooniline ettekirjutiste kohane; kiriku-
seadusile vastav; usaldatav; eeskujulik

kantaat suurem tõsisesisuline helitöö, kiriku-
kus laulmiseks määratud pikem helitöö

kantileen laulutaoline viis

kanton maa-ringkond

kantsonett lauluke

kantsoon lüüriline luuletus; ilmlik mitme-
hääleline laul

kanvaa riie väljaõmblemiseks

kaotiline korratu, korraldamatu, segipai-
satud

kaos uhu, segadik, kujutu ürgmass

kap neem, esiletungiv maatipp

kapatsiteet võimelisus, tublidus, osavus

kapillaar juussoon

kapillaarne juuspeen

kapitaal- = k a p i t a a l n e päämine;

põhjapanev, tüse; raske

kapital põhivarandus, -raha

kapitalism rahavalitsus

kapitalist rahamees

kapiteel samba ülemine osa, samba pää

kapitulatsioon alla-andumine

kapituleerima kokkulepitud tingimusil
alla anduma

kapriis (jonnakas) tuju

kapriisne tujukas; jonnakas

kaptiveerima vangistama, aheldama

karaat kaal kulla ja teemantide jaoks
 karakter iseloom
 karakteriseerima iseloomustama
 karakteristika iseloomustus
 karakteristlik = karakterlik iseloomustav
 karamell pruun, põletatud suhkrumass
 karanteen haiguskahtlaste inimeste ning
 asjade kinnipidamine ja valve teatavaks ajaks; selleks loodud asutis
 kardinaalne päämine, pää-, tähtsaim
 kardinal paavsti lähem abiline
 karfunkel tulipunane ehtis granaat; rubiin
 karikaturist pilkepiltide joonistaja
 karikatuur pilkepilt, irvkuju
 karikeerima naeruvääristama; liialdama
 karjäär isik, kes silmas peab ainult oma isiklikku edasijõudmist mingil alal
 karjäär edurikas elukäik, teenistuskäik; tuhatneljasõit
 karneval vastlapidu
 karniis simsiosa, servakaunistis
 karteil kokkulepe; väljakutse duellile
 karto- kaardi-
 kartograaf maakaardi-joonestaja
 kartograafia kaarditeadus
 kartograafiline kaarditeaduslik
 kartogramm statistiliste andmete näitlik selgitus kõverajoonelise joonistuse abil
 kartoneerima raamatut (kerge) pappi köitma
 kartong kerge papp; pappkarp

kartoteek maa- või märkmekaartide ning
 sedelite kogu
kasematt pommikindel ruum, vallivõlv
 kindluses
kasiino seltsimaja (suletud ringkonnale)
kaskaad joastik
kasko laevakere; laeva-meeskonna omand
kaskokindlustus laeva ja ta vara kindlus-
 tus
kassatsioon tühistamine, tühistus
kassatsiooni kaebus kaebus tühistus-
 kohtusse
kasseerima laegastama; tühistama (alama
 kohtu otsust); ametist tagandama
kassett laekake, kastike; sügav ruut laes
kast seisus, seltskonnakiht (Indias)
kastanjett plagistamisriist
kastreerima kohitsema, ruunama
kasuaalne juhuslik, juhusekohane
kasualism arvamine, et juhus määrab
 asju ja sündmusi
kasualist kasualismi pooldaja
kasuist sisetunde-küsimuste lahendaja
kasuistika oskus sisetunde-küsimusi lahenda-
 dada
kasuistlik teravmõtteline
katafalk surnulaudis, surnulava
katakomb maa-alune kaljusse raiutud ma-
 tusekoht, koobas
katalogiseerima = **kataloogima** loet-
 lusse kandma, loetlema
kataloog (raamatute) nimekiri, nimistu
katapult viskemasin
katarr limanaha-põletik

kataster maahindamine, maahinne
 katastroof otsustav pööre; hävitav õnnetus
 katastroofiline hävitav, hukutav
 katedraal piiskoplik päakirik, toomkirik
 kateeder õppe- ja kõnetool
 kategooria klass
 kategooriline kindlasti väitev, tingimata
 maksev
 kategooriline imperatiiv tungiv mõistus-
 käsk, eriti kõlblas käsk
 kategoriseerima klassitama, liigitama
 katood elektrivoolu väljaja, elektriallika
 negatiivne poolus
 kausaalne põhjuslik
 kausatiivne põhjustav
 kaustiline etsiv; põletav; satiiriline
 kavalkaad ratsasalk
 kavatiin lüüriline helitöö, laul
 kaveerima vastutama, tagama (eriti veks-
 leid)
 keemia lahutusteadus
 keemik lahutusteadlane
 keemiline lahutusteaduslik
 kentaur muinasjutuline olend, pool ho-
 bust, pool inimest, hobuainimene
 keraamika savitöö-kunst
 keratiin sarvaine
 kg = kilogramm
 kilo = kilogramm
 kilo- tuhat; kilogramm 1000 g; ki-
 lomeeter 1000 m
 kimäär muinaslooline metsaline: esipool
 lõvi, tagapool lendmadu, keskosa kits;
 hallutsinatsioon, viirastus; pookvärd

kineetika jõudude varal sünnitatud liikumise õpetus
 kineetiline (e n e r g i a) liikuv, liikumislik
 kinematograaf aparaat liikuvate piltide loomiseks
 kiroloog käekeeel, sõrmekeeel tundja
 kiroloogia käekeeel, sõrmekeeel
 kiromant ennustaja käejoonte järgi
 kiromantika ennustamine käe ja selle joonte järgi
 kirurg lõikearst, haavaarst
 kirurgia haava-arstiteadus
 kirurgiline haava-arstlik
 klaköör palgatud käteplaksutaja teatris
 klass jaoskond, lahter
 klassifikatsioon liigitus
 klassifitseerima liigitama
 klassik eeskuju-kirjanik, -kunstnik
 klassika klassiline kunst või kirjandus
 klassikaline = k l a s s i l i n e tunnustatud väärtusega, eeskujulik
 klassitsism kunstistiil ja kirjandusvool, mis jälgendab antiikaja eeskujusid
 klaun tola, veiderdaja, eriti tsirkuses
 klausel piirav tingimus, lisatingimus
 klaviatuur (klaveri) klahvistik
 klerik katoliku kiriku vaimulik, preester
 kleptomaan varastamishaige
 kleptomaania varastamishaigus
 klerikaal vaimulikkude poolehoidja
 klerikalism kirikumeelsus, paavstimeelsus
 klient hoole-, kaitsealune; kaubaravitaja
 kliima ilmastu
 kliinik haigla

kliiniline haiglaline, haiglasolemisega seoses olev

kliimaatiline ilmastuline

klimatoloogia ilmastuõpetus

klišee valatud äratõmme pildist (trükitöötuses); kulunud, paljutarvitatud väljendus

klorofüll leheroheline

klosett väljakäigukoht

km = kilomeeter

knokaut võitlusvõimetuks tegev löök poksi võitluses

koaleerima ühendama

koaleeruma ühinema

koalitsioon ühinemine

kodifikatsioon seaduste liitmine seaduskoonnaks

kodifitseerima seadusi liitma seadustikuks ehk seaduste koguks

koefitsient kordaja

kognaat veresugulane

kohesioon külgnemine (molekulaarne tõmbejõud kindla keha naabrusosakeste vahel)

koketeerima meeldida püüdma, edvistama

koketerii meeldimispüüe

kokett meeldida tahtev naine, alp

kokott loret, Pariisi lõbutüdruk

koleerik äge, vihane, kuumavereline inimene

koleeriline kuumavereline, äge

kolledž kõrgem õppeasutis, kesk- või ülikool

kolleeg ametivend

kolleegium mitme samaametilise isiku kogu
kollegiaalne ametivendlik; kolleegiumina
 esinev
kollekteerima koguma
kollektiivne ühine
kollektivism sotsialistlik vool, mis nõuab
 tootmisvahendite ühiskondlikku kont-
 rolli
kollektivist kollektivismi pooldaja
kollektor jõukoguja; voolukoguja; pää-
 kanal
kolleksionäär isik, kes kogub mingisugu-
 seid esemeid suuremaks koguks
kolleksioon kogu
kollisioon kahe jõu, seaduse, kohuse
 kokkupõrge; kokkusattumine
kollookvium jutuaajamine; katsumine kõ-
 nelemise teel
koloniaal- = koloniaalne asumaine,
 asumaisse puutuv
kolonii asundus; ühend, seltsing
kolonisatsioon asustamine
koloniseerima asustama
kolonist asukas, asunik
kolonn samm; väerühmitis; trükiveerg
koloonia asumaa; asundus
koloratuur helilised viisikaunistised
koloreerima värvima, kaunistama
koloriit värving (ka piltlikus mõttes)
kolorist värvikunstnik; kaunistaja
koloss hiigel-mälestuskuju; hiigel, rait
kolossaalne hiigelsuur
kolosseum suur teater vanas Roomas
komandant linnaülem, juht

komandantuur komandandi asupaik ja ametiruumid
komandeerima komandama; lähetama
komando käsklus; sõjaväe-ühik
komandör juht, päalik, eriti laevadel
kombinatoorne ühenduslik
kombinatsioon kahe asja sõlming, võrdlus ja arvatlus; oletus; eeldus; ühendlus
kombineerima ühendlema
komeet sabatäht
komfort mugavus, mõnusus
komfortne mugav, mõnus
komii poesell
komisjon kogumik isikuid teatava ülesande teostamiseks; ülesanne, eriti äritehing teiste ülesandel; vahendlustasu
komisjonär (äri)vahendleja, vahetalitaja
komissariaat komissari ametikoht
komitee teostuskese, s. o. suurema kogu liikmete keskühing, kellele on antud teatud ülesanded täita
komitent see, kes teisele, vahendajale, ülesandeks teeb kaupu oma nimel vahendusele võtta
kommentaar (kirjatöö) seletus
kommentaator seletaja, tõlgendaja
kommenteerima seletama
kommersant suurkaupmees
kommerts kaubandus, kaubandusliiklemine
kommilitoon kaasvõitleja, relvakaaslane; kaasõpilane (eriti ülikoolis)

- kommunaal-** = k o m m u n a a l n e kogu-
kondlik
- kommunikatsioon** liiklemine; ühestumine,
ühestus; teadaanne
- kommunioon** ühisus; pühaõhtusöömaaeg,
armulaud
- kommunism** õpetus täielikust varaühisu-
sest; sotsialismi äärmine vool; enam-
lus (Venes)
- kommunist** kommunismi pooldaja, kom-
munistliku erakonna liige, enamlane
- kommunistlik** kommunismi õpetuse kohane
- kommuun** kogukond; ühisus
- kommuunne** ühine; ühisomanduses seisev
- kompaktne** tihke, kokkusurutud, paatunud
- kompanii** sõjaväeühik; selts, seltsing
(eriti kaubanduses)
- kompanjon** (äri)kaaslane, seltsiline
- komparatiivne** võrdlev, võrreldud, võrrel-
dav
- komparatsioon** võrdlemine
- kompareerima** võrdlema
- kompendum** lühike õpperaamat; teaduse
pääsisu kokkuvõte
- kompensatsioon** tasategemine; tasaarvu-
tus
- kompenseerima** (ühe)tasa tegema; tasa
arvutama
- kompetentne** asjatundlik, pädev, võim-
kondne
- kompetents** võimkond
- kompetentsus** pädevus, asjatundlikkus
- kompilatsioon** koostamine

kompileerima (kirjatööks) teisalt kokku
 kandma, ühte põimima
kompleetne täielik
kompleks = k o m p l e k t kogum
kompleteerima enesesse ühendama
kompleteerima täiendama
komplikatsioon keerustus, tüsi, tüsitus,
 kaase
kompliment kummardus, tervitus; viisa-
 kuseavaldus, meelitussõna
komplitseerima keerustama, tüsitama
komplitseeritud keerukas, tüsitatud, tüsi-
 lik, kooslik
komplitseeruma keeruliseks muutuma,
 keerustuma, tüsituma
komplott salanõu; salaühing, lõimkond
komponeerima kokku seadma; helitööd
 looma
komponent osis
komponist helilooja, komponeerija
kompositsioon kokkuseade, ülesehitus, kir-
 jalik töötlus; helitöö; kunstiline loo-
 mine
kompressioon kokkusurumine; õhu tihen-
 damine
kompessor õhu kokkusurumise vahend
komprimeerima kokku suruma
kompromiss kokkulepe
kompromiteerima häbisse saatma, paljas-
 tama
kompromiteeruma end kompromiteerima;
 kokku leppima
komtess krahvipreili
komödiant näitleja, jantleja

komöödia lustmäng
kondensaator tihendaja
kondensatsioon pahutamine, pahutus, ti-
 henemine, tihendus
kondenseerima pahutama, tihendama
kondenseeruma pahtuma, tihenduma
konditsionaalne tingiv
konditsioon tingimus
kondoleerima kaastundmust avaldama
kondolents kaastundeavaldus
konduktor rongisaatja (raudteel), vaguni-
 juht (trammil, omnibusel); ülevaataja
 (ehitusel); (elektriseerimismasina) ko-
 guja
konferansjee koosoleku-juhataja, kõneleja;
 ettekandja
konfereerima võrdlema, nõu pidama
konfessioon usutunnistus; usk
konfidentsiaalne usalduslik, omavaheline,
 salajane
konfirmatsioon ristimise kinnitus, leeritus
konfirmeerima kinnitama, leeritama
kofirmeeruma leerituma, leeris käima,
 leerima
konfiskatsioon varanduse laegastamine,
 äravõtmine
konfiskeerima riigikassa kasuks ära võt-
 ma (varandust), laegastama
konfitüür keedis, moos; suhkrufrukt
konflikt riid, kokkupõrge
konfusioon segadus; õiguse ja võla ühi-
 nemine samas isikus
konfuusne segamini, segi
konföderatsioon liitkond

konfödereeruma liitu astuma
konglomeraat kuhjumine; mingi kerakujuliseks kambaks kokkusurutu, segu; kägarik
konglomeratsioon kokkuvõtmine, kuhjumine
konglomereeruma kägarikuks kokku tõmbuma
kongress saadikute kokkutulek; Ameerikas seadusandlik kogu; kutseomaste koosviibimine päevaküsimuste arutamiseks
kongrueeruma ühtima; keele alal: ühilduma
kongruentne ühtiv, ühilduv
kongruents ühtivus, ühildus
konjugatsioon pööramine, pöörd sõna muutmine
konjugeerima pöörama; ühendama, paaritama
konjunksioon sidesõna, ühendus
konjunktuur sidekond; olude suhtlus
konkaavne nõgus
konklaav paavsti valimise koht ja valijatekogu
konklusioon järeldus, lõppsõna
konkordaat kokkulepe, iseäranis kiriku ja riigi vahel
konkordants ühtesobivus; rööpsus
konkordeerima ühte sobima
konkreetne kehalik, meeleline; üksikjuhu line, mitteüldistatud
konkubiin liig-, sohinaine
konkubinaat mitteseaduslik abielu

konkureerima võistlema
konkurent võistleja
konkurents võistlus, võist
konkurss võlanõudjate kokkuastumine;
 maksujõuetus
konsekutiivne järjestikune
konsekutsioon järg, järeldus
konsekventne järjekindel, järgne, järg-
konsekvents järjekindlus; imanduv taga-
 järg
konserv „sissetehtud“ toidu- või maitse-
 aine
konservaator teaduslike kude kogude hool-
 daja
konservatiivne alalhoidlik, vanameelne
konservatoorium muusika-ülikool
konserveerima = **konservima** kon-
 serviks tegema, konservina alalhoidma
konserveeruma säiluma, alalhoiduma
konsiilium nõupidamine; nõuanne, arva-
 mus
konsistoorium vaimulik ülemasutis
konsolidatsioon ühendamine, kindlusta-
 mine
konsolideerima kindlustama, asutama;
 ühendama
konsonant kaashäälik
konsonants kooshelilisus; riim
konsortsium ühisus, eriti kaubandus-
 tööstusseltsing
konspekt lühike sisukokkuvõte
konspektiivne lühidalt kokkuvõttev
konspiratiivne salajane, „põrandaalune“
konspiratsioon salaliit, salanõu

konstant püsiliik; muutumatu suurus
 konstantne püsikestev, muutumatu
 konstantsus püsikestvus
 konstateerima sedastama, nentima
 konstitueerima kindlaks määrama; (tervi-
 kut, ühikut) kujutama, moodustama
 konstitutsionaalne põhiseaduslik; keha-
 olustikul põhinev
 konstitutsionalism põhiseaduslik riigivorm;
 põhiseaduslikkus
 konstitutsioon põhiseadus, põhikord; keha-
 olustik
 konstrueerima kokku seadma, ehitama
 konstruktiivne ehituslik, korraldav
 konstruktsioon ehitus
 konsul kõrgem riigiametnik vanas Roo-
 mas; kaubanduslikkude huvide kaitsja
 välismaal
 konsulaar- = k o n s u l a a r n e konsuli-
 ametisse puutuv
 konsulaat konsuliamet; konsuli ametikoht
 konsulent (õiguse)nõustaja, nõuandja,
 advokaat
 konsultatsioon nõuküsimine, nõupidamine
 konsulteerima nõu küsima (kelleltki), nõu
 pidama (kellegagi)
 kontakt (kokku)puude
 kontaminatsioon mustamine, roojasta-
 mine, laigutamine; kahe teineteisega
 suguluses oleva väljendusvormi ühte-
 sulamine
 kontamineeruma mustuma, roojastuma,
 laigutuma; ühte sulama
 kontekst mõtteseos, kaasasolev tekstlause

kontemplatsioon vaatlus; jumaliku vaatlemine sisemuses
konterbant kaupade salavedu; salakaup
kontinent manner(maa)
kontinentaal- = kontinentaalne
 mandriline
kontingent määrosa, kohusosa
kontinuatiivne jätkav
kontinueerima jätkama
kontinueeruma jätkuma, pidevalt edasi
 kestma
kontinuiteet pidevus
konto arve
konto-korrent jooksev arve
kontor arveruum, ärituba
kontorist kontoriametnik, raamatupidaja
kontr- = kontra - vastu-
kontraband vt. konterbant
kontradiktoorne vasturääkiv
kontradiktsioon vasturääkimus
kontraheerima kokku tõmbama, lepingut
 sõlmima
kontrahent lepinguosaline
kontraht leping
kontraktsioon kokkutõmme
kontrapunkt mitmehäälelise helilause ehitamise kunst, kus hääled on meloodiliselt iseseisvad
kontrast vastuolu
kontrasteerima üksteisest eralduma, vastuolu olema
kontribueerima makse ja lõive tasuma;
 (maksust) osa võtma
kontributsioon kohuslik maks

- kontroll** taatus; kõigi dokumentide kahekordne valmistamine, et eksitusi selgitada ja neist hoiduda; järelevalveasutis
- kontrollima** = k o n t r o l e e r i m a taatlema, järele vaatama
- kontrolör** kontrollija, taatleja
- kontrrevolutsioon** vasturevolutsioon
- konträärne** vastupidine, vastandlik
- kontsenter** ühine kese; keskendis, keske ümber koondatud ainestik
- kontsentratsioon** keskustus; koondus; koon-dis
- kontsentreerima** keskendama, keskustama
- kontsentriline** ühiskeskne, keskühine
- kontsept** kavatsus; mustkiri, kirjatöö esialgne üleskirjutis; k o n t s e p t p a b e r jämedam kirjapaber esialgsete kirjanekute jaoks
- kontseptsioon** eostumine, eostus; kavand
- kontsert** muusika-ettekanne; suurem muusikapala, kus silma paistab peamiselt üks instrument
- kontserteerima** = k o n t s e r t i m a kontserti andma
- kontsessiivne** möönev
- kontsessioonäär** teatava ametliku loa või eesõiguse omanik
- kontsessioon** (ametlik) luba
- kontuur** piirjoon
- konveksne** kumer
- konvent** kokkutulek; kokkutuleku-koht
- konventsionaalne** lepingukohane, kokku-

lepitud; tavaline, kujunenud kommete
 kohane
konventsionalism konventsionaalselt ette-
 kirjutatu, „seltskondlik vale“
konventsioon kokkuleppimus, sobimus, le-
 ping
konverents nõupidamine
konversatsioon kõnelus, jutuvestmine, vest-
 lemine
konverseerima kellegagi läbi käima, juttu
 ajama
konvulsiivne kramplik, tõmblev
konvulsioon kramp, tuksatus, tõmblus
koodeks käsikiri; seaduskond, seadustik
koomik lustmängu-kirjutaja; koomilise osa
 etendaja
koomika lustiline, naerutekitav (sisu);
 võime seda ette kanda
koomiline lustiline, naeruväärne, naljakas
kooperatiiv ühistegelik asutis
kooperatiiv- koostoitiv
kooperatsioon koostoitimine; ühistegevus
koopereerima koos toimita
koopia ärakiri; järeltehtis, paljundis
koopteerima juurde valima
koordinatsioon rinnastumine, rinnastus;
 koos-, ühistoitimine
koordineerima kõrvu, rinna seadma, rin-
 nastama
kopeerima ära kirjutama; järele tegema,
 jäljendama
kopulatiivne ühendav
kopulatsioon ühendus (eriti suguline); sei-
 gumine

kordon (kõrgema autähe, kübara) lai
 pael; valveahelik; valvepunkt, piiri-
 valvehoone; nõörpuuke, vanikpuu
koreograafia kunst ballette ja tantse mär-
 kide varal avaldada; tantsukunst
korporatiivne ühte hoidev, korporatsioonel
 põhinev
korporatsioon ühiseks otstarbeks liitunud
 isikute kogu
corpulentne kehakas, tugev, lihav
corpulents kehakas
corpus keha, kere; kogu, kogum; liik
 trükikirja; sõjaväeühik
korrektiiv parandusvahend
korrektiivne parandav, parandusele viiv
korrektn õige, veatu; reeglipärane
korrektor trükivigade parandaja
korrektuur parand; parandus
korrelatiivne vastastik
korrelatsioon seos, vahekord, osade vastas-
 tik mõju
korrespondeerima kirju vahetama; vasta-
 ma (mida, millele) suuruses jne.
korrespondent kirjasaatja, kirjavahetaja;
 (ajalehe) sõnumisaatja
korrespondents kirjavahetus; ajalehe-
 sõnum
korrigeerima parandama
korruptsioon kõlberüüste; altkäemaksu-
 võtlikkus
korteež saatjaskond, ausaade
korüfee koorijuht, eeslaulja vanas Kree-
 kas

kosmeetika kunst keha ilu alal hoida ja
 tõsta
 kosmeetilise keha kaunistav; kosmeeti-
 kasse puutuv
 kosmiline koguilmlane
 kosmo- maailma-, koguilmala-
 kosmogoonia maailma tekkimisõpetus
 kosmograafia maailmakirjeldus
 kosmograafilise maailmakirjeldusse puu-
 tuv, maailma kirjeldav
 kosmoloogia maailma-korra õpetus
 kosmopoliit maailmlane
 kosmopolitism maailmakodanlik meelsus
 kosmos koguilmlane, maailm
 kostüüm rahvarõivas; rõivastus; naiste
 jakk-kleit
 koteerima tähistama, noteerima; väärt-
 paberit börsile laskma
 kōturn näitlejate kõrge jalanõu vanas
 kreeka tragöödias
 kraater tulemäe avaus
 kreatuur olevus, inimene; põlglikult: ole-
 nev soosik; halb naisterahvas
 krediit võlausaldus; laen
 krediteerima = krediitima hüvistama
 krediid õigustu
 kreditor võlausaldaja
 kreedo usutunnistus
 krematoorium surnukehade põletamise
 hoone
 kreool Ameerikasse sisserännanute, eriti
 romaanikeelsete asukate Ameerikas sün-
 dinud järeltulija

krestomaatia lugemik; valik lugemispala-
 sid
kretiin kehaliselt ja vaimselt kängunud
 inimene; nõrgameelne
kriis pööre, pöördejärk, ohtlik, otsustav
 moment
kriitik arvustaja, kunstihindaja
kriitika arvustus
kriitiline arvustav; ohtlik
kriminaal- = **k r i m i n a a l n e** nuhtlus-
 seaduslik, süüteoseadusele alluv
kriminalist karistusõiguse alal teotsev ju-
 rist; kriminaalsus-küsimusi käsitlev
 antropoloog või sotsioloog; kriminaal-
 politsei
kristall reeglipärase kujuga mineraal;
 selde; peen klaaskaup
kristallisatsioon seltimine; kristallumine
kristalliseerima = **k r i s t a l l i m a** kris-
 tallideks muutma
kristalliseeruma = **k r i s t a l l u m a** kris-
 talliks, kristallideks kujunema
kriteerium otsustamistunnus, mõõdupuu
kritiseerima arvustama
krititsism Kant'i filosoofiline süsteem, mis
 püüab määratella piire, milliseis võib
 sündida inimlik tunnetus
kromaatileine värviline; pooltooni kaupa
 sammuv
krono- aja-
kronoloogia ajaarvamine, ajauurimise tea-
 dus
kronoloogiline ajajärjeline

kronomeeter = kronoskoop aja-
 mõõtja, täppis kell
kroonik ajaraamatukirjutaja
kroonika ajaraamat
kroonikaline ajaraamatuline
krooniline pikaldane
krutsifiks Jeesuse ristikuju
kröösus väga rikas mees
kseenia epigramm satiirilise ootamatu
 lõpp-pöördega
kubism moodus vool maalikunstis, mis
 tegeleb kolme dimensiooniga ja üldi-
 selt harrastab puhtgeomeetrilisi vorme
kubist kubismi pooldaja
kuli india või hiina väljarändaja, päeva-
 tööline
kulinaar keedukunstnik
kulinaarne kööki, söögivalmistamise puu-
 tuv
kuliss näitesein
kuller kiir-käskjalg
kulminatsioon haripunktil olek, haripunkt
kulmineeruma kõrgeimal kohal olema
kulong ampersekund
kultiveerima harima, viljama
kultus jumalateenistus, austamine; vaimu-
 haridus
kultuur haridus, kasvatus
kultuuriline hariduslik
kuluaar koosolekuruumide vaheline kori-
 dorkäik
kulöör värv, eriti kaardimängus ja üliõpi-
 lasorganisatsioonidel
kumulatsioon kuhjumine, kuhjamine

kumuleerima kuhjuma
 kupee eraldatud osa (vagunis jm.)
 kuplee naljalaul
 kupletist naljalaulude ettekandja
 kupong äralõige; intressisedel väärtpaberi
 küljes
 kuraator hooldaja
 kuratoorium hoolkond
 kurioosne kentsakas, veider, imelik; nalja-
 kas, naeruväärt; huvitav
 kurioosum kentsakus, veidrus
 kursiiv põikkiri
 kursoorne kiiresti edasiminev, peatumatult
 jätkuv
 kurss jook, ringjook, eriti rahal; raha-
 väärtus; koos, suund
 kursus õppekäik, õppekord; õpiaeg
 kurtisaan hoovidaam; armuke; lõbunaine
 kušett lamamissohva, lebamissohva
 kvadraat ruut; teine aste; keelumärk;
 tähemetallist valatud täidismaterjal
 (trükitöös)
 kvadraatne teises astmes olev; nelinurkne
 kvadratuur ruutimine, ruude
 kvalifikatsioon omaduste, tunnuste ära-
 määramine, äratähendamine
 kvalifitseerima mingi omaduse, võime laadi
 ära tähendama
 kvalifitseeruma mihustuma; kohane olema
 kvalitatiivne omaduslik, omaduseline, mi-
 huslik
 kvaliteet omadus, mihus
 kvantitatiivne koguslik, hulgaline, hulgane

kvantiteet kogus, hulk; (silpide, häälikute)
vältus

kvantum hulk, kogus, (umbkaudne) määr

kvart neljandik (mõõt); neljaks murtud
paberipoogna suurus; neljas löök
(vehklemisel); neljas toon (põhitoonist
arvatud); veerand- (ehitise, müüri-)
kivi

kvartaal veerandaasta, aastaneljandik;
linnajagu

kvartett helitöö neljale mänguriistale või
neljale lauluhäälele; neli erihääle laul-
jat või mängijat

kvintaal 100 kg

kvintessents tuum, olu

kvintett viiehääleline helitöö; viis koos-
mängijat, viis kooslauljat

kviteerima tasaolemist tõendama; oma
nõudmisest loobuma

kvoorum tarb-arv

kvoot suhte osa, osamaks

künism kommet ja siivust ei mikski panev
esinemisviis, häbematus

küünik häbematu, toores inimene

küüniline häbematu

küürie eleison Issand, halasta!

L.

l = liiter

L = £ naelsterling

laama budha usu preester; lammaskaamel;
pehme villane riie

labiilne püsitu, kõikuv, vankuv
laborant keemiliste katsete tegija ja keemiliste saaduste valmistaja; apteekriabiline
laboratoorium keemiku tööruum
labürint keerustik, keerdkäik; segu; kõrva osis
laguun mereäärne soomadalik, rannikusoo; vesi rõngassaare keskel
lakooniline lühike ning tabav
laktomeeter piima sisulise kokkuseade proovija
lamell õhuke liistak, õhik; kile; õhuke metallplaat elektrivoolu kaitseks
lament kära, müra, mürts; hädaldus
lamentatsioon hädaldamine, kaebamine, kurtmine
lamenteerima hädaldama, kurtma, kaebama
lamett metallkiud jõulupuehteks
lanoliin lambavillarasvast valmistatud aine
lansseerima viskama; kuuli välja viskama; laeva dokist välja laskma; mingit teadet sihilikult avalikkuse ette tooma
lantsett peen nõel; haavanõel; aadriraud, kahe teraga nuga, rõugepanemisnuga
lapidaarne kivisse raiutud; lühike ning selge
lasso köisling loomade püüdmiseks
lasuur sinine kivi; sinine läbipaistev värv; taevasina
latentne peit-, peidus olev, peituv, avaldamatu, seotud
lateraalne külgmine, külis-

laureaat loorberpärjaga kroonitud luuletaja; auhinna saaja
laveerima vastu tuult siia-sinna purjetama, loovima, ristlema; mitte otseteed eesmärgi poole tüürima, põiklema
laviin lumeveere
leedi inglise kõrgema seisuse daam; ka iga haritud naisterahva nimetus Inglismaal
legaalne seaduslik, seaduspärane
legaalsus seaduspärasus
legalisatsioon seadustuš
legaliseerima seadustama
legaliseeruma seadustuma
legatsioon saatkond
legend vagajutt, vagalooke
legendaarne muinaslooline
legionäär legioni sõdur; aulegioni liige (Prantsusmaal)
legislatiiv seaduseandlik võim
legislatiivne seaduseandlik
legitiimne seaduslik, seaduspärane; õiguspäraselt sündinud
legitimatsioon ausaks ja õiguspäraseks tunnustamine; seaduspärasus; tõestav tunnistus
legitimeerima seaduspärastama, seaduslikuks tunnustama, õigeks tegema
legitimeeruma seaduspärastuma; oma isiku või õiguse kohta tõendeid tooma
leksikaalne sõnavaraline
leksikon sõnaraamat
lektor lugeja, ettelugeja; kõrvalõpetaja ülikoolides

lektsoon õppetund, loeng; manitsus; õpi-
 tükk
lektüür lugemine; lugemisaine, lugemis-
 vara
lemma abilause
leprosoorium pidalimaja, pidalitõbiste
 haigla
letargia unitõbi, surmasarnane uni; varju-
 surm; vaimne lõtvus
lex seadus
libell vaaderpass, vesilood; vesikiil; kaebe-
 kiri, laimu-, teotuskiri, paskvill
libellist laimukirjade autor, paskvillist
liberaal vabameelne, vabamõtteline
liberaalne vabameelne, vabamõtteline;
 heldeanniline
liberalism vabameelsus
libertiin himur isik
libertiinne kergemeelne
libretist ooperi- või operetiteksti autor
libreto ooperi- või operetitekst
liesong sõna lõpul oleva konsonandi sidu-
 mine järgneva sõna algusvokaaliga
ligniin puuvatt
liiga liit
likvidaator likvideerija, võlaasjade aja-
 misele volitatud isik
likvidatsioon lõppamine, lõpetamine
likvideerima lõppama, lõpparveid tegema
 (ettevõtte või ühingu tegevuse lõpeta-
 mise puhul)
likviidne sula; selge, õige, tunnustatav
liliput luulejutuline maa, mille elanikud
 ainult kuue tolli pikkused

liliputlane õige väike inimene, kääbus-
 inimene
limitatiivne piirav
limitatsioon piiramine; kindel ettemäära-
 tud aeg; piiristus
limited [lüh. Ltd.] aktsiaseltside nime taga
 tähendab, et osanikud vastutavad ainult
 põhikapitali neile kuuluva osaga
limiteerima piirama, piiristama, piiridesse
 panema
lineaalne joon-, sirgjooneline
lineaarne sirgjooneline; piki-ulatuseline
lineerima liinama, joonima
lingvist keeleteadlane, keeleteadur
lingvistika keeleteadus
linoollõige linoleumisse lõigatud pildi ära-
 trükk
lintš omakohus
lintšima omakohut tarvitama
litaneia kiriklik palve; väsitav-pikk süda-
 metühjendus, igav kaebelaul
literaarne kirjanduslik
literaat elukutseline kirjanik, kirjandus-
 tegelane
literatuur kirjandus
lito- kivi-
litograaf joonistuse või kirja paljundamise
 aparaat
litograafia kivitrükk; kivitrükipilt; kivi-
 trükikoda
litograafiline kivitrükiline
litografeerima = litograafima ki-
 vile joonistama ja siis trükkima
litosfäär kivikond (maakera kord)

litsents luba; eesõigus, patent
 litsentsiaat ülikooli poolt antavat auastet
 kandev isik
 liturg preester, vaimulik, eriti eeslauljana
 liturgia tavaliste jumalateenistus-tegevuste
 kogumõiste; palvetest ja lauludest koos-
 nev jumalateenistuse liik
 liturgiline jumalateenistus laulu
 ja palvega, ilma jutluseta jumalatee-
 nistus
 livree teenri-ülikond, -munder
 ljaano määratu puudeta tasandik
 lloid merekaubanduse kindlustusselts;
 laevasõidu selts
 logos sõna, mõte, mõistus
 lojaalne seaduslik; truu, ustav, aus, aval
 lokaal koht, ruumik; lõbustuskoht, jooma-
 koht, kõrts
 lokaalne paikne; kohalik
 lokalisatsioon paiknemine, paigustumine,
 paigustamine, paigustus
 lokaliseerima paigustama, teatavale alale
 piirama
 lokaliseeruma paiknema, paigustuma
 lokaut tööliste korrapäälne vallandamine
 lokomobiil jõumasin
 lokomotiiv vedur (raudteel); endajõul
 edasiliikuv aurumasin
 lombard pandimaja; Lombardia elanik
 loogik mõtlemisteadlane
 loogika mõtlemisõpetus; järjekindlus, mõte
 loogiline mõtlemisõpetuslik; järjekindel
 loosung märgusõna, lipukiri, tunnuslause

loož eraldatud istekoht, vaatekabinet teatris; (uksehoidja) tuba; kong; kinnine selts, salaühing

lorett Pariisi poolilmadaam, armuke
lornjett kokkupandavad prillid varrega
ložeerima korteris olema

loterii loosi-, õnnemäng, võiduloosimine
luksus toredus, hiilgus

luminestsents valgustusteke, mida ei põhjusta keha kuumendus

lunch vt. lõnš

luup suurendusklaas

lõnš lõunaeine

lümf (ihu-, koe-)mahl; (rõuge)lima

lümfaatiline mahla-; lõdva tegumoega, kahvatu, punsunud nahaga, aeglase veretuksega ja haigusile vähese vastu pidavusega (näit. laps)

lütseum gümnaasium; kõrgem õppeasutus

lüüra vanakreeka kannel

lüürik luuletaja; tundelaulik

lüürika tundeluule

lüüriline lauldav, laulutaoline; tundeline

M.

m = meeter

M rooma numbrina: 1000

maagia nõiakunst, mustkunst, nõidus

maagik nõid, nõiakunstnik

maagiline nõiduslik, nõialine

maakler kaubavahendaja

maania kirglik harrastus; hullus

maastaap mõõtkava
madam proua
madonna püha neitsi, jumalaema; Maarja
 pilt, maal, kuju
madrigaal karjaselaul; väike idülliline luu-
 letus; mitmehääleline lauldav kunstheli-
 töö
maestro helikunstniku, eriti helilooja tiitel
mag. = **magister**
magister esimene teaduslik kraad pärast
 ülikooli lõpetamist, lüh. mag.
magistraal pääliin, pääjoon
magistraalne magistrisse või magistraalisse
 puutuv; päämine, põhialusena esinev
magistraat linnavalitsus, linnaamet, rae-
 kohus
magistrand magistri astmele kandideeriv
 isik
magistratuur ametiau
magistreerima magistriks ette valmistuma
magma tainassalv; sete; tulikuum ning
 vedel maakerasisene ainemass
magnaat kõrgem aadlisoost riigiametnik,
 eriti endises Ungaris ja Poolas
magneeto kõrgepingevoolu tekitamise apa-
 raat
magnet ligitõmbav raudkivi; raua- või
 terasetükk, millel on rauda ligitõmbav
 jõud
magnetiseerima magnetiliseks tegema;
 magnetismi varal magama panema
magnetism magnetijõud; mingi oletatav
 salapärane jõud, mis olevat omane eriti
 mõnele isikule (loomaline magnetism)

maharadža india vürsti ning kõrgema riigi-
ametniku tiitel

mahdi prohvet; muhameedlaste oodatav
messias

mahhinatsioon kavaluste, „konksude“ se-
pitsemine, riugete tarvitamine

mahhineerima kavalusi, „konksusid“ sepi-
tsema, riukeid tarvitama

majesteet kõrgus, suurus, eriti kuningaau;
keisrite, kuningate ja nende naiste
tiitel

majesteetlik suursugune, ülev, kõrge

majoolika värvilise klaasitusega ja maali-
dega kaunistatud peensavitööd

major esimene staabiohvitseri-aste; suurem
majoraat vanema-ealise eesõigus sugukon-
na-mõisa pärida; sugukonna-mõis

majordoomus perekonna esinik; kuninga-
koja ülem ametnik; auametlik maava-
litseja

majoriteet (häälte) enamus, enamik

majuskel versaal, suur täht kirjas

makjavellism püüd riigielu juhtimisel oma
tarkusele toetudes abinõusid mitte va-
lida

makro- suur-, hiid-, pikk-

makrokosmos suur-, kogu-, välismaailm

maksiim põhimõte, juhtlause, elureegel

maksimaal- = m a k s i m a a l n e ülem-
määrane

maksimum ülemmäär

makulatuur määratud, tarvitamiskõlvutu
trükipaber; pakkimispaber

malediktsioon äraneedmine, vandumine

mandaat käsk, käskkiri; ülesanne, edasi-
 volitus; volitamine, volitus
mandariin riigiametnik Hiinas; liik apeli-
 sine
maneer viis, hea komme; halb komme,
 harjumus, edvistus (kunstis)
maneež ratsutamistee, -kool
manifest pidulik teadaanne, avalik kuulu-
 tus
manifestatsioon meeleavaldus; teadaand-
 mine
manifesteerima kuulutama, teada andma;
 meelt avaldama
maniküür käte, eriti küünthe eest hoolitse-
 mine; küüntelõikaja
manipulatsioon käsitsus; äriline võte
manipuleerima midagi omandama; käsitse-
 ma, puudutama, töösse asuma
mankeerima puuduma, pankrotti jääma
manko puudus, puudujääk
mannekeen liigesnukk, proovimismudel
manomeeter tiheduse-, rõhumõõtja
mansard katusealune
manuaal käsiraamat, memoriaal; (oreli)
 käsiklahvistik
manufaktuurist manufaktuurkaupade müü-
 ja; manufaktuuri juhataja
manufaktuur kudumistööstus
manuskript käsikiri
manööver toimimisviis, võte; laeva või väe
 kunstlik juhtimine; suur väeharjutus
manööverdama = **manöövereerima**
 manöövreid tegema
maraton pikamaajooks

maremm ranniksoo
 mareograaf veeseisu-, veetõusumõõtja
 marginaal ääremärkus
 marginaalia ääremärkused
 marginaalne ääresse puutuv, äärelseisev
 mariinne- mere-
 marineerima äädikaga ja vürtsainetega
 sisse tegema, eriti kalu
 marionett liiges-, näitenukk; puine näit-
 leja; (ainult) teise näpunäiteil toimiv
 isik
 markantne silmapaistev, rõhukas
 markeerima tähistama; tugevasti rõhuta-
 ma, rõhuga esile tooma
 markii krahvi ja hertsogi vaheline aadlik
 markiis naismarkii
 marksism sotsialist Karl Marx'i õpetus
 marksist sotsialist Karl Marx'i õpetuse
 pooldaja
 marmelaad puuviljamoos
 marodeerima röövides ümber hulkuma
 marodöör väest mahajäänu; lahinguvälja
 röövel
 marokään maroko nahk, värvitud kitse-
 nahk
 marseljees Prantsuse riigihümn; revolutsiooniline laul
 marss inimsalkade korraldatud sammumine; seda korraldav muusika
 marssal kõrgeim väeülem
 mask näokate
 maskeerima = m a s k i m a teisiti rõivas-
 tama, peitma, nägu katma
 maskeraad näokattepidu

maskuliin meessugu; **maskuliinne**
 meessooline
masohism iharuslik ennast piinata-lask-
 mine
masohist masohismi all kannatav isik
mass aine, kogu, hulk
massaaž soonetasumine, voolmetriikimine
masseerima massaaži tegema
massiiv mäerahk
massiivne läbine, läbi ja läbi samast ai-
 nest, suur, raske, kaalukas; jäme, ras-
 kepärane, kohmaka välimusega
massiivsus raskepärasus, kohmakus; läbi-
 sus
massiline hulgaline
matadoor härjasurmaja (härjavõitlusis);
 pääninamees; suur trumpkaart mängus
mateeria aine
matemaatik suuruste-teadlane
matemaatiline suuruste-õpetusse puutuv
materiaalne aineline
materialism elu ja maailma ainelist külge
 rõhutav vaade
materialist materialismi pooldaja, ainelist
 külge eelistav inimene
materialistlik materialismisse puutuv
maternne emalik
matinaalne varajane, hommikune
matinee hommikune lõbustus, eriti muusi-
 kaline; elegantne hommikukleit
matriits vajutisvorm, valamisvorm
matriikkel nimekiri; nimekirja kandmise
 tunnistus
matrimoonium abielu

matroon auvääriline naine vanas Roomas
matš partii, võistlus
matt tuhm, läiketu; kaotus (malemängus)
maturiteet (vaimne) küpsus
mausoleum tore hauaehitis, hauasammas,
 vürstlik matusekoht
medal mälestusraha
medaljon suur mälestusraha; väike kapsel
 mälestus-esemega
mediaal- = **mediaalne** kesk-, keskel
 asuv
mediaanne mediaanisse puutuv, keskpidine;
 keskmise suurusega
medikament arstirohi, arstim
meditatsioon sisemine vaatlemine, järele-
 mõtlemine, mõtiskelu; vaikne palve
mediteerima järele mõtlema; kaaluma;
 vagalt mõtisklema
mediterranne vahemaaline, maavaheline
meditsiin arstiteadus; arstirohi, arstim
meditsiiniline arstiteaduslik
meedik arstiteadlane
medium vahend, vahelüli; vahendaja
 (spiritismis)
meer linnapea Inglise, Iiri ja Põhja-Ameer-
 rika Ühendriikide ja Prantsusmaa lin-
 nades; vallavanem, külavanem
meeter mõõt, mis on üks 40-miljonendik
 maakera-meridiaanist
meetod (õppe-, uurimis)viis, korrapärane,
 plaanipärane toimetus
meetrika värsiõpetus
meetriline värsimõõduline
meetrum värsimõõt

mefisto põrguvürst, kurat
mega- suur-, miljonikordne (mööduühiku ees)
mehaanik masinategija, eriti teaduslikkude abiriistade valmistaja ning parandaja
mehaanika liikumis- ja tasakaaluõpetus; masinateadus
mehaaniline mehaanikasse puutuv; masinlik, vaimse isetegevuseta
mehhaniseerima mehaaniliseks tegema
mehhanism masinaseadis, masinavärk
melanhoolia kurva-, raskemeelsus
melanhoolik melanhoolse hingelaadiga inimene
melanhooliline = m e l a n h o o l i n e r a s k e m e e l n e
melanž segu, piimakohv; segu kahest sortist jäätisest
melioratsioon (maa)parandus
melioreerima parandama (eriti maad)
melodraama näidend, ilulugemine muusika saatel; näidend liialdatult-romantiliste efektidega ja ülespuhutud tunnetega
meloodia (laulu)viis
meloodika meloodia-õpetus
meloodiline kaunikõlaline; lauldav
membraan kile
membreerima liigestama, liikmeid moodustama
memorandum märgukiri; mälestuskiri; märkus meelepidamiseks
memoreerima pähe õppima

memoriaal üks pööraamatuist raamatupidamisest
memuaar mälestus, mälestuskiri, kirjalik elamustekujutis
menaaž päalistikku seatud ja ühendatud toiduanumad; vürtsitoos või -toosistik
menažeerima kokkuhoidlikult (teatud asjaga) ümber käima
menstruatsioon kuupuhastus, kuuriided
mensuur mõõtklaas, mõõt; vehklejate vahemaa, nende kaugus teineteisest; kahevõitlus; orelivile õõne avaruse ja pikkuse suhe
mentaalne vaimne, sisemine, mõtteis
mentaliteet inimese või rahva vaimne olukord, meelsus
menuett aeglane pidulik tants; selle tantsu muusika
menüü roogade järjestis; söögisedel, rookaart
meridiaan pikkusring
merkantiilne kaubandus-, kaupmeheline
merkantilism riigimajanduslik õpetus, mille järgi eelistatakse töödust ja kaubandust põlluharimisele
merkantilist merkantilismi pooldaja
meso- kesk-, vahe-
mess katoliku kiriku usutalitus; helitöö; suurlaat; suurnäitus
messiaad lugulaul Messiast
messianism õpetus Messiast, tulevast inimessoo päästjast
messias salvitu, Kristus, lunastaja

mestiits valget tõugu inimese ja indiaanlase segavereline järeltulija
meta- (vokaalide ja h ees met-) koos, vahel, järel, juurde jne.
metafoor ülekanne
metafüüsika teadus olemise viimseist põhjustist
metafüüsiline üliloomulik
metallurg kaevandustööline, maakmulla lahutaja; kaevandus- ja maakmulla-teadlane
metallurgia õpetus, kuidas mehaaniliste ja keemiliste protsesside kaudu maakmuldadest eraldada metalle ja metalloide
metamorfism moondelisuus
metamorfoos moondumine, moondus, muundamine, teisumine; piltlik väljendus
metatees häälikute ümberpaigutus
meteoor kiiresti mööduv õhunähtus, tulekuul, lendtäht
meteoriit meteoorikivi
meteorograaf ilmastiku-olude isemärkija
meteorogramm joonis, mille on teinud meteorograaf
meteoroloog ilmastikuteadlane
meteoroloogia ilmastikuteadus
meteoroloogiline ilmastikuline või ilmastikuteaduseline
meteoroskoop ilmastiku nähtuste, omaduste ja muutuste mõõtmise aparaat; meteoride ja tähesadude vaatlemise abinõu

- metobs** = meteoroloogia-observatoorium ilmajaam
- metodoloogia** meetoditeteadus; õppe- ja õppimistegevuse juhatus
- metodoloogiline** õppeteaduslik
- metonüümia** asjavahetus (kõnekujund)
- metonüümiline** asju vahetav, neid teisiti nimetav
- metoodik** isik, kes käib kindlalt teatud meetodi järgi
- metoodika** üksiku aine või ala õppe-, õpetamisteadus, õpetamisõpetus
- metress** armuke, sohinaine
- metronoom** taktimõõtja; riist, mille abil liikumise mõõtu (helitööl) kindlaks saab teha
- metropol** emalinn; (provintsi-, maa-) päälinn, suurlinn
- metropoliit** (apostliku õigeusu) pää-, ülempiiskop
- metseen** avakäeline kunstisõber
- miasm** õhumürk, õhus leiduv nakatis- ehk nakkusaine
- migreen** ühepoolne päävalu
- miil** penikoorem
- miilits** maakaitse, kodanikuvägi
- miim** järeleaimaja, naljaheitja, veiderdaja, näitleja; vanas Kreekas ja Roomas igapäevase elu piltide ning isikute järeleaimamine; seda viimast kujutav luule
- miimika** näomäng
- miimiline** näo-
- miin** maaalune käik; maasse, kaljusse,

- müürisse või vette asetatud lõhkeaine-
laeng
- miinimum** alammäär; alamväärtus
- miinus** vähem; negatiivsete suuruste ni-
metus; kraadid allpool nulli (märk: —);
puudus
- miiting** koosolek
- mikaado** Jaapani keiser
- mikro-** pisi-, väike; (mõõtühikute ees)
miljon korda vähem
- mikrofon** õige väikestege kahinate kuul-
mist võimaldav seadis
- mikrokosmiline** mikrokosmosse puutuv
- mikrokosmos** inimene miniatuurse maail-
mana
- mikromeeter** riist või seadis ülipisikeste
suuruste mõõtmiseks
- mikron** 0,001 millimeetrit
- mikroob** pisik
- mikroorganism** pisik
- mikroseismiline** pisivärinaline (õige tund-
likkude vahendite abil märgatavalt vä-
risev)
- mikroskoobiline** palja silmaga mitte näh-
tav, mikroskoobi abil tehtav
- mikroskoop** suurendusaparaat
- mikstuur** segu, rohusegu, vedel segu-ars-
tim
- militaarne** sõjaväeline
- militariseerima** militaarselt korraldama
- militarism** mõõgavõim
- militarist** sõjaväe sõber ja poolehoidja
- militaristlik** sõjaline, sõda pooldav

miljöö keskkond, toimimisring, „õhkkond“, lähestik
milli- (mõõtühiku) tuhandendik; **milligramm** 0,001 g; **millimeeter** 0,001 m
mimeograaf kirjutise paljundamise aparaat
mimeografeerima = **mimeograafima** mimeograafi abil paljundama
minarett mošee torn
mineerima miine panema, miinidega täitma või varustama
mineraal kivis
mineraloog kiviseteadlane
mineraloogia mineraali-, kiviseteadus
mineraloogiline kiviseteaduslik
miniaturist miniatuurmaalija, pisimaalija, peenmaalija
miniatuur kirjutatud raamatusse maalitud kaunistis; pildike, väike pilt
miniatuur- = miniatuurne väike, **psiminimaal-** = minimaalne üliväike, pisim, vähim
ministeerium ministrile alluv ametkond, riigi keskamet
minister kõrge riigiametnik, kes juhib mõnda riigi keskametit — ministeeriumi; välissaadik
minoriteet vähemus; vähemik
minuskel väike kirja- või trükitäht
minöör mineerija; (kivi- jne.) lõhkuja, kaevanduse tegija; kaevandustöeline
miraakel ime, imetegev pühapilt; pühakute elu kujutav vaimulik näidend
miraaz (õhu)kangastus, terendus

misanthrop inimespõlgur, inimestevihkaja
misanthropia inimestepõlgamine
misogüün naistevihkaja
misogüünia naistevihkamine
missioon ülesanne
mistraal kõva külm kirdetuul Kreekas ja
 Lõuna-Prantsuses
mitra pääside, otsaesisepael, otsmikuside;
 piiskopimüts
mitropoliit vt. **metropoliit**
mm = millimeeter
mnemoonika meespidamiskunst, mees-
 pidamisõpetus
mnemooniline meespidamiskunstisse puu-
 tuv
mobiiilne liikuv; vallas(vara); liikuv (sõ-
 javägi); sõjavalmis
mobiliaar maja- ning toakraam, vallastu,
 vallasvara
mobilisatsioon relvastumine; eriti sõjasei-
 sukorda asetumine
mobiliseerima sõjaväge kokku kutsuma,
 relvastama
modell mudel, eeskuju
modelleerima mudelit tegema, vormima,
 voolima
moderaator aeglustaja, mahendaja, para-
 jastaja
moderatsioon parajustamine, mõõdukaks
 muutmine, mahendamine, aeglustamine
modereerima mahendama, pehmendama,
 taldutama, aeglustama
modern = **m o d e r n n e** moodne, moodus,
 ajakohane, moepärane

- moderniseerima** moodsaks, uuemoeliseks tegema
- modernism** uuemoelisuus, uueaegsus, moepärasus
- modernist** uuemoelise pooldaja
- modestne** mõõtu, pidav, mõõdukas, tagasihoidlik
- modifikatsioon** moendus, moend, erikuju
- modifitseerima** piirama; moendama, muutma
- modist** ehteasjade valmistaja, õmbleja
- modulatsioon** tooni vaheldus
- moduleerima** helisid või häält läbi mitme helitõu siirutama
- mohikaanlane** varemalt Põhja-Ameerikas elanud indiaanlaste suguharu liige
- moira** saatusjumalanna
- molekul** ülipisike kehaosake
- molekulaar-** = molekulaarne molekulile omane
- moll** pehme helitõug väikese tertsiiga, mi-noor
- mollusk** limune loom
- moment** silmapilk, hetk
- momentaanne** silmapilkne, hetkeline; kiiresti kaduv
- monaad** ühik; täpploomake; liht-substants, millest kogu maailm üles ehitatud
- monadologia** maailmakäsitus, mille järgi kõige vaimse ja materiaalse olemise ainsaks ürgaluseks on rohkel määral esinevad lihtosised — monaadid
- monarh** ainuvalitseja
- monarhia** ainuvalitsus

monarhiline ainuvalitsusel põhinev, kuninglik
monarhist ainuvalitsuslane
monism filos. õpetus, mis oletab, et kõik maailmas on alguse saanud ühestain-sast lähteprintsiiibist
monist monismi pooldaja
mono- üksik-, ühe-, ainu-
monogaamia üksik-abieliu
monogamist ühenaisepidaja
monograafia kirjatöö üksiku aine kohta
monogramm nimetähestik
monokkel ühesilma-prill, prillklaas ühe silma jaoks
monokulaarne ühe silmaga toimuv (nägemine)
monoloog üksikkõne
monoplaan ühepinnaline lennuk
monopol ainuõigus
monopoliseerima midagi ainukauplemiseks määrama, ainuõiguslikuks kauplemiseks enda kätte võtma
monopolist monopoliomanik
monoteism ühejumala-kummardus, ühejumalassus
monoteist isik, kes usub ühte jumalasse
monotoonne ühetooniline, igav
monstrants katoliku kiriku leivaastja
monstrum koletis
monsuun aastaaegne rannikutuul
montaanne mäGINE, mäestikuline; mäekae-vanduslik
montaaž rakestus, rakestamine

monteerima rakestama, (masinaid) üles seadma
montöör tehnik, kes masinaid üles seab, rakestab
monument mälestussammas
monumentaalne kestvaks mälestuseks määratud; suurepärane
moodus teoviis; kõneviis; sagedustipp
moora viivitus, paus; lühikese silbi hääl-
damiseks ära kuluv ajakestus, ühikuna
tarvitatav
moraal kõlblus; kõlblusõpetus
moraalne kõlbeline, kõlblas
moraliseerima kõlbeliseks tegema; moraa-
li jutlustama
moralist moraalijutlustaja
moraliteet moraalsus, kõlblus
moratorium maksutähtaja edasilükkamine
morfo- vormi-
morfoloogia vormiõpetus; pinnavormikir-
jeldus
morganaatiline abielu kõrgema aadli liikme
abielu alamast seisusest naisega, kus-
juures lapsed pärivad ainult ema nime
ja varanduse
mortaliteet surevus
mortifikatsioon surevus, hävitus
mortifitseerima surmama; maksvusetuks
tunnustama
mosaiik väikesist erivärvilisist osiseist
kõrvutuliidetud asi
mošee muhamediusuliste jumalakoda
motiiv aje, põhis, põhjend
motiveerima põhistama, põhjendama

moto juhtsalm, juhtlause
motoorne liigutaja, liigutamis-; mootorile omane
motorist mootorijuht, -korraldaja
motsioon (keha)liikumine
mulatt valget tõugu inimese ja neegri segavereline järeltulija
mulla pärsia ja türgi vaimulikkude ja õpetlaste tiitel
multiplikaator korrutaja
multiplikatsioon korrutamine, mitmekordistamine
multiplitseerima korrutama
munitsipaal- = **munitsipaalne**
linna-, linnale kuuluv
musikaalne muusikat harrastav
muskulaarne lihastikuline
muskulatuur lihastik
mussoon = **monsuun** aasta-aegne rannikutuul
musulman islamiusuline
mutatsioon teisumine, (hääle) murdumine, vahetus
muul hobueesel; kivist sadamatamm kaitseks ulgumere lainete vastu
muumia kuivunud koolnu, balsameeritud laip
muus kunsti kaitsejumalanna
muuseum raamatute, kunstiteoste või muude esemete kogu ning hoidla
muusik helikunstnik
muusika helikunst; helitöö
muusikaline helikunstiline

müriaad kümme tuhat; must-tuhat; m ü -
 riagramm 10000 g, 10 kg; m ü -
 riameeter 10000 m, 10 km
müsteerium saladus; salaõpetus, salapä-
 rane usuteenistus; vaimulik näidend
müstifikatsioon pettus, ninapidi-vedamine
müstifitseerima petma, ninapidi vedama
müstik salateadja, salapärasusse süveneja
müstika salaõpetus, eriti usuasjus; süve-
 nemine üliloomulikku maailma
müstiline saladuslik, salapärane
müstitsism saladusteusk, usk imedesse; usk
 vahenditusse liitumisse jumalusega
mütoloogia jumalateõpetus; saagadeteadus,
 muinasjuttude uurimine; rahvausundi-
 teadus
mütoloogiline rahvausundlik
müüt muinaslugu

N.

N pöhi (ilmakaar)
nadiir jalgpunkt
naiivne lihtne, kohtlane, lapselik, lapsik
narkoos uimastus
narkootik uimasti, uimastusvahend; ui-
 mastusvahendite alaline tarvitaja
narkootiline uimastav, uimastus-
narkotiseerima = narkoosima ui-
 mastama
narratiivne jutustav, jutustuslik
nativism inimese mõtlemis- ja teguviis,
 mida kasvatus ega haridus pole muut-

nud; õpetus, mis pooldab sünnipäraseid
 mõisteid ning tõekspidamusi; vaade,
 mille järgi maa päriselanikke tuleb
 sisserändajatega võrreldes eelistada
nativiteet sündimine, sünnitund; tähtede
 seis inimese sünnisilmapilgul
natsionaal- = **n a t s i o n a a l n e** rahvus-,
 rahvuse-, rahvuslik, rahvale omane
natsionaliseerima riigi kodakondsusse võt-
 ma; riigistama
natsionalism rahvuslus
natsionalist rahvuslane
natsionaliteet rahvus
natsioon rahvas, rahvus
naturaal- = **n a t u r a a l n e** loomulik;
 loodussaaduslik; natuuras esinev
naturalisatsioon riikkondamine, kodunda-
 mine
naturaliseerima riikkondama; kodundama;
 ilmastama; (looma) välja toppima
naturalism looduseaustus, loodus-usk;
 kunsti- ja kirjandusvool, mis kujutab
 elu loomutruult
naturalist naturalismi pooldaja
natuur loodus, loomus; **n a t u u r a s** loo-
 dussaadusis, tarbeaineis, mitte rahas
nautik laevastikuteadlane, meremees
nautika laevasõidu-teadus
nautiline laevasõiduteaduslik, laevanduslik
navaal- merendus-
navigatsioon laevasõit; laevasõiduteadus
NB = **n o t a b e n e!** pane tähele!
nebulist pilvedemaalija
nebuloosne udune, pilvitav, pilves

negatiiv päevapildiplaat
negatiivne eitav, vastupidine
negatsioon eitus; eitussõna
negližee hommikukleit, kodune rõivas; lo-
 haku-
negližeerima hooletusse jätma, juhtumit
 kasutamata. jätma
negotsiant suurkaupmees, kaubahärra
nekroloog koolnu elukirjeldus; koolnute
 nimekiri
nektar jumalatejook; mesimahl
neo- uus-, uudis-
neologism uudismoodustis, -sõna
nereiid üks merejumalannadest, keda oli
 kreeka muinasloos 50
nessessäär kotike kaasaskantava näputöö,
 tualetiasjade jne. alalhoidmiseks
neto puhtal kujul, pakis või kulud maha
 arvatud
neurasteenia närvinõrkus
neurasteenik närvinõrkuse põdeja
neuriit närvipõletik; närvikiud
neuroon närvisüsteemi moodustav tervik
neuroos närvihaigus, närvikavarike
neutraal- = **neutraalne** erapooletu,
 vahepääline, ei kummalegi poole kalduv;
 mitteosavõtlik, mittetoimiv; asjasugu
neutraliseerima = **neutraalima** era-
 pooletuks, neutraalseks tegema; kesen-
 dama
neutraliseeruma neutraalseks muutuma
neutraliteet erapooletus, mitteosavõte
neutrum asjasugu; asjasugu sõna
nihilism õpetus, mis eitab elamise ajaloo-

lisi aluseid: perekonda, usundit, kõlb-
 lust jne.
nihilist usunditu; riigipööraja; revolutsioonilise partei liige vanas Venes
nimb pühadussära ümber näo, särapärg;
 hiilgus, mis ümbritseb silmapaistvaid isikuid; vihmapiiv
nimrod suur jahimees
nirvaana budhismis: õnnis eneseunustamine laskumisega eimillesegi; inimliku püüdmise ülim eesmärk: õnnis ja ükskõikne rahu
nišš orv
nivelleerima = nivellima maad loodima; tasandama
nivoo tase; vesilood
nobilitatsioon aadlikuks tõstmine
nobiliteerima aadliseisusse tõstma
nobiliteet kuulsus; aadel, rüütelkond
nobless ülikus; aadliseisus, ülikad
nokturn öine, hiljemini puhteaegne palveteenistus katoliku kirikus; öömuusika, serenaad
nomaad rändur, ränd-inimene, kolija
nomaadlik koliv, rändav
nomadiseerima rändlema
nomenklatuur nimestik, nimistu; nimeteadus; oskussõnastik, oskusnimistu
nominaal- = **nominaalne** nimeline, nimes-, nimi-
nominalism vaade, mille järgi üldmõisted on paljad nimed (vasteteta tõelisuses)
nominalist nominalismi pooldaja
nonsenss mõttetetus, mõttetu avaldis

noobel suursugune, üllas, avakäeline
noomen käändsõna
noot mäрге; ääremärkus; diplomaatiline
kirjutis; helimärk
norm määr; juhe, juhis; trükitöö tiitel,
mis lühendatult iga trükipoogna esi-
külje alumisel serval pahemat kätt
ära tähendatakse
normaal- = **n o r m a a l n e** harilik, nor-
mis, määras
normatiivne normina esinev, juhislik,
mõõtuandev
normeerima = **n o r m i m a** normikohaselt
korraldama või seadma, normiks mää-
rama
notariaalne notari juures tehtud, seadus-
pärane
noteerima üles märkima; arvesse panema
notifikatsioon teadaanne, kuulutus
notifitseerima teatavaks tegema
notiits mäрге
notturmo = **n o k t u r n** öömuusika, sere-
naad
novaator uuendaja
novell uudisjutt, lühijutt; seaduse-uuend
novellett väike uudisjutt
novellist novellikirjanik
numeraal arvsõna
numereerima nummerdama
numismaatik rahateadlane
numismaatika rahateadus
nuntsius paavstisaadik
nüanss varjund
nüansseerima varjundama
nümf loodus-elu jumalanna

O.

- O** (Osten) ida
oaas kõrvesaar
obelisk kõrge, ülespoole koonduv nelja-
tahuline sammas
objekt ese; sihtis
objektiiv fotoaparaadi või optilise instru-
mendi lääts
objektiivne asjalik, erapooletu
objektiveerima esendama
oblaat pühitsetud armulaua-leib; õhuke
liibuke kirjade kinnikleepimiseks; tärk-
liskapsel arstimis ümber
obligatoorne sunnis-, kohuslik, tingimatu
obligatsioon võla-, pantkiri
observaator vaatleja (tähetornis)
observatoorium tähetorn, vaatlus-, meteo-
roloogia- ehk ilmajaam
observatsioon vaatlemine
obskurant haridusvastane, vaimuvalguse
vaenlane, pimedusjünger
obskurantism pimedusjüngrite mõtlemis-
viis
obskuriteet pimedus
obskuurne pime, sõge, tundmatu
obstinatsioon kangekaelsus, jonnakus
obstruktsioon takistus, tõkestus; vähemuse
püüd parlamendis, koosolekul mitmel
viisil takistada talle mittemeeldiva
ettepaneku läbiviimist; kõhukinnisus,
kõhuummistus
odalisk valget tõugu haareminaine; toa-
neitsi; villane riie

odekolonn lõhnavesi, lõhnaõli
odiosne vihatud, vastumeelne
odontoloogia hambaõpetus
odöör hää lõhn, lõhnaõli
ofensiiv kallale-, pääletungitegevus
ofensiivne pääle-, kallaletungiv
ofert pakkumus
ofitsiaal ametnik; katoliku piiskopi jurii-
diline ametnik
ofitsiaalne ametlik
ofitsiant alam ametnik; teener
ofitsiin töökoda (eriti apteek ja trükikoda)
ofitsiaalne apteegis valmis kujul olemas-
olev; tervistusvõimeline; arstimiks tar-
vitatav
ofitsiosne poolametlik
ofort söövitatud vaskplaadi trükk; salpee-
terhape
ofsett moodus mitmevärvitrüki seadis
ohlokraatia lihtrahva-, massi-, põõblivalit-
sus
okeaniid merejumala tütar, merinümf
okeanograafia merekirjeldus
okeanoloogia mereteadus
okasionaalne juhuslik
okasionalism vaade, mille järgi vastasti-
kused hinge kujutelmad ja keha liigu-
tused toimuvad vahendita alati Jumala
mõjul, kes seks ainult paraja juhusena
kasutab loomade instinkti ja inimeste
tahet
okasionalist okasionalismi pooldaja
okasioon juhus, põhjus

- oksüdeerima** hapnikuga ühendama, (keemiliselt) hapendama
oksümooron epiteet, mis tähenduselt vastand oma põhisõna tähendusele (helisev vaikus)
oktaav kaheksandik-kaust; heliredeli kaheksas heli
oktsident läänemaa, lää; Euroopa maad
oktsidentaalne läänemaine
okulaarne silmanähtav, nähtav; silmapuutuv, silma-
okuleerima silmistama (viljapuid)
okulist silmaarst
okulistika silmahaiguste-teadus
okultism õpetus salajasist, teadmatuist asjust, püüe neid teaduslikult uurida ning selgitada
okultist okultismiga tegeleja
okupatsioon valdamine; valdamisaeg
okupeerima valdusse võtma
oligarhia üksikute-, mõningatevalitsus
olümpiaad spordivõistlused
omnipotentne kõikvõimne
omnipotents kõikvõimsus
omnivoor kõiksööja
onomatopoeetika häälte järeleaimamine kirjanduslauseis
onomatopoeetiline häälikutega kirjeldav (sõna)
ontoloogia olemisõpetus
ontoloogiline olemisõpetuslik
ood ülemlaul
oodeon ümmarhoone, eriti muusikaliste ettekannete jaoks Kreekas ja Roomas;

suur hoone seltskondlikeks meelelahu-
 tusiks
 ooper laulumäng, muusikaline draama
 oopus töö, teos
 operaator mingi tegevuse täideviija; löi-
 kusitegev haavaarst
 operatiivne operatsiooniline, tegelikult toi-
 miv; haavaarstlik
 operatsioon tegevus; tehe; lõikus
 opereerima ette võtma, toimendama; haa-
 vaarstlikult käsitlema, lõikama
 operett lauludega vahelduv lustmäng
 oponeerima vastu väitlema, vastlema
 oponent vastleja
 oportunism paindlus
 oportunist paindlane
 oportunistlik paindlev, juhust kasutav
 oportuunne paras, sobiv
 opositsioon vastasrind; vastasrindlus, vas-
 tuolu; vastasseis
 optant valija kahe riigi kodakondsuse va-
 hel; taassiirduja, taassiirdunu
 optatiivne sooviv, soovi sisaldav
 opteerima soovikohaselt endale valima, va-
 livalt enese hääks otsustama
 opteeruma tagasi siirduma
 optik vaatamisriistade (prillide, pikksil-
 made, mikroskoopide) tegija
 optika nägemis-, valgusõpetus
 optiline valgus-, silma-, nägemis-
 optimaat ülikas (isik); paremlane
 optimism kalduvus asju ja olusid häädena
 ette näha
 optimist kõike hääna ettenägija

optimistlik lootusrikkalt, julgelt tulevikku
 vaatav
optimum parim seisund
optsioon vaba valik, eriti isamaa ja koda-
 kondsuse; taassiidumine; valikuaeg
oraakel ennustus; (mitutpidi tõlgitseda an-
 dev) vastus; ennustuskoht
oraal- = o r a a l n e suu-, suuline
oraator kõneleja, kõnepidaja
oraatorlik kõneosav
oranž ruuge, hele-kollakaspunane värv;
 apelsin
oranžaad karastav jook apelsini mahlast
 ning koortest
oratoorika kõnekunst
oratoorium palveruum, -tuba, -saal; pikem
 (vaimulik) helitöö koorile, orkestrile ja
 solistidele
orbiit liikumistee; silmakoobas
orden aumärk
order käsk, ülesanne; maksujuhatas
ordinaarne harilik, tavaline, igapäevane
ordinaat kõrgusvahe, -punkt
ordinaator korraldav arst (haiglas)
ordinatsioon ametisseõnnistus, ametisse-
 panek
ordineerima käskima, käsundama; arsti-
 rohtu kirjutama; ametisse õnnistama
ordonants eeskiri, valitsuse juhi korraldus;
 teenistusvalvur, käskjalg
ordoneerima korraldama, käskima
oreool aupaiste, kiirtepärg
orgaaniline elunditega eluks, kasvuks ja
 elu edasiandmiseks varustatud; elavat

tervikut moodustav; ühtlane; orgaanilisele kehadele omane, neisse puutuv
organ elund, meeleriist; häälekandja
organisaator korraldaja, korrastaja
organisatsioon korrastus, raking; korrastis
organiseerima korrastama, rakkima
organiseeruma korralduma, korrastuma
organism elundik
organist orelimängija
orgasm suur (meeeline, suguline) ärritus, kihu
orgia salajane usupruuk; kirehullustuslik oleng, prassing
orgialik hullunud, märatsev
orient idamaa, ida
orientaal = orientlane idalane, idamaalane
orientaalne idamaine
orientalist idamaa keelte ning elu tundja
orientatsioon orienteerimine, orienteerumine, olukorraga tutvumine
orienteeruma olukorrast enesele ülevaadet omandama
originaal algupärane
originaalne algupärane, omapärane
orkaan äge torm, raju
orkestreerima orkestrile seadma
ornaat ehe; (ehteis särav) ameti-, pidurõivas
ornament ehe, kaunistis, ilustis
ornamentatsioon ilustistega kaunistamine
ornamenteerima = ornamentima ilustistega varustama

ornamentika (ehitiste, anumate) kaunistamiskunst
 ornamentist kirjaja, kaunistaja
 orto- sirm-, õige-, püst-, rist-
 ortodoksia õigeusklikkus, puhtausulisus
 ortodoksne õigeusklik
 ortograafia õigekirjutus; õigekirjutus-õpetus
 ortograafiline õigekirjutuslik
 ortoloogia õigekeelsus
 ortopeedia oskus kehakasvu puudusi eemaldada
 ortopeediline kehakasvu puudusi eemaldav
 osmoos kahe kokkupuutuva vedeliku vastastikune vahetumine
 osmootiline osmoosile omane
 ovaal munakujuline kõverjoon
 ovaalne piklik, pikerik-ümmargune
 ovatsioon tormiline auavaldus

P.

paa tantsusamm
 paan metsa- või karjamaajumalus (kreeka mütoloogias)
 paanika kabuhirm
 paaniline kabuhirmuline
 paaria väga madalasse seisuskasti kuuluv isik Indias; saatuse hooleks jäetud, õigusteta inimene
 paaz rüütliõpilane, rüütliisoost noormees
 paatos kirm; tundeliigutus; pidulikkus, hoogsus (väljenduses)

paatoslik pidulik, hoogus, tõelisi tundmusi
 ületav
 pakt leping
 paladiin palee isand, valitseja; vahva kan-
 gelane, rüütel, kaitsja
 palast suur uhke elamu, loss
 palat kõrgem ametiasutis; haigeteruum
 palee loss, palast
 paleo- iide-, iidis-, ürg-, vana-
 paleograafia käsikirjadeuurimine; vana- ja
 keskaegsete kirjaliikide tundmine
 paleontoloogia õpetus ürgmaailma looma-
 dest ja nende kivistunud jäänuseist
 paleontoloogiline ürgmaailma puutuv
 palett värvilaud
 palisaad piht, pihapuu; pihtaed
 pallast vajutis, raskus; kasutu lisakoorem
 palliatiiv varjav vahend; kergendav, lee-
 vendav, hõlbustav vahend, hõlbusti
 pamfletist pahatahtlikkude pilkekirjutiste
 kirjutaja
 pamflett = p a m f l e e t (laimav) lend-
 leht, laimukiri
 pan- kõik-, kogu-, üld-
 panama suur pettus, kelmus; pisiruuduline
 riie; panamakübar
 paneel (alumine) toa seina tahveldis; raa-
 mistikutahveldis
 paneerima (kokakunstis) praetavaid ning
 munarebusse kastetud toite riputama
 saiapuruga, jahuga jne.
 panegürism kiidukõnelemine, liialdav ülis-
 tamine

panegüürika pidulik kiidukõne, kiidulaul,
 liialdav ülistus
pangermanism kõiksakslus
pankromaatileine kõikide värvide vastu tun-
 delik plaat või film valguspildistuses
pankroteeruma = p a n k r o t i s t u m a
 pankrotti jääma
pankrott maksuvõimetus
panoo seinaga ühel tasapinnal olev suur
 seinamaal; paneel
panoptikum vaateruum ühes säääl välja-
 pandud esemetega näitlikuks õpetami-
 seks
panoptiline ülevaadatav, ülevaatlik
panoraam ringmaal; vaatepilt
panslavism kõikslaavlus
pantalon koomiline karaktermask itaalia
 rahva-lustmängus; laiad, pikad püksid;
 sukkpüksid
panteism vaade, mille järgi koguilm ja
 jumalus on samased
panteistlik kõikjumalust uskuv
panteon kõigi jumalate auks ehitatud
 tempel; surematute, kuulsate meeste
 auks ja mälestuseks pühendatud hoone
panto- kõik-
pantomiim tummnäidend
pantomiimika näomängu-kunst
papeterii paberkaup; kirjamapp
papüürus papüüruspõõsas; selle vartest
 valmistatud paber
paraabel mõistujutt, „tähendamissõna“
paraad nähtavaletoomine, toredus, ilupidu;
 sõjaväe ülevaatus; kaitselöök, tõrje

paraboliseerima mõistukujuliselt kõnelema
parabool vt. p a r a a b e l
paraboolne mõistujutuline; keeglilõigu
joone kuju omav
paradeerima nähtavale tooma, toredust
ajama, ennast näitama
paradigma näide, näidis; eeskuju-sõna,
eeskuju-näide
paradigmaatiline eeskujulik; näidetega
õpetav
paradigmatiseerima ülesseatud näidete
varal õpetama
paradoks (näiv mõtteline) vasturääkimus
paradoksaalne = p a r a d o k s n e (näi-
valt) vasturääkiv, kummaline
parafeerima (lepingut jne.) seaduspära-
selt allkirjaga varustama
parafraas mingi kirjakohta laiendav või
selgitav esitus teiste sõnadega või
teise keele varal; laulude või ooperi-
viiside fantaasialik väljatöötis
parafraseerima kaudselt välja ütleva, kir-
jeldama
parallaks nurk, mille moodustavad kaks
mitmesugust vaatlemisjoont vahekorras
ühe ja sama asjaga
parallaktiline sihivaheline
paralleel rööbik, rööpjoon; võrdlus
paralleelne rööbik, rööbitine
parallelism joonte ja pindade rööpasend;
kooskõla, ühtlus
parallelogramm rööpkülik (nelinurk)
paralogiseerima vigaselt järelutama
paralogism vigane järelutus

paralüseerima halvama
 paralüüs halvatus
 paralüütik halvatu
 paralüütiline halvatud, halvatuslik
 paraplüi vihmavari
 parasiit nugiline
 parasiitlik nugine
 pardon! palun andeks!
 pareerima (lööki) tõrjuma
 parentees vahelepõime, (vahelepõimitud
 lause, märkus; kirja või trüki vahele
 põimitud märk, näit. sulud, mõtte-
 kriips)
 parfümeeria tööstusharu, mis valmistab
 häälohnalisi preparaate
 parfümeerima häälohnaliseks tegema, lõh-
 nutama
 parfüüm hää lõhn
 pari võrdne; sama väärtuse või sisaldu-
 sega, nominaalhinnaga, juurdelisami-
 seta ja kaotuseta
 pariteet üheõiguslus, üheväärtuslikkus
 pariteetlik üheõiguslik, samal määral
 õigustatud, erapooletu; üheväärtuslik
 parkett tahvelpõrand; teatris all vaatajate-
 ruumis olevad istekohad
 parlament rahvaesindajate kogu, riigipäev,
 maapäev, seadusandlik kogu; meil:
 Riigikogu
 parlamentaarne parlamentlik; viisakas
 parlamentarism parlamentaarsete sissesea-
 dude kogu; parlamentaarne valitsemis-
 viis

parlamentlik parlamendil põhinev, parla-
 mendile omane
parlograaf dikteerimismasin, kõnemasin
parodeerima koomiliseks ümber luuletama
parodist paroodiate tegija, parodeerija
paroodia mingi kõne või luuletuse koomi-
 line moonutis
paroodiline paroodiale omane, sellele
 sarnlev
parool päevasõna, tunnussõna, märgusõna
pars tulekumardaja Indias
partei erakond
parterr maja alumine kord; istekohad all
 teatris
partii osa, jagu; kogu, salk; (kaardi-,
 piljardi)mäng; tulus kosjakaup
partikkel osake; abisõna
partikulaarne ühesse osasse puutuv, oma-
 ette esinev, eri
partikularism poliitiline püüe, mis üksi-
 kuile liitriiki moodustavaile osariiki-
 dele tahab anda võimalikult palju ise-
 seisvust; õpetus, et Kristus on surnud
 ainult teatava osa inimkonna õndsaks-
 saamise hääks
partikularist partikularismi pooldaja
partitiivne jagav, osamõistet väljendav,
 jagamist mõjustav; osastavakäändeline
partituur hulgale tegelasile komponeeri-
 tud helitöö; kõiki hääli ühendatult si-
 saldav noodiraamat
partner asjaosaline; kaasmängija
partiaal- = **partiaalne** osa-, osa-
 line

parvenüü tõusik
paskvill teotus-, laimukiri
passartuu kestvalt maksev pääsetäht
passaaž vaba vahekäik läbi suurema
hoone; ratsahobuse kohapäälne traav-
liigutus; kiirekäiguline heliderida
passaat kahel pool vaikevööd põhja-pool-
keral kirdest, lõuna-poolkeral kagust
aasta otsa püsivalt puhuv troopikatuul
passiiv tehtavik
passiivne mittetegev, sinkuv, osavõtmatu,
tegevusetu; nõrgendatud elujõudu osu-
tav; teisile võlgu olev; tehtavikuline
passioon kannatamine, kannatus, eriti
Kristuse viimne kannatus; kirk, kirk-
lik kalduvus; dramaatiline kantaat
Jeesuse kannatamisest ja surmast
passiva kohustuste-kogu, võlastu
pastell värvipulk (maalimiseks)
pastill rohukook
pastoraal karjase-, lamburluule; idüllilist
maaelu kujutav helitöö
pastoraalne karjase- või maaelu kujutav,
idülliline
pastoraat kirikumõis, pastorielamu, kirikla
pastöriseerima = p a s t ö ö r i m a (vede-
likke) soojutama kuni 60° C, et nad
kergesti käärima ei läheks
pateetiline paatoslik
patent kauplemise lubatäht, tööndus-, äri-
tunnistus; leiutiste alal kellegi eesõigusi
kaitsev kiri; käskkiri
patenteerima = p a t e n t i m a eesõigust
andma, patendiga kaitsma

pato- haiguse-, tõve-
 patoloog haigusõpetuse käsitleja
 patoloogia haigusõpetus
 patoloogiline haiguseline, haiguslik; pato-
 loogiasse puutuv
 patriarh esiisa, suguisa, esivanem, sugu-
 võsa-vanem; kreeka-katoliku usu ülim
 piiskop
 patriarhaalne esivanemlik, esiisade-viisi-
 line, lihtne
 patriitslane põline kodanik (vanas Roo-
 mas); (hiljem) eesõigustega kodanik;
 linna-aadlik; rae-aadlik; ülikas
 patrioot isamaalane
 patriotism isamaa-armastus, isamaalus
 patronaat kaitsevanema õigus ja au
 patroness naispatroon
 patroon kaitsevanem, kaitsja, eestseisja;
 kiriku hooldaja; omanik, ettevõtte ju-
 hataja, peremees
 patrull liikuv valvesalk, kulgsalk
 patsient haige, põdeja
 patsifism rahuliikumus, rahupüüdlus
 patsifist rahupüüdleja
 patsifistlik rahupüüdlik
 pauperism rahvamassi vaesus, üldine vae-
 sumine
 paus vaheaeg
 pauseerima vahet pidama
 paviljon plagu, lipp; pargi-, aiamaaja; telk,
 telkmaja; iseseisva katusega hooneosa,
 telkhoone
 peaan kiidulaul Apollo'le; pidulik (palve-,
 lahingu-, kiidu-, võidu-)laul

pedaal tallalaud
pedagoog kasvatusteadlane; koolimees,
 kooliõpetaja
pedagoogika kasvatusteadus
pedagoogiline kasvatusteaduslik
pedagoogium kasvatusasutis
pedant piinlik-väiklane inimene
pedantism maksmapandud vormide, sea-
 duste, vaadete ja korra väiklane jälgi-
 mine, koomiline piinlikkus, korraarmas-
 tamine igas asjas
pedantne piinlik-väiklane
pediküür jalgade eest hoolitsemine
peegasus luulehobu
peer kõrge aadli eesõigustega varustatud
 isik Inglis- ja Prantsusmaal
peisaaž maastik
peisažist maastikumaalija
pejoratiivne halvastav
pekuniaarne rahaline, aineeline, materi-
 aalne; rahasse puutuv, sularahas
pelerinaaž palverändamine
penaat perekonna kaitsejumal, jõukus-
 jumalus vana Rooma majas; oma kodu,
 oma kolle
penetrantne (lõhn, mõistus) läbitun-
 giv
penetreeruma läbi, sisse tungima
pensnee näpitsprill
pensum osaksantu, ülesanne, õpilasele
 ülesantud töö
penta- viis-, viie-
pentameeter viiejalaline värss
pepsiin mao seedeaine

perfekt täisminevik
 perfektne täielik, täiuslik; maksev
 perforeerima läbistama, mulgustama
 peri- ümberolev, ümbris-
 perifeeria piire; ringkond
 perifeeriline = perifeerne piirdeline,
 piirde-
 perifraas ringav avaldus
 perimeeter ümbermõõt; vaatevälja-mõõtja
 periood ajajärk, ajastik; lausestik
 perioodiline = perioodne ringi jook-
 sev, korrapäraselt tagasitulev; mööda-
 minev
 peripeetia äkiline murrang asjaoludes,
 pööre teisele poole
 peristüül sammaskäik; vaba plats, mida
 ümbritsevad sambad
 permanentne jääv, kestev, püsiv
 permanents = permanentsus jäävus,
 püsivus
 permutatsioon vahetus
 perpendikkel viipur, tikats, tiks, maisel;
 loodimistina
 perpendikulaar ristjoon
 perpendikulaarne rist-
 perroon uulitsaterrass; jaamaesine
 personaal isikkond; isikuline tegumood
 personaal- = personaalne isiku-,
 isikuline
 personifikatsioon (eriti luules) isikustamine,
 isikustus
 personifitseerima isikustama
 persoon isik; pööre

perspektiiv kunst esemeid nii kujutada, kuis need näivad silmale teatavast punktist vaadatuina; kauguspilt, --joonis; lootused, lootmed, väljavaated
pertseptsioon tajumine; ärritusaisting; sissetulek, tulude vastuvõtmine
pertsipeerima (raha) sisse võtma; kujutlema; tajuma, aistima
perversiteet loomuvastatus
perversne loomuvastane, rikutud
pessimism kalduvus asju ja olusid halbadeks eeldada
pessimist inimene, kes eeldab vaid halba, näeb kõike halvana
pessimistlik süнге, lootusetu (meeleolu)
petitsioon palve(kiri)
pianist klaverikunstnik
pidžaama magamisülikond; naiste rannaülikond
pieteet aukartlikkus, kohusetundlik armastus vanemate, omaste, häätegiјate, isamaa vastu
pietism vagatus, silmakirjaline vagadus; haiglast laadi vagadus, mis toimib oludele ja isikuile vastavalt eriaegadel erisuguselt, et oma õndsust saavutada
pietist vagatseja
pigment värvis
pikadoor torkaja, piigiga varustatud ratsavõitleja härjavõitlusil
pikantne maitset, tunnet jne. teravalt ärritav
pikeerima torkama; haavama; välja istutama

pikolo k elneripoiss
pilaster nelinurkne sammas, seinasammas;
 seinapiit
pilgrim palver andaja
piloot loots, t uurimees; lennumeister
piloteerima juhtima (laeva)
pintsett n apits
pioneer teerajaja; tehnilise v aeosa liige
pipett imit ostel
piraad merir oovel
piruett (tantsus) ringh upe  uhel jalal
pitoresk maaliline kirjeldis
pitoreskne maaliline, pitoreske sisaldav
pjedestaal (kuju, vaasi jne.) alus
plaa  rand, supelrand
plagiaat kirjanduslik vargus
plagiaator isik, kes teise kunstiloomingut
 laseb paista omana
plagieerima maha kirjutama, teise teosest
 varastama
planeerima plaanistama; tasandama (maa-
 pinda)
planeet r andt aht
planetaarne planeetlik, planeedikujuline;
 r andav
plani- = plano- lame, (tasa)pinna-
planimeetria geomeetria osa, mis tegeleb
 pind-alaga
planimeetriline planimeetriasse puutuv,
 pinnam o tmiseline
plankton h oljum, vee s ugavkihtide pisi-
 organismid, ilma iseseisva liikumiseta
planta  istandik
plantaator istandnik

- plasma** kujund; verelibledest vaba verevedelik; rakuollus, protoplasma
plastik kujur, kunstnik
plastika kujutav kunst
plastiline kehakujundav, ilmekas, kujukas; taignataoline
platitüüd lamedus, pinnapäälsus (väljenduses), labasus
plato plaat, tasane alus (näit. laualambil), kandmik, kiltmaa, lava
platooniline (a r m a s t u s) meelsusest vaba, aateline, vaimne
platseerima = p l a t s i t a m a paigutama, asetama, kohta kätte näitama
platvorm lame majakatus; kõrgendatud koht, lava (ka: viljaniitjal); jaamaesine; põhi, alus; usutunnistus, parteiprogramm
plebei vana Rooma lihtrahva liige; madala mõttekäiguga inimene
pleebs lihtrahvas, mass, põöbel
pleed paks villane ümbervõetav reisitekk; mäestikušotlaste kirju ning villane mantel
pleenum üld- ehk täiskogu
pleonasm samatähenduslike sõnade ohturus
pleuriit rinnakelme-põletik
plissee volding
plisseerima voltima
plomb tinapitser
plombeerima = p l o m b i m a hambaid täitma; tinapitserit külge panema
pluraalne (v o r m) mitmuslik, mitmus-

pluralism oletus, et elu on maailmas alguse saanud mitmest ürgolevusest — monismi vastand; oletus, et elu asub pääle maakera ka teistel taevakehadel

plutokraat rikas rahamees

plutokraatia rahavalitsus, rikaste valitsus

pluural mitmus

pluviaal- vihma-, vihmasse puutuv

pneumaatiline õhu-, hingamis-; gaase käsitlev (keemia), õhusse puutuú; õhku sisaldav; õhu või teiste gaaside rõhumise varal töötav

poeem luuletöö

poesia luulekunst

poet luuletaja

poetika luuleõpetus, luuleteadus

poetiline luuleline, ilus

poetess luuletajanna

poetiseerima luuletama; luulelisele kujutamisviisile lähendama

polaar- poolusel asuv, naba-; poolusesse puutuv; vastas-

polaarne vastaspoolne; poolusel asuv, pooluslik

polarisatsioon vastasvool, nõrgendus, polaaristus

polariseerima = polaristama polaaristust andma, polaarseks tegema

polariseeruma = polaristuma polaaristust omandama, polaarseks muutuma

polariteet polaarsus

poleemik vaidleja

poleemika avalik vaidlus, sulesõda

poleemiline vaidlev, ründav
poleerima häilima, läikivaks tegema, puhastama; viilima; peenustama
polemiseerima avalikult vaidlema, sulesõda pidama
poliis kindlustustäht, -leping
poliitik poliitikamees, riigiteadlane
poliitika riigiteadus, riigikunst; maailmatarkus
poliitiline riigiteadusse kuuluv, sellega tegelev
polikliinik linna-haigla, rahvatervistuse asutis
polituur poleerimisaine; hiilgus, läige; välispidine haridus
pollutsioon tahtmatu seemnevoolus
polü- hulk-, hulga-, mitme-, palju-, rohke-, ohtra-, liig-, põim-
polügaamia mitmik-abielu
polügaamiline mitmik-abieline
polüglott mitmekeelne raamat; isik, kes valdab palju keeli
polügoon hulknurk; kahuri-laskeplats
polünoom hulkliige
polütehnikum tehnikaülikool
polütehniline polütehnikasse puutuv
polüteism mitmejumalakummardus, mitmejumalalus
polüteist mitmejumalasse uskuja
polüüp ainu- ehk ühisõõsne loom; selle looma taoline kasvaja ihus
poni väikest tõugu hobune
pontoon sillapaat; sulgpaat (suure lüüsi või doki sulgemiseks)

- poodium** (kontserdi)lava, kõrgendatud alus
või põrand
- poolus** sagarpunkt, punkt, mille ümber
miski keerleb; (põhja-, lõuna)naba;
elektriaheliku ots
- poor** urve, higi-auk
- poos** (keha) seisang
- populaar-** = populaarne üld-arusaa-
dav, rahvale arusaadav, rahvalik; rahva-
seas laialt tuttav
- populariseerima** = popularistama
rahvalikustama
- popurii** mitmeist tuntud teemadest
kokkuliidetud helitöö
- pornograaf** kõlvatu ala kirjanik
- pornograafia** nilbe sisuga kirjandus või
piltkujutus
- pornograafiline** nilbesisuline
- portaal** päävärav, pääsissekäik; väätkas-
vudega kaetud lattu
- portfell** kirjatasku, -mapp; ministriamet,
-koht; väärt-paberite, vekslite jne. hoiu-
koht või tagavara pangas
- portföi** = portfell
- portikus** sammaskäik
- portjee** uksehoidja, teener
- portjäär** naisuksehoidja; tõllauks; ukse-
kardin
- portmonee** rahakott
- porto** saatekulu
- portree** näopilt
- portsigarr** sigari-, paberossitoos
- poseerima** poosi võtma (kehaliselt ja vaim-
selt), end tähtsaks teesklema

positiiv väike orel, toaorel; algvõrre; negatiivist saadud pilt, valguspilt
positiivne jaatav; kahtlemata kindel, tõelik
positivism vaade, mis eitab metafüüsikat ja tunnustab ainult meelelist maailma
positsioon asupaik, seis, olek; asend; asetus; (kaitse)seisukoht
possessiiv- = **possessiivne** omastav
post taga, järel, pärast, hiljem kui...
postament alus, piitjalg
poste restante [post resta't] nõudmiseni
postpositsioon tagasõna
postskriptum järelkiri, lüh. P. S.
postulaat nõue, nõudelause, eeldus, oletus
postuleerima nõudma, pärima, tingimusena eeldama
potentne võimeline; suguvõimeline
potents (toimimis-, jõudlemis)võime; suguvõime, (arvu)aste
potentsiaalne võimalik; toimimisvõimeline; pärastpoole toimiv
pragmaatiline arukas, teadunud, elutark, osav, asjalik, tegelik; sündmuse põhjalikus seoses kujutav (ajalugu)
praksis tegelus; (arsti, advokaadi) abitarvitajad
praktik praktikamees, tegeleja
praktika tegelus
praktikant harjutleja; ilma palgata oma oskust prooviks toimiv (inimene)

praktikum teaduse rakendamise harjutus,
 praktiline harjutus
praktiline tegelik
praktiseerima tegelema
pre- enne-, ette-, esi-, eel-, ennak-
predikaat öeldis
predikatiiv öeldistäide
preemia auhind, autasu; loteriivõit; (väärt-
 paberite) kursitõus; lisatasu; kindlus-
 tasmaks; lahtiostumaks, tagatis
preeria suur puudeta rohutasandik
preesens olevik
preetor kõrge ametnik vanas Roomas: al-
 gul väepäalik, siis pääkohtunik
prefekt politsei-ülem; departemangu-ülem
 (Prantsusmaal), provintsi-ülem (Itaalia-
 lias)
prefektuur prefekti ametikoht; politsei-
 piirkond
prefiks eesliide
preiskurant hinnakiri
preludium eesmäng
premeerima auhindama, autasuma
premiss midagi eeldatut; järelduse sisse-
 juhatus
premjee esimene, parim
premjäär (näidendi) esietendus
preparaat valmistis
preparatoorne ettevalmistatav
preparatsioon ettevalmistus
prepareerima valmistama, ette valmistama;
 koostama, (nahka) töötlemä

prepositioon eessõna
prerogatiiv paremus-, eelis- (õigus)
presenteerima pakkuma, ette seadma, ette
 panema, esitama, näitama, sisse, üle
 andma
preservatiiv takistusvahend
preservatiivne takistav
president esimees, eesistuja; riigijuht
presiidium eestseisus, juhatus
prestiiž lugupeetavus, mõjukus, ausära
preteeritum minevik
pretendeerima nõudlema
pretendent nõudleja
pretensioon nõudlus
pretsedeerima ees olema, ületama
pretsedent pretsedentsjuhtum
pretsedents eelik
pretsiisne täpne
pretsioosne väärtuslik
pretsisioon täpsus
prevaleerima enanema, ülekaalul olema,
 valitsema
priima ülim liik; kõrgeim klass; esimene
 hääl või mänguriist
priimadonna esimene naislaulja ooperis
priimus esimene õpilane klassis; keedu-
 aparaat
priis meresõja-saak; ninatäis nuusktubakat
primaar- = p r i m a a r n e esmane
primitiiv- = p r i m i t i i v n e ürg-, lihtne,
 algeline
printsiiip põhimõte
printsipaal ettevõtte juhataja, peremees,
 leivavanem, äriomanik, ülem

printsipaalne päämine, põhimõtteline
 prioriteet eesõigus; eelistamine kõrgema
 astme või varema ilmumise pärast
 prisma tahksammas
 privaat- = p r i v a a t n e e r a -
 privileeg = p r i v i l e e g i u m e e õ i g u s
 privileeerima eesõigustama
 pro eest, asemel
 probleem, raske, keeruline küsimus või
 ülesanne
 problemaatiline küsitav, kahtlane, mõista-
 tuslik
 produkt toode, saadus, tulemus; korrutis
 produktiivne tootus, viljakas, loov
 produktiivsus tootsus, viljakus
 produktsioon tootmine; toodang
 produtseerima tootma, valmistama
 prof. = p r o f e s s o r
 profaan pühendatamatu, pühatu, mittevai-
 mulik, mittekiriklik; paganlik, ilmlik;
 madal, labane
 profaneerima pühatustama, teotama
 professionaal- = p r o f e s s i o n a a l n e
 elukutseline
 profession amet, elukutse
 professor ülikooli-õppejõud
 professuur professoriamet, -koht, õppetool
 profiil küljevaade, külglõikjoonis; püstlõik-
 , joonis, ristiläbilõik
 profiit kasu, tulu
 profiteerima kasu õngitsema, kasu saama
 profülaktiline (haigust) ärahoidev
 prognoos (haiguse, ilma) ennustus
 programm eeskava; juhtkava

progress edu
progresseeruma = progressuma edenema
progressiivne astmeti edenev; kerkiv
 (maksude kohta)
progressioon edenemine; rida
progümnaasium eelgümnaasium
projekt eelnõu, plaan, kavatsus
projekteerima = projektima eelnõuks
 seadma, kavatsema
projektsioon vaadejoonis; piirjoonis; asja
 kujutamine või kujutis tasasel pinnal;
 projektsiooniparaat udu-
 pildi-aparaat
projitseerima pinnale kandma; pinnas
 kujutama, põhiplaaniiselt joonestama
proklamatsioon avalik teadaanne; üles-
 kutse, lendleht
proklameerima kuulutama, välja kuuluta-
 tama
proksimaalne lähimine
prokuraator ärijuht; volinik; asemik
prokuratsioon täitavõtmine, asemikuna toi-
 mine, valitsemine ehk õiendamine
prokuratuur prokuröriamet, -asutis; pro-
 kurörkond
prokurist kauplus-, ärivolinik, täievoliline
 ärijuht
prokurör süüdistaja (kohtus)
proletaarlane varatu inimene, kehvik
proletaarlik = proletaarne varatu
 rahvaklassi hulka kuuluv
proletariaat varatu rahvastik, kehvistu
proletariseerima proletaarlikuks muutma

prolongeerima pikendama, uuendama
 (vekslit)
proloog sissejuhatus, avakõne
promenaad jalutuskäik, -sõit; jalutustee
promeneerima kõndima, jalutama
promill tuhande eest, tuhande päält
 (lüh. ‰)
promotsioon ülendus õpetlasastmesse
promoveerima doktori-, õpetlasastet oman-
 dama, saama
promovend promoveeruja, doktorand
promptne täppis
pronomen asesõna
proosa lihtne, riimimata, sidumata kõne
proosaline proosas kirjutatud; kaine, iga-
 päevane
propaganda vaadete levitus, kihutustöö
 (millegi kasuks), pooldajate võitmine
propageerima levitama (uut usku, õpetust,
 poliitikat, aadet)
propedeutika eelkursus, eelõpetus
propedeutiline eelõpetuslik, ettevalmistav,
 sissejuhataav
proponeerima ette panema, nõuks andma
proportsionaalne võrdeline
proportsionaalsus võrdelisus
proportsioon võrre
prorektor aserektor
prosaism proosalise kirjanduse omapära-
 sus
prosaist jutukirjanik
prosektor anatoomia õpetaja; anatoomiliste
 preparaaside valmistaja
proseminar eelseminar

prosoodia silbimõõt, silbimõõtmine
prosoodika rõhuõpetus, silbimõõdu-õpetus
prosoodiline rõhuõpetuslik
prospekt vaade, kujutis; lai, sirge tänav;
 (kirjatöö, teose) plaan, lühike ülevaade;
 väljaannete reklaamnimestik
prostituering pordikuelu elama
prostituatsioon enesemüük
projektor helgiheitja
protektor kaitsja, soodustaja
protektoraat kaitsevalitsus
proteksionism kaitsekaubandus, kaitsetol-
 lide varal kodumaa majandust edendav
 poliitika
proteksionist kaitsetolnik; kaitsetollide
 pooldaja
proteksioon soodustav kaitse
protest vastuvaidlus; notari poolt valmis-
 tatud dokument vekslit mittemaksmise
 kohta
protesteering vastu vaidlema, tagasitõrjet,
 haavunud meelepaha avaldama; (veksli)
 mittemaksmist notariaalselt tõestama
protežee kaitsealune, soosik
protežeerima soodustama, kaitsema
 (kedagi)
proto- esi-, alg-, eel-
protokoll lauakiri, istungi-aruanne, mingi
 toiminguga üheskoos kirjalik kirjeldus, uuri-
 musaruanne; eelleping, lepingu kavand
protokolleering = protokollima
 lauakirja pidama, istungi aruannet
 koostama, uurimuse või juurdluse aru-
 annet koostama

protoplasma alglima
prototüübiline põhikujuline
prototüüp alg-, ürg-, põhikuju
protseduur toimimisviis, menetlus, toime-
tus
protsent üks sajandik osa, saja eest, sajalt
(lüh. 0/0)
protsess õigustüli, kohtuasi; sugimus
protsessima kohtuasja ajama, õigustüli
lahendama
protsessioon pidulik, pühalik rongkäik,
palverong
protsessuaalne protsessisse kuuluv või puu-
tuv, protsessipärane
proverb vanasõna
proviant toidumoon, söögivara
proviisor apteegi valitseja
provints maakond, valdkond; mitte-päälinn
provintsiaal provintsielanik; kogu provintsi
kloostrite ülem
provintsiaalne maakondlik
provintzialism murrakuline väljend
provisioon toidu-tagavara, toitmoon; vahe-
talitusmaks, vahendus-, vaevatasu;
maakleritasu
provisoorne esialgne
provokaator sihilik ässitaja
provokatsioon ärritav, sihilik esile- ehk
väljakutse
provotseerima esile, välja kutsuma, ärrita-
tama
P. S. = p o s t s k r i p t u m järelkiri
pseudo- = p s e u d - e b a -, vale-
pseudoklassiline ebaklassiline

pseudoklassitsism ebaklassitsism (kirjan-
 dusvool)
pseudonüüm vale-, varjunimi
psühhiaater vaimuhaigete-arst
psühhiaatria vaimuhaiguste-õpetus
psühho- hinge-; **psühhoanalüüs**
 hingeelu elementide eritlus
psühholoog hingeteadlane
psühholoogia hingeteadus
psühholoogiline hingeteaduslik
psühhoos hingehäirus, vaimuhaigus
psühhopaatia vaimuhäirus
psühhopatoloogia vaimuhaiguste-õpetus
psüüh hing
psüühiline hinge-, hingeline
puberteet suguküpsus
publik rahvas, üllik; kuulajaskond; luge-
 jaskond
publikatsioon kuulutus, kuulutamine, aval-
 damine; väljaanne
publitseerima kuulutama, avaldama, välja
 andma
publitsist riigiõiguslikekude või seltskonna
 huvidesse puutuvate küsimuste käsitleja
publitsistika riigiõiguse-õpetus
pukseerima (laeva) varpima, puulima,
 köisipidi vedama
puksiir vedurlaev
pulseerima = **pulssuma** tuikama, tuk-
 suma
pulverisaator (vedelikkude) piserdaja,
 (kivi) pihusti
pulverisatsioon pihustamine, pihustus,
 tolmpeneneks tegemine

pulveriseerima pihustama, tolmpeeneks tegema
punkteerima = punktima punktidega ära tähendama, täpitama, punkte tegema, punktide abil väljendama; punktidega varustama; punkte panema
punktiir punktjoon
punktsioon torge
punktuaalne täppis
pupill silma-ava; eestkostetav
purgatoorium puhastustuli
purism puhastamismaania; liialine keelepuhastus
purist keelepuhastaja
pusta rohtla Ungaris
putš rahutushoog, mässukatse
pööbel lihtrahvas, toores, harimatu rahvamass
püramiid tornik, teravsamm
püro- kuumutuse teel teisist ühendeist tekkinud
püroksüliin laske-puuvill, nitrotselluloos
pürotehnika õpetus soojuse tarvitamisest tehnikas; ilutulestus, tulevärki tegemine; tulevargistus
püütia vanaaegne ennustuspreestrinna Delfis
püütiline tume, ennustuslik, kostaklik
pyjama vt. pidžama

R.

R = Réaumur'i järgi
raadius ringi keskpunktist ringini tõmmatud sirgjoon, pool ringi läbimõõtu

raarne haruldane
rabatt mahaarvutus, (hinna)vähend; kahe-
 korra käänatud äär, käänis; kitsas
 (lille)peenar, äärpeenar
rabi juudi vaimulik
radeerima välja kaapima ehk hõõruma;
 söövitama
radiaalne kiir-, kiirjas; kodar-, kodarjas
radiaarne kiirjas, kiireline
radiaator kütmisaparaat; (autol jne.) ja-
 hutusaparaat
radikaal käremeelne isik; juur; keemiline
 ühend
radikaalne juurdunud; juurteni tungiv,
 põhjalik; äärmusse kalduv, käremeelne
radikalism käremeelsus
radikalist käremeelne (isik)
radiogramm raadiosaadetis, -teade
radža india vürst
rafinaad puhastatud kõva valge suhkur
rafineerima puhastama, peenendama, välja
 selitama, väärtuslikumaks tegema
rafineeritud puhastatud (suhkur jne.);
 peen, riuklev-kaval (inimene)
rahhiit inglistõbi, luupehmus
rajoon ringkond, piirkond
ramp lampide rida näitelava esiäärel
randevuu kohtamine
rantjee isik, kes elab ainult oma varade
 sissetulekuist
rapiidne ülikiire
rapiir vehklemismõök
raport ametlik teadustus, esitus (ülemale);

- vastassuhe, seos; mustri kordus (näit. kangas)
- raporteerima** = r a p o r t i m a teadustama, esitama
- rapsoodist** rapsoodiaste koostaja, rapsood
- rapsood** eepiliste luuletuste esitaja vanas Kreekas
- rapsoodia** rapsoodi esitatud eepiline luuletus või selle katkend; vormi- ja plaanivaba luuletus; instrumentaalfantaasia rahvaviisidest
- rapsoodiline** üksiklaulest koosnev, katkendlik; rapsoodiaga sarnanev
- rariteet** haruldus, haruldane asi ehk ese
- raseerima** habet või karvu ajama; kõõpima; maastikku hooneist, puudest jne. puhastama
- rass** tõug
- rassiline** tõuline
- ratifikatsioon** hääkskiitmine, kinnitamine, täidesaatmine
- ratifitseerima** kinnitama, hääks kiitma, täide saatma
- ratsionaalne** mõistlik, korrapärane; mõistuspärane; arvutatav (arv)
- ratsionaliseerima** ratsionaalseks tegema
- ratsionalism** mõistus-usk
- ratsionalist** mõistus-usuline, mõistus-inimene
- ratsionalistlik** ainult mõistust juhteks võttev
- raut** õhtune seltskondlik koosviibimine
- reaal** liik trükikirja; raha; tõsi-ese, tõeline ese, väärtasi; reaalteadmus

- reaal-** = reaalne asjaline, sisuline;
 tõeline, tõeluline; usaldatav
reaalsus tõelisus; tõsi-ese
reageerima (millessegi, mille-
 legi) (millegi suhtes) tähelepanelik
 olema, (millestki) hoolima, (millelegi)
 kostma, vastutoimet avaldama; keemi-
 liselt toimima, ümber muutma
reaktiiv proovimisvahend; vastutoimiv va-
 hend; keemilises ühendis teatava keha
 esinemist tõendav aine, tõendus-aine
reaktsionäär tagasikiskuja, tagurlane
reaktsioon reageerimine; tagasikiskumine
reaktsiooniline tagasikiskuv, tagurlik
realiseerima täide saatma, teostama; (sula)
 rahaks tegema, ära müüma
realism tõelisus; kirjanduslik-kunstiline
 vool, mis kujutab ainet vastavalt tõe-
 lisusele; filosoofiline vaade, mis tahtis
 keskajal üldmõisteid näha tõeliste olen-
 ditena
realist tõsielu kujutav kunstnik või kirja-
 nik; ainelisust, kasulikkust silmas pi-
 dav isik
realistlik tõsielu silmaspidav; ainelisusele,
 kasulikkusele suunduv
realiteet tõsi-olu, tõsi-ese; maaomand;
 kinnisvara
redaktor redigeerija
redaktsioon (ajalehe, ajakirja, koguteose)
 toimetus; toimetamine, redigeerimine
redigeerima (ajalehte) toimetama; (kirju-
 tist) trükivalmis tegema

rediskonteerima taaskonteerima (juba diskonteeritud vekslit veel kord müüma)
reduktsioon redutseerimine, redutseerimine
redutseerima kahandama, vähendama; (ühelt mõõtühikult teisele) ümber arvutama; taandama; (murdu) lühendama; (mõisu) tagasi võtma, tagastama
redutseeruma taanduma, tagasi tõmbuma; jädenduma, rudimentaarseks ehk jädemeliseks muutuma
reduut näokattepidu; kants lahtisel väljal
reebus piltmõistatus
reegel juhis
reekviem katoliku hingepalve surnu eest; vastav helitöö
reeling käsipuu, balustraad ehk rinnatis ümber laevalae serva
rektor kõneleja, kõnemees; kõnekunstiõpetaja
reevakueerima mingilt maaalalt äraviidud varasid tagasi tooma
referaat ettekanne, esitus, aruanne
refereerima kõnendama; esitama, aruandma
referendum aruantav (asi); rahvahääletus, rahvahääletus-korraldus
referent kõnendaja, kõneleja, esitaja, aruandja
refleks peegeldus
refleksiivne enesekohane
refleksioon reflekteerimine, reflekteerumine
reflekteerima tagasi heitma, peegeldama; mõtisklema

- reflekteeruma** tagasi põrkama, peegelduma, vastu helkima ehk kiirguma
- reflektoorne** reflekteeruv, reflekteerunud (valguskiir); refleksile, mitte tahtele alistuv
- reflektor** valguskiirte suunaja seadis, helgiheitja; peegel-pikksilm; nurgamõõtja (maastiku-ülesvõtte jaoks)
- reform** uude, taaskujundus, plaanikindel uuendus või muudatus
- reformaator** uuendaja, parandaja, reformija
- reformaatorlik** uutev, uuendav, taaskujundav, parandav; kaadav, äramuutev (otsus)
- reformatsioon** usupuhastus, usu-uude
- reformeerima** = reformima uutma, uuendama, ümber kujundama, parandama, (usku) puhastama
- refraktor** kiirtemurdja, läätspikksilm
- refraktsioon** (valgus-, soojus)kiirte murdumine
- refraän** kordusriim
- regaal** riul; ladumispult trükikojas; väike toaorel ehk positiiv; oreli keelvilede register; kuninglik õigus, ülemvõimu ainu- ehk eelisõigus (näit. rahalöömist, postikorraldust riigis enda käes pidada); kuninga-, keisri-, tsaariau või riigivõimu tunnusmärk; varemaaegne paberikaust
- regaalne** kuninglik, vürstlik; regaalina esinev (õigus)

regatt paadisõidu-, sõudevõistlus, võidu-
sõidu-pidu

regeneratsioon uundumine, uudung, uudus,
taastekkimine, taasteke, taassünd

regent (riigi)valitseja, riigipää; riigi ase-
valitseja

regionaalne piirkondne, valdkondne

region ala, piirkond, valdkond

register (raamatu sisu, ainete) loend; loos-
tik (ametiasutistes vastavasse raama-
tusse kantavad andmed); orelil vile-
kond; inimese hääle kõlakarakter; kor-
raldamisseadis; paberikaust

registraator loostaja, loostiku- ehk re-
gistriraamatu pidaja (kantseleiamet-
nik); loostamiskaaned

registratsioon loostamine, nimistusse kand-
mine

registratuur loostu (ametlik loostamiskoht,
näit. loostikuraamat, -kapp, -tuba),
loostamisbüroo; toimikusse paigutatav
lühike loostik

registreerima registrisse, loostikku kandma

reglementaarne määrustega kooskõlas

reglementatsioon määrus, tegevusmäärus-
tiku koostamine, eeskirjade valmista-
mine

regress taganemine, taane; tagurpidi-
minek; tagas, tagatasu

regressiivne taanduv; tagurlik; analüüti-
line (meetod)

regressioon taganemine, tagurpidi-minek,
mahajäämine

regulaar vaimuliku reegli järgi elav vaimu-

- lik, näit. vennastu või vaimuliku ordu liige
- regulaarne** korrapärane, -möödune, reeglipärane
- regulaator** korraldaja, korraldav seadis
- regulatiiv** korraldus, korraldav määrus, juhend; maksukoormusi korraldav määrus
- regulatiivne** juhteks olev
- reguleerima** korraldama, korda ehk joonde seadma
- rehabilitatsioon** (kaotatud au ja õiguste) ennistamine, jaluleseadmine, taastus
- rehabiliteerima** kaotatud au ja õigusi ennistama, taastama
- rehabiliteeruma** endale hääd nime tagasi võitma; ülikooli õppejõuna tegevusse asuma
- reid** sadamaeelne ankruplats või laevade seisukoht, välissadam
- reinkarnatsioon** taaslihastumine
- rekapitulatsioon** taasumine; taasutamine, pääsisu lühidalt kokkuvõtmine
- rekapituleerima** eelmist kokkuvõttes lühidalt kordama
- rekapituleeruma** taasuma
- reklaam** karjув-kiitev kuulutus või soovitus või tutvustus
- reklamatsioon** tagasi-, kätte-, väljanõudmine, nõudlus; vastulause; kaebus, nõude- ehk hagi esitus; väeteenistusest vabastamise palve
- reklameerima** tagasi, kätte, välja nõudma,

nõudlema; vastu vaidlema, vastulauset
esitama; kaebust või nõuet esitama;
kiitvalt, ülistavalt kuulutama, soovi-
tama, tutvustama (kaupa jne.)

rekomandatsioon soovitus

rekomandeerima soovitama; tähtima (pos-
tisaadetist)

rekonstrueerima uuesti kokku panema, üm-
ber tegema, ehitama

rekonstruktsioon taastarind, taasehitis;
taastarindus, taasehitus

rekord kõrgeim, parim saavutus

rekreatiivne kosutav, karastav, värsken-
dav, meelt-lahutav

rekreatsioon kosutus, karastus, värskendus,
puhkus, meelelahutus

rektor kooli, eriti ülikooli või akadeemia
juhataja; juhtiv vaimulik

rektoraat rektorielamu; rektoriamet

rektsioon alistava ja alistuva sõna seos
lauses

rekvireerima riigilt, teiselt asutiselt kaas-
tegevust, abiks olemist paluma; (elu-
ja väetarbeid) sunduslikult hankida
laskma, võtustama

rekvisiit (näitelava) tarb-ese, manus

rekvisitsioon sundvõtmise sõjaväeliseks
otstarbeks, võtus

relatiivne suhteline, võrdluse tulemusena
esinev; lihtne (enamus); siduv (ase-
sõna)

relativism vaade, mis väidab, et meie ei
või tunnetada asjade tõelist olu, vaid
ainult nende vastastikuseid suhteid

- relatsioon** aruanne, esitis; suhe; vahekord;
seos
- religioon** usund; usk
- religioosne** = religiooniline usundlik; jumalakartlik, vaga
- religiositeet** usundlikkus; jumalakartlikkus, vagadus
- reliikvia** jäänus, (pühaku)säile
- relikt** jäänus, säile
- reljeef** kõrgend, pinnast esilekõrguv kujutis või kaunistis
- remark** (ääre)märkus
- remedium** vahend, arstim; õigusvahend; kulla ja hõbeda lubatud alammäär (müntide puhul)
- reministsents** mälu; mälulaen
- remiss** maksutähtaja edasilükkamine; maksusumma vähend; ostuhinna vähend
- remiteerima** tagasi saatma; (nõudest) maha jätma, alandama, vähendama; (arve katteks) raha või vekslit saatma
- remitent** vekslisaaja (firma või isik, kellele või kelle käsul tuleb maksta)
- remont** kohendus, kordaseade, parandus, uuendus; kohend; ratsaväele noorte hobuste juurdeostmine, hobuskonna täiendus
- remonteerima** kohendama, korda seadma, parandama, uuendama (elamut, tööriista); ratsaväele noori hobuseid juurde ostma, hobuskonda täiendama; taasõitsma
- renegaat** usust taganeja, loobuja, apostaat

renegeerima maha salgama, tõekspidamisest taganema
renessanss kunstide ja teaduste uuestisünd, taaselustumine; taassünni-aeg
renomee kuulsus, hää või aus nimi
renomeerima hooplema, suurustlema; kiitma, ülistama
renonss kaardimängus mastikaardi puudumisel teist värvi väljamängitav kaart
renonsseerima keelduma, end (millestki) lahti ütlemata; renonssi mängima
renoveerima uuendama, korda seadma; (vekslit) pikendama
reorganiseerima taaskorrastama, ümber korrastama ehk rakkima
reostaat takisti (galvaani voolus)
reparatsioon reparaerimine
reparatuur parandus
repareerima parandama; häästama
reparteerima võrdeliselt jaotama (summasid, makse)
repartitsioon (võrdeline) jaotus
repertuaar teatri etenduste-kava, näitlejaosastik; laulja ettekannete-vara, varukava.
repeteerima kordama, (õppijat) järele aitama, (näitemängu, laulu) harjutust ehk proovi tegema
repetiitor kordaja, järeleaitaja (õpitöös); kätteharjutaja (näitelaval)
repetitsioon kordamine; näitemängu või laulu proov, harjutus; soovikordne kellelöömine
repliik vastamine, vastus; kordus; teisik

- (eksemplar), dublett (kunstis); näitleja viimased kõnelemissõnad enne järgneva osalise kõnet; taasvaie, vaidele vastamine
- reportaaž** reporteritegevus, ajalehele, raadiole jne. teadete hankimine
- reporteerima** tagasi tooma; sisse kandma, hääks kirjutama
- reporter** sõnumisaatja, uudiste või teadete hankija
- reportöör** vt. r e p o r t e r
- representant** esindaja, asemik, volinik, saadik
- representatiivne** esiletoov, nähtavale seadev; esinduslik; parlamentlik (riigikorraldus)
- representatsioon** representeerimine
- representeerima** esile tooma, nähtavale seadma; esindama
- repressaal** surve-abinõu, rõhum
- repressioon** mahasurumine, summutus
- reproduktatsioon** taastus, (loometöö) järeloomine, (kirja, pildi) paljundus; (loom, taime) sigimine, paljunemine; (kehaosa) taasteke, regeneratsioon; varemate kujutluste kordus teadvuses
- reprodutseerima** taastama, taas tekitama, järele looma; (kirja, pilti) paljundama; sigitama
- reptiil** roomaja (loom)
- reptiilne** roomav, lõmitav, alandlikult sõnakuulelik
- republiik** vabariik
- republikaan** vabariiklane

- republikanism** vabariiklus
- repulsiivne** eemaletõukav, tagasilööv (jõud); keelduv, eitav (vastus)
- repulsioon** vastu-, tagasilöök; (palve) tagasilükkamine, keeldumine; ümberlükkamine, valekstunnustamine
- repulss** keeldumine, tagasilükkav vastus
- reputatsioon** (hää) kuulsus, (aus) nimi, lugupeetavus
- reserv** tagavara, varu, tallelepanu; tale
- reservatsioon** talemine, taleng
- reserveerima** = r e s e r v i m a ette valmis tellima või varuma; varuna säilitama, tallel hoidma, talletama
- reservuaar** (vedeliku, gaasi) mahuti, varula, hoidla
- resideerima** koduma, elama, asuma
- resident** volinik; valitsuseesindaja, riigivolinik
- residents** (valitseja) asukoht, asulinn, päälinn
- resignatsioon** pitseri lahtimurdmine, (testamenti) avamine; keeldumine, „äraütlemine“, loobumine, ameti mahapanek; (saatusele, jumalikule tahtele) alistumine; enesesalgamine, eneseohverdus
- resigneerima** pitserit lahti murdma, (testamenti) avama
- resigneeruma** saatusele alistuma, alla heituma; end lahti ütleva, ennastsalgavalt loobuma
- reskript** (riigivalitseja) käsk-kiri, vastuskiri, (ministri) määrus, otsus

- resolutsioon** lahendus, lahustus, lahutus;
 otsustus, otsus
resoluutne meelekindel, teovalmis; südi,
 julge, mehine
resonaator seadis helijõu suurendamiseks;
 seadis osatoonide väljendamiseks
resonantne vastu-, kaasahelisev
resonants vastuhelin, kumu; kaasahelise-
 mine; kõlaväljendus
resoneerima mõistuslikult arutlema või kaa-
 lutlema; targutlema, suud pruukima
resoneeruma vastu või kaasa helisema
resp. = *r e s p e c t i v e* või vastavalt, as-
 jaoludele või suhteile vastavalt
respekt aukartus, lugupidamine
respekterima = *r e s p e k t i m a* (*k e -*
d a g i, m i d a g i) (kellestki, millestki)
 lugu pidama, (kellegi, millegi vastu)
 aukartust tundma; vekslit aktseptee-
 rima, tähtajaliseks väljamaksmiseks
 vastu võtna
respektiivne vastastikune
respiraator hingamiskurn, hingamis-kait-
 seseadis
respiratoorne (liigutus) hingamis-
respiratsioon hingamine
ressurss abi- ehk pälvimisallikas, pääste-
 vahend; seltskondlik ühing või selle
 maja
rest jääk, jäanus
restauratsioon joonde- ehk kordaseadmine;
 puhkus, kosu; (valitsejasoo) uuesti
 troonile seadmine; vägivaldselt kõr-

valdatud riigirakkimi uuesti maksma
 panek
 restaureerima taastama, uuesti korda ehk
 joonde seadma, (varemeist) uuesti val-
 mis ehitama; kosutama; (kõrvaldatud
 riigikorda) uuesti maksma panema
 resultaat tulemus, saadus
 resümees kokkuvõte, päätulemuste kokku-
 võtlik ülevaade
 resümeerima kokku võtma, kokkuvõtlikku
 ülevaadet pakkuma
 režii juhatus, valitsus
 režiim riigivalitsus, valitsemisvorm ehk
 -viis; elamiskord
 režissöör näitejuht
 retardeerima hilistama, hiljendama, aeglus-
 tama, kiirust vähendama, pikale veni-
 tama, viivitama
 retiküll naiste käekotike
 retoorika kõnekunsti-õpetus, ilukõne; üles-
 puhutud väljenduslaad
 retooriline kõnekunstiliste kaunististega
 ehitud, ilukõneline
 retort destilleerimisnõu
 retrospektiivne tagasivaatav, pilku tagasi
 heitev
 retsenseerima hindavalt läbi töötama; ar-
 vustavalt hindama või kõne alla võtma
 retsensent arvustaja, hindaja
 retsensioon arvustus
 retsept valmistamisjuhatus, -õpetus; arsti-
 misedel, rohutäht
 retsidiiv taaslange (kuritööle), (haiguse)
 taaspuhkemine

- retsidivist** taaslangeja (kuritööle)
retsiprookne vastastikune, mõlemapoolne
retsitatiiv kõnelev laulmine
retsitatsioon (osa, luuletuse) esitamine, et-
 tekandmine
retušeerima = **retuššima** järele aita-
 ma, viimistlema; (päevapildilt) vähe-
 maid vigu kõrvaldama
retušš järeleaitamine, parandus
revanš vastutasu
revanšeerima vastutasu andma, tasuma,
 kätte maksma (nii hääs kui halvas mõt-
 tes)
reveranss (tütarlaste) kummardus
reverss (raha) tagakülg, vapikülg, „kull“;
 kohustis, allkiri; (eitav, kohustest va-
 bastav) kirjalik vastutunnistus; kind-
 lustusvallist taamal olev kraavikalle
revideerima järele vaatama (kooli, tehtud
 tööd), läbi vaatama, proovima, taat-
 lema (arvet, trükiparandit), katsuma,
visiteerima (kirikut), uuesti läbi vaata-
 ma, teistama (kohtuotsust)
revident revideerija
revisjon järele-, läbivaatamine, taatlus;
 kontrolliv trükitööparand; teistamine;
 hingekiri
revolt mäss, vastuhakkamine
revolteerima mässule õhutama, üles kihu-
 tama ehk ässitama
revolteeruma vastu hakkama, mässama,
 mässu tõstma
revolutsionäär riigipööraja

revolutsioon põhjalik muudatus; riigi-
pööre; taevakeha tiirlemine oma kesk-
koha ümber

revolutsiooniline mässuline, vastuhakkav
reväär käanis, rabatt (rõival)

revüü läbivaatus; väe-ülevaatus; ring-
vaade; reastik kergesisulisi lava-ette-
kandeid

ridiküll vt. r e t i k ü l l

rigoolima (maad) kummutama, sügavalt
ümber kaevama

rigorism (eetiline, moraalne) liigvaljus,
ülikarmus, vali kõlblusnõudlikkus

rigorist ülivali kõlbluskohtunik

rigoroosne halastamata karm, ülikarm

riisiko risk, kahjuoht; kindlustatav või
kindlustatud ese (kindlustus-asjanduses)

riisikoline kahjuohuline, riskantne

riitus kirikutavand, usundiline talitus

rikošett korduv tagasipõrge, tagasipõrklus

rikošettima (veepinnal lapiku kiviga) lutsu
viskama; rikošettlaskusid tegema

rikša veo- ning sõidukaarik idamaal

risk enese hädaohtu andmine kasusaamise
lootusega; millegi ettevõtmine, kus ta-
gajärjed kahtlased ja õnnega tuleb reh-
kendada

riskantne liiga julge, kardetav

riskeerima = r i s k i m a mestama, liiga
palju julgema, õnne katsuma

ritornell instrumentaalne ees-, vahe- või
järelmäng vokaalkompositsioonis; 3-

realine itaalia rahvalaul

rituaal kirikutavandik, riitus

rituaalne riituslik
 rivaal võistleja, vastane
 robott masin-inimene
 robustne tugev, tüse
 rojalism kuningameelsus, kuningriigi-pool-
 damine, kuningriiklus
 rojalist kuningriiklane
 rokeerima vangerdama (malemängus)
 rokokoo ehitus- ja ehtimisstiil Louis XV
 ajal
 roll osa (eriti näitlejail)
 romaan pikem ilukirjanduslik (proosa-)
 toode; armastusvahekord
 romaani r a h v a d ladina keelest võrsunud
 keeli kõnelevad rahvad (hispaanlased,
 prantslased, itaallased jt.)
 romanss õrnatundeline luuletus; laulupala
 romantik romantismi pooldaja
 romantika kangelaslikku, fantastilist ja
 ebamääraselt üliloomulikku eelistav
 ning tundeküllust harrastav kirjandus-
 vool
 romantiline kristlikku keskaega harrastav
 (luulekool); luuleliselt-ilus, veetlev,
 maaliline, suurepärase
 romantism vt. r o m a n t i k a
 romb kaldruut
 rondell ümmartorn (vanades lossides);
 ümmarik lilleväli
 rondoo ümmarkiri; väike refrääniga luu-
 letus, tantsulaul
 rosett roos-ehis, -lint, -pael; roosiskivi;
 lehekodarik
 rotaator tiirel

rotatsioon tiirlemine, pöörlemine; trükimasin; külvikord; pöördumine
 rubriik (kirjutise, seaduse) päalkiri; lahter, joonstevahe, veerg, järk, liik
 rudiment (kunsti, teaduse) alge; jäänus, jäde
 rudimentaarne algeline, arenematu; jädemeline
 ruiin häving, kadu, hukk; kokkuvajunud hoone (eriti endisist ajast), vare
 ruineerima hävitama, laostama
 ruineeruma hävima, raamuma, laostuma
 rulett rullketas, -ratas; veeretamis-, õnneketas
 ruloo rull-(puu), valts; rullkardin
 rumoor lärm, müra; kuuldus, kuulujutt; halb või hää kuulsus
 rutiin harjutuse teel omaseks saanud osavus ning oskus
 ruupor kõnetoru
 rütm ühtlane, mõõduline liikumine; värssi-, muusika-, tantsutakt
 rütmika rütmiõpetus
 rütmiline kindlamõõduline, taktikohane, ühtlane

S.

saaga muinaslugu
 saamum palav ning kuiv kõrvetuul
 sapat hingamispäev (juutidel)
 sabotaaž saboteerimine, kiustkeeld
 saboteerima käitises masinaosi, tööriistu,

kaupu kiuste rikkuma; toimima nii, et
 vastane ei saaks oma võistlusvahendeid
 rakendada
sadism haiglane, tiirasusega põimitud kal-
 dudus inimesi peksta ja piinata
sakvojaaz reisikott
saldo jääk (summa)
salong algul: suur kõrge saal; nüüd tava-
 lisesti: vähem saal, elegantne seltskon-
 naruum; maalidesaal, elavate kunstnik-
 kude teoste näitus
salutatsioon tervitus
saluteerima austavalt tervitama, au andma
saluut tervitus, eriti kahuritega
salvaator päästja, lunastaja, õnnistegija
samurai jaapani aadlik
sanatoorium ravila
saneerima elujõuliseks tegema; tervenda-
 ma (ettevõtet)
sangviinik kuumavereline inimene
sangviiniline elavaloomuline, keeva-, kuu-
 mavereline; veretäidlane, vererikas
sanitaarne tervislik, tervishoidlik
sanitar haigetalitaja; sanitaarametnik
sanktsioneerima kinnitama; seadusjõuga
 varustama, jõustama
sanktsioon kinnitus, seaduse kinnitus
sanskrit hindude vana püha keel
sapöör kaevikute kaevaja, välikindlustiste
 ehitaja
sarkasm irvitus, salvav pilge
sarkastiline kibe, lõikav, pilkeline
sarkofaag kivikirst (puusärk)
satiir pilge

satiirik pilkekirjanik
 satiiriline pilkav, pilkeline
 satisfaktsioon rahuldus (eriti kahevõitluse
 abil); rahulduse pakkumine, järeleand-
 mine
 satraap Pärsia maahaldur; uhke, upsakas
 ja isendlik võimumees
 saurus muinassisalik
 savann troopikamaa võsa- ja rohumaistu
 seanss istung, koosolek; istumine (maalija
 ees); terviketendus (kinos)
 seef (varga- ja tulekindel) rahakapp või
 teraslaegas
 seefir pehme, leebe läänetuul; korrutatud
 kohe kammvillalõng; peen hõre riie
 senior vanem (isik); esimees
 seepia tindikala; tumepruun värv
 seeria sari, reastik, jada
 seerum (vere)vadak, verevesi
 sefir vt. s e e f i r
 segment lõik (ringist); lüli (rõng-ussil)
 seim riigipäev Poolas, Leedus
 seismograaf seadis maaväringute uurimi-
 seks
 seismoloogia maavärisemisteadus
 seismomeeter maaväringute-mõõtja
 sekret salapitsat, vürsti pitsat; salakam-
 ber; klosett; sekretsioon
 sekretne salajane
 sekretariaat sekretäriamet; kirjatoometus-,
 asjaajamiskoht
 sekretsioon kehalise niiskuse eraldamine
 kehast, nõristus

sekretär kirjutaja, kirjatoimetaja
sekse külm suupiste, umbes kuuest toidust koosnev
sekstant kuuendikring; peegel-nurgamõõtja
sektett kuue isiku etteaste laulus või muusikariistadel
seksuaal- = **seksuaalne** sugu-, suguline
sekt vein; usulahk, -selts
sektor väljalõik; tulekaar
seksioon osakond; lõikus, lahkamine
sekund minuti või kraadi 60. osa; teine toon pärast põhitooni
sekundaarne teisejärguline, kõrvaline; teises järjes arenenud, teisene, teisesekundant
sekundant käemees, kaaslane, võitluse tunnismees (kahevõitlusel)
sekundeerima avitama, eriti kahevõitlusel; teist häält mängima
sekvester sundvalitsemine,, sundtäitmine, keeldus
sekvestreerima sekvestri alla panema, keelustama
selekt väljavalitud kiri või dokument arhiivis
selekta valimik, valitud osa; kõrgeim kooliklass mõnes välismaa koolitüübis
selektne = **selektiivne** valitud, parim
seleksioon põimendus, väljavalik
self-made-man [self-meid-män] iseenda jõust kõrgele tõusnud mees
semester (õppe)poolaasta

seminar õpetajate ettevalmistusasutis; har-
 jutasutis mitmekesiste teaduste alal
 seminarist seminariõpilane
 senaator senatiliige
 senat vanemate nõukogu; linnanõukogu,
 riiginõukogu
 seniilne raugaline
 seniit kiird-, lagipunkt
 senjoor isand, käskija
 senjooa käskijanna
 senjoriita noor daam
 sensatsioon aisting; kõmu
 sensatsiooniline kõmuline
 sensiibel tundlik, tundev, meeltega märga-
 tav, ärritav, õrnatundeline
 sensitiivne ülitundeline
 sensuaalne aistiline, lihameelne, meelas
 sensualism püüd toimida meelte tõukel;
 õpetus, et kõik meie hingeelulised näh-
 tused rajanevad meelelisil muljeil
 sensualist meeleline, himur inimene; sen-
 suaal-filosoofilise õpetuse pooldaja
 sentents mõttesalm; kohtuotsus
 sententsiosne mõtterikas (kirjutusviis)
 senter = t s e n t r u m kesikkoht
 senti- sajandik (osa); s e n t i m e e t e r
 0,01 m, lüh. sm või cm
 sentimentaalitsema tunnetsema, liiga tund-
 likuna ehk halemeelsena avalduma
 sentimentaalne tundlev, tundlas; halemeel-
 ne, pisarateni liigutav
 sentimentalism haledusvool (kirjanduses)
 separaat- = s e p a r a a t n e eraldi, eral-
 dine, omaette esinev

separaator eraldaja, lahutaja; koorelahutaja; paberimassi pihustaja (paberivabrikus)

separatiivne vt. s e p a r a a t -

separatism lahkpüüdlus, lahklus

separatist lahkpüüdlane, lahklane

separatistlik eralduda sooviv, lahkpüüdlük

separatsioon eraldamine, eraldumine, lahutus

separeerima eraldama

septika sööbuvad arstimid

septiline mädanikku tekitav, sööbuv

serail piiratud koht; Türgi sultani loss;

hommikumaa võimumehe elamu

serenaad õhtune äratusmuusika, -laul või -mäng

serpentiin siugjoon; siuglint (pidudel);

looklev tee; pikk kerge suurtükk; siug-
ehk madukivi

serveerima (toitusid) lauale kandma, laua-
võraid teenima; esitama

serviilne orjalik; roomav

serviis komplekt ühte laadi lauanõusid

servituut mingil asjal lasuv kohustus või koormus

servjett taldrikurätt, salvrätt

servus ori, teener

sesong = s e s o o n hooaeg

sessioon istung, eriti kohtuistung; istungi-
aeg, istungjärk

sfinks lõvikehaga ja inimespeaga kuju

sfäär kera; ringkond; toimimis-, vaate-
ring; taevakeha, -kera; kerapind; ta-
jula

sfääriline kerataoline, kera või kerapinda
 puutuv
sic! just nii
sideeriline = sideraalne tähtedesse
 puutuv, täheline
sifoon imitoru; tõstel; väljavoolu-kraan,
 isevalamisseadis; kaksikpõlvega äravoo-
 lu-toru; (raudteel jne.) alt läbiviidud
 veejuhe; putkes
signaal märk, märguanne
signalisatsioon signaalimine
signaliseerima = signaalima märki-
 de abil teatama, teateid andma
signalist märguandja, signaalipuhuja
signatuur nimetus (kaupade); allkiri; ars-
 tiklaasi päälkiri
signeerima alla kirjutama; pitsatiga va-
 rustama
signifikatsioon tähendus, mõte
silo sööda säilituskoht; silosööt
siluett varipilt, -joonis
simplitsissimus väga lihtsameelne, rumal
simulant simuleerija, teeskleja
simulatsioon teesklus
simuleerima teesklema, silmakirjaks te-
 gema
simultaanne ühtlane, ühine, üheaegne
singulaarne üksildaselt või harva esinev,
 haruldane; ainsuseline (vorm); ise-
 ärane
singular ainsus
sinjoora käskijanna, proua
sinjoore isand, härra
sinjoriina preili

sinod vaimulikkude koosolek ; kristlik kesk-
 asutis endisel Venemaal
sir vt. **söö r**
sireen veetleva häälega merinümf ; ahvat-
 lejanna ; aukudega ketas helilaadi mäa-
 ramiseks ; uduvile
situatsioon seisukord, seisund ; olukord
skaala astmik, astrik, redel
skalp maharebitud päänahk
skalpeerima = **skalpi ma** päänahka
 maha rebima
skandaal avalik, kõmuline pahandus ; kära,
 mürts ; häbilugu
skandaalne häbematu ; pahandust tekitav
skandeerima (värsse) taktimööduliselt lu-
 gema
skeem näidis, eeskuju ; ülevaade, kavastis,
 tabel
skeemiline kavastiseline
skelett toes, toestik, luukere, luudesüsteem
skemaatiline kavandlik
skematiseerima ülevaatlikku vormi andma
skepsis kahtlus, kalduvus kahtlemisele
skeptik kahtleja
skeptiline kahtlev, kahtlemisele kalduv
skeptitsism kalduvus kahtlemisele, kahtlev
 vaim ; kahtlemisõpetus
skits visand, kavand
skitseerima = **skitsima** visandama,
 kavandama, esialgselt, kergelt, põgu-
 salt, pääjoontes kujutama
skolaar kooliõpilane, õppur (keskaegses
 koolis)
skolastik kooliõpetlane, koolitark ; keskaja

kristlik filosoof, kes Aristoteles'e ja Platon'i filosoofia abil katsus toetada kristlikku õpetust; sõna- või tähenärija

skolastika koolitarkus; keskaegne usu-teaduslik mõttetarkus; eluvõoras õpetus või mõttekäik

skolastiline kooliviisiline, raamatuteaduslik

skolastitsism keskaja skolastikute õpetus, vaated ja põhimõtted

skulptor kujur

skulptuur raidkunst; raidkunstiline teos

sm = s e n t i m e e t e r (lüh. ka cm)

sofism pettejäreldus, näilik põhjendus

sofist pettejäreldustega targutleja

sofistika teravmeelsus; teravmeelitsemine

sofistlik teravmeelne

soirée [suaree] peenem tantsuõhtu, õhtuseltskond

solfeggio [solfedžo] harjutustükk lauluks ilma tekstita

solidaarne ühiste huvidega seotud; seoslik, ühine (vastutus); seosvastutuslik

soliidne kindel, tugev, püsiv, tubli; põhjalik, usaldatav; kaine, mõõdukas

solipsism isekus, enesearmastus, egoism; vaade, mis peab ainult mina olemasolevaks ja kõike muud mina kujutlusteks

solipsist isekas; solipsismi pooldaja

solist soololaulja, -mängija

solitüüd üksindus

somnambulism kuutõbi, uneskäimine

somnambuul kuutõbine

sonaat instrumentaalmuusikaline pala, mis koosneb 3—4 erineva laadiga osast
sondeerima põhjasügavust mõõtma, uurima; pinda katsuma
sonett 4-salmiline, 14-realine luuletus
sonoorne kõlav, täiekõlaline
soolo üksiklaul, üksikmäng; liik kaardimängu
sordiin helivaigistaja, sumbutaja
sorteerima liigitama, sortidesse jaotama
sortiment sorditud kaupade kogu, kaubaladu; võõraste kirjastustoodete ladu
sotsiaal- = **sotsiaalne** ühiskondlik, ühiskonda puutuv
sotsiaaldemokraat sotsiaaldemokraatia pooldaja
sotsiaaldemokraatia ühistegevusele ja ühiskondlikule ning riigikodanikkude üheõiguselusele rajatud demokraatlik valitsusvorm
sotsiaalpoliitika riiklikud või ühiskondlikud korraldused ühiskondliku olukorra (eriti tööliskonna oma) parandamiseks
sotsialiseerima ühiskonna valdusse võtma
sotsialism pahempoolne poliitiline liikumus, mis nõuab kõigi tootmisvahendite ja eraomanduste riigistamist, ühtlast tööjaotust ja riigikodanikkude üheõigust
sotsialist sotsialismi põhimõtete pooldaja
sotsioloog ühiskonnateadlane
sotsioloogia ühiskonnateadus
sotsioloogiline ühiskonnateadusse puutuv
spaleer rida

speditsioon kaupade edasitoimetus, kauba-
veoäri

spektaator päältvaataja, silmitseja, vaat-
leja

spekter = s p e k t r u m valguskiire mur-
dumisel tekkiv värvijärjestis

spektraalanalüüs ainete keemiline uurimine
neile omaste värviliste joonte kaudu,
mida võib näha värvi spektrumis

spektroskoop kitsast pilust, prismast ja
konveksklaasist koosnev sisseseade ai-
nete spektraalilmuvuste uurimiseks

spekulant angeldaja; mõtleja, juurdleja

spekulatiivne spekulatsioonile rajatud

spekulatsioon angeldus; mõtlemine, juurd-
lemine, mõtteteaduslik uurimine

spekuleerima angeldama; mõtlema, juurd-
lema

spets = s p e t s i a l i s t eriala-mees

spetsiaal- = s p e t s i a a l n e eri-, eriline

spetsialiseerima spetsiaalselt korraldama
või esitama, spetsiaalseks tegema

spetsialiseeruma eriküsimusse süvenema

spetsialiteet eriala, spetsiaalsus

spetsifikatsioon üksikasjaline esitus või ni-
mestik

spetsifitseerima üksikasjaliselt esitama

spetsiifiline isepärane, eriomane, eri-
spionaaž salakuulamine

spioneerima salakuulama

spioon salakuulaja

spiraal keerd-, kruvijoon, keerits

spiritism vaimudega suhtlemine

spiritist spiritismi harrastaja

spiritistlik vaimudega suhtlev
spirituaalne vaimlik
spiritualism õpetus vaimu olemusest; vaa-
 de, et kõik on vaim ja et kõik kehaline
 lähtub vaimust
spiritualist spiritualismi pooldaja
spleen raskemeelsus, tusasus, tüdimus
splendiidne hiilgav, uhke; helde
spondeus värsijalg, mis koosneb kahest pi-
 kast (rõhulisest) silbist (— —)
spontaanne iseenesest tekkiv, enda algatu-
 sel toimiv, ilma välispoolse tõuketa
spoor eos
sporaadiline laialipaisatud, üksikesemetesse
 jagunev
staadion spordiväli
staadium arenemisaste, järk; seis, olukord
staap pääkorter, kus asub väejuht ühes
 oma tähtsamate ohvitseridega
staatika tasakaaluõpetus
staatiline tasakaalus; staatikasse puutuv,
 tasakaaluõpetuslik
staatua raidkuju, sammaskuju
stabiilne kindel, püsiv, seisukas, muutu-
 matu
stabiliseerima stabiilseks tegema
stalagmiit tilkkivi, mis tekib maas pääle-
 tilkuvast massist
stalaktiit rippuv tilkkivi
standard normaalmõõt; eeskuju
standard- eeskujulik, mõõtuandev
standardiseerima üldnõutava ühtlase vor-
 mi järgi kaupu valmistama
standart keiserlik riigilipp; ratsalipp

stants kärbe laulus; riimlause; eriti itaalia 8-realine salm, mis koosneb 8-st viiejalgsest jambilisest värsist; terassilinder metallitükkide väljalõikamiseks suure rõhu abil; terasvorm, mille abil võimalik varustada metalli kaunististega
 start (võidujooksu, -ajamise) algus
 starter stardi korraldaja; (jõuvankri) käivitaja
 startima jooksu või lendu algama
 stataarne seisatav, peatuv
 statiiv mõõtmisriistade, fotoaparaadi jne. kindlalt kohalseisev alus
 statist tumm kõrvalkuju näitelaval või kinolavastuses
 statistik arvuliste andmete ja ülevaadete korraldaja ning andja
 statistika arvustik, arvustikuteadus
 statistiline arvustikuline
 statuett väike raidkuju
 statuut põhikiri, põhimäärus
 stenograaf kiirkirjutaja
 stenograafia kiirkiri; kiirkirjaõpetus
 stenograafiline kiirkirjaline
 stenografeerima = stenograafia
 kiirkirja kirjutama
 stenografist kiirkirjutaja
 stenogramm kiirkirjutis
 stereomeetria geomeetria osa, mis tegeleb ruum-aladega
 stereomeetiline stereomeetriasse puutuv, kuuluv
 stereoskoop kahe silmaklaasiga vaateriist,

mille kaudu vaadatav kaksikpilt annab
 ruumilise kujundi mulje
stereotüüp kindel trükivorm, liikumatu kiri
 või trükitäht ja selle äratõmme
stereotüüpia plaattrükkimine
stereotüübiline kindla ja liikumatu kirja-
 ga; muutumatu, järjesti korduv
steriilne (haigus)idutu; sigimatu, viljatu
steriilsus viljatus
steriliseerima steriilseks, sigitusvõimetuks
 tegema
stiil kirjutusviis, väljenduslaad; kujutus-
 viis, kunstisuund; ajaarvutus
stiimul tõuge (millekski), ärritus
stiliseerima = **stiilistama** kaju-
 tama, (kirjatööd) kokku seadma, redi-
 geerima
stilist stilimeister
stilistika stiiliõpetus
stilistiline kirjaliku kujundamise ja hää-
 väljendamise kunsti puutuv
stipendiaat stipendiumisaaja
stipendium abi-, toetusraha (õppimiseks)
stooik tasakaalukas, kindlameelne ini-
 mene
stooiline püsiv, vankumatu
stoor rull-eesriie; akent kogu laiuses kat-
 tev kardin
strateeg sõjateadlane
strateegia sõjakunst, väejuhtimisõpetus
strateegiline väejuhtimisse puutuv
stratosfäär õhkkonna ülemine kiht
streik massiline töölt lahkumine, et sel-

lega pääle sundida palgakõrgendust või
 tööaja lühendamist
streikima massiliselt töölt lahkuma, tööd
 mitte tegema
stroof salm
struktuur ehitus, ehituslaad, koetus
stseen lava, vaateväli, tegevuskoht; ette-
 aste, pilt (näidendis); toimus, sünd-
 mus, pilt
stseeniline näitelavaline
stsenarium stseeniraamat, näidendi muu-
 datuste ja etteastete nimistu
stsepter valitsuskepp
studeerima õppima (ülikoolis)
student üliõpilane
studioosus üliõpilane; virk teadusjünger
stupiidne rumal, nürimeelne
studio tööruum, -tuba
studium õppimine (ülikoolis); teaduse-
 harrastus, teaduslik tegevus
sub all
subjekt isik; (lause) alus
subjektiivne isiklik, isiklikule tundele või
 hääksarvamusele vastav
subjektivism eseme olemus ja omapära;
 isiksus, sisemus; isiklik vaade ja aru-
 saamine
subliimne ülev, kõrge
subordinatsioon alistus, alistumine
subordineerima alistama, allutama
subordineeruma alistuma, alluma
subrett toaneitsi; kavalate toaneitsite osa
 (näitelaval)
subsiidium abi, toetus, abiraha

subsisteerima püsima, seisma, püsi omama ;
 elu ülalpidamist omama
subsistents püsivus; elu-ülalpidamine
substantiiv nimisõna
substantiivne nimisõnaline; iseseisev
substants ollus
substitueerima asendama, teise asemele
 seadma
substitutsioon ametiasendamine, asendus;
 volitus tagantjärele
substituut asendaja
substraat alus, aluseks olev aine või ese;
 kiht, olukord
subtroopiline lähistroopiline, palavvöös asuv
 või sinna kuuluv
sufficit rahuldav
sufiks (sõna) liide, tuletuslõpp
suffloör etteütleva (eriti näitelaval)
sugereerima sisendama (mõtet või otsust)
sugestiivne sisendav, eksiteele juhtiv, teiste
 mõtetele viiv, mõjustav
sugestioon sugereerimine, tahtemõjutus
suktsedeerima järgnema
suktsessiivne kord-kordne, järjestikuline
suktsessioon järgnemine (kohal, troonil);
 parandus, pärus
summa tervik, koguarv, sisu kokkuvõte
summeerima = s u m m i m a kokku arvu-
 tama, summaks liitma
sumpt vt. t s u n f t
super üle
superbne tore, suurepärane
superintendent kirikuringkonna ülemvai-
 mulik

superioriteet üleolek, ülekaal
 superlatiiv ülivõrre
 superlatiivne ülivõrdeline, äärmuslik
 suplement asendaja, lisa, täiendus; täien-
 duskaar või täiendusvinkel
 surrogaat aseaine
 suspensiivne edasilükkav
 suverään piiramatu isand, valitseja, ku-
 ningas
 suveräänne ülim, piiramatult valitsev, ise-
 valitsuslik
 süit mitmest osast järjestatud muusika-
 pala
 süllogism liik järeltõlg
 süllogistika järeltõlgemise vormiõpetus, õpetus
 järeltõlgemise tehnik
 sümbol märk; võrdkuju
 sümboliseerima sümboolselt, võrdkujuliselt
 väljendama või kujutama
 sümbolism kunstivool, mis püüab sümbo-
 lite abil kujutada sidet esemete ja ini-
 meshingede vahel
 sümboolika usuliste kujutluste avalikkude
 märkide õpetus ja teadus; õpetus usu-
 tunnistuskirjadest; märgistu
 sümboolne võrdkujuline
 sümfoonia mitmeosaline heliteos orkestrile
 sümfooniline kooskõlav; sümfoonia juurde
 kuuluv, sümfoonia kohane
 sümmeetria võrd-, tasamõõt; osade tasa-
 mõõduline jaotus
 sümmeetriiline ühtlane, tasamõõduline
 sümpaatia koostunne, kaasatundmine; tun-
 nete kooskõla, hingesugulus, poolehoid

sümpaatiline = s ü m p a a t n e koostundlik; tundesuguluses olev, sümpaatiat äratav, meeldiv
sümpaatlik kaasatundev, hingesuguluses; kehaosa valust ja tunnetusest osa võttev; meeldivalt puudutav, meeldiv
sümpatiseerima sümpaatiat tundma; meeldima
sümposion pidusöök, jooming ühes vaimuka mõttevahetusega
sümptomaatiline teatav, iseloomustav, haiguse sümptoomide hulka kuuluv
sümptoom tunnusmärk, tunnus
sümptoomiline tunnusmärgiline, tunnuse-line
sünagoog juutide jumalakoda
sündikaat huviosaliste (ettevõtete) liit
sünekdohh kõnefiguur, kus tervik esitatakse osa või osa terviku asemel
sünkretism kokkulepe, liit
sünonüüm samase või sarnase tähendusega sõna
sünonüümia mõistesuguluse mõisteline
sünonüümne mõisteliselt sarnane, mõistelt sugulane
süntaks lauseõpetus
süntaktiline lauseõpetuslik, lauseline
süntees kokkuseadmine, mõisteline ühendus; üksikosade liitmine tervikuks; siirdumine lihtsalt olult liidetule
sünteesiline kokkuseadev, ühendav, liitev; põhjustelt tagajärgedele viiv; (algosadest) kokkuseatud
sürpriis ootamatu õnn, üllatus

süsteem plaanipärane, kavakindlus; plaanipärane kokkuseade, järjestis; menetlus

süstemaatika süsteemipärane esitus; süsteemipärane esituse oskus

süstemaatiline = süsteemiline plaanikindel, korrapärane, korralik, kokku kuuluv

süstematiseerima = süsteemima süsteemipäraselt korraldama, süsteemi viima

süžee (kõneluse, kunstiteose jne.) aine

Š.

šabloon vormlaud, piirik, eeskuju-vorm

šablooniline šabloonipärane, käsitöölik, mehaaniline, vaimuvaene

šahh kuningas; kuningale sihitud tuli (malängus)

šaht kaevanduse püstkäik, kaevus

šamaan budha preestrite alamklassi kuuluv vaimulik, ühtlasi arst, nõid ja võluja; nõidpreester Siberis

šansonett julge, lõbusa karakteriga laul; laulja, kes šansonette laulab

šanss (soodus) väljavaade, võimalus, õnnejuhus, loode

šaraad silpmõistatus

šarlatan tühine hoopleja, petis, soperdaja

šarlatanism enda valesulgedega ehtimine, pettus, tüssamine

šarm veetlus, võlu

šarniir liigend

šassii kandraamistik; (jõuvankri) raa-

mistik ühes mootori ja abimehhanis-
 midega
 šatull vara- ehk rahakastike; värsti era-
 tulud ja eravarandused
 šeff ülem, juhataja, (ettevõtte) peremees
 šeik vanem, eestseisja (araablastel)
 šifr (sala)kirjamärk; salakiri
 šifreerima kokkulepitud märkidega, sala-
 kirjas kirjutama
 šikk peen, peenemoeline; peenus, peene-
 moelisu
 šokeerima ebameeldivalt mõjuma, vööras-
 tama, haavutama
 šokk tõuge; närvivapustus
 šovinism marurahvuslus
 šovinist marurahvuslane
 šovinistlik marurahvuslik
 šrapnell lõhkemürsk

Z.

zeniit vt. seniit
 zeugma kahe lause või ka nimisõna liit-
 mine tegusõnaga, mis sobib ainult
 ühele neist
 zooloog loomateadlane
 zooloogia loomateadus
 zooloogiline loomateaduslik

Ž.

žanr laad, liik; igapäevase elu pilt
 žargoon teatavate ringkondade erikeel;
 arusaadamatu, rikutud keel

želee tarre, tarretis
 ženeerima tüütama, eksitama, tülitama;
 piinlikku seisukorda asetama
 žest näo-, käeliigutus
 žestikulatsioon kätega vehklemine, käteliigutamine
 žestikuleerima (kõnelemisel) näo- või käeliigutusi tegema
 žiiro (veksli) edasianne; edasiande-päälkiri
 žirant vekslie edasiandja, vekslile päälekirjutaja, selle maksmise eest vastutaja
 žireerima (vekslit) edasi andma, edasiandepäälkirjaga varustama
 žongleerima žonglööri kombel esinema
 žonglөөr taskukunstnik, tasakaalukunstnik
 žurnaal ajakiri; päevik
 žurnalist ajakirjanik
 žurnalistika ajakirjandus
 žürii auhinnakomisjon, vahekohus; vande-kohtunikude kogu

T.

taara kauba pakise kaal
 tabernaakel telk, juutide seadustelk; sakramendi kastike
 tablett arstimiliistakuke
 taifuun äärmiselt tugev pööristorm
 taks kindlaksmääratud hind, maksumäär
 taksaator hindaja
 taksatsioon hinne, väärtuse kindlaksmääramine

takseerima = taksima hindama
taksomeeter (auto) sõiduhinnanäitaja
takt aja-, helimõõt, ühetasane ajajaotus,
 tasamööduline liikumine; peenetunde-
 lisuus
taktik väe-, lahingujuht; kavakindlalt eda-
 simineja
taktika sõjakunst, väe juhtimise, lahingu
 korraldamise oskus; talitusviis mingi
 eesmärgi saavutamiseks
taktiline sõjakunstile vastav, kavakindel;
 peenetundeline, sündsustundeline
talaar vaimuliku või kohtuniku ametirüü
talent (vaimu)anne; (vanaaegne) väärismetallide mõõt ja sellele vastav rahasumma
talisman nõidumisvahend, nõiduskaitsevahend, ohutis
talmud juutide seadus- ja tarkusraamat
talmudist juut, kes tunnustab talmudit
talong (kviitungi, väärtpaberi) konts
tamburiin käsitrumm, kuljustrumm; brodeerimisraam
tambuur trumm, trummar; brodeerimis-, pitsitegemistrummel
tantjeem teatav osa, kasuosa
tara vt. t a a r a
tariif hindade või maksude nimekiri
tautologia juba öeldu asjatu kordamine
tautoloogiline samaütlev, tarbetult korratud
teatraalne teaterlik, teatrile omane
teema alusmõte, (kirjatöö või kõneluse) aine

tees juhtlause

tehnik asjatundja, eriteadlane oskuslikus tegevuses

tehnika oskustegevus; väline kunstipärasus ja osavus; õpetus kujutava kunsti välisest (materjalsest osast); ehitusteadus

tehnikum tehnikakool

tehniline tehnikasse puutuv, kunstipärane, osav; **tehniline termin** oskussõna

tehnoloog tööndusõpetus-teadlane

tehnoloogia tööndusõpetus, toorainete töötlemise õpetus

tehnoloogiline tööndusõpetuslik

teism usk ühte jumalasse

teist jumalauseklik, teismi pooldaja

tekst sõnaseos, sõnastis; mingi kirjutise pärisisus (ilma märkuste ning seletusteta); jutluse aluseks võetud kirja-koht; muusikapala saatesõnad

tekstiil- = **tekstiilne** kudumis-, ketramis-, pleegitamis-(tööstuslik)

tektoonika õpetus kunstipärasest materjalide korraldusest terviklikuks ehitiseks; ülesehitav kunst; teadus maakera-koore ehitusest

telefoneerima = **telefonima** telefoni kaudu kõnelema

telefonogramm üleskirjutatud telefoniline teade

telegrafeerima = **telegraafima** telegraafi kaudu teateid saatma

telegrafist telegraafiametnik

- telegramm** kirjalik traadisõnum, kiirteade
- teleloogia** otstarbeõpetus, õpetus asjade lõppsihist ja maailma sisseseadete ots-
tarbekohasusest
- telepaatia** mõjumine kaugusse, võime kau-
gel sündivaid asju nii tunda, nagu sün-
niksid nad lähimas ümbruses
- teleskoop** pikksilm
- temaatiline** teemast kinnipidav
- temperament** tunde-, meelelaad; tulisus,
tuli, kirg
- temperamentne** tuline, kirglik
- temperatuur** soojusaste, (õhu-, keha- jne.)
soojus
- tempo** ajamõõt; kiirus
- temporaalne** ajutine, ilmlik; ajutine
- tempus** (pöördsõna) aeg
- tendeerima** pingutama; ulatama, sirutama;
sihtima, püüdma, jõudma
- tendents** sihind, sihtimine (millelegi), si-
hilikkus
- tendentsiline** sihindiga, sihindiline, sihi-
line
- tendentslik** sihilik
- tender** veduri küttaainevagun; (suurema
laeva) vähem saatelaev
- teodoliit** kõrguste mõõtmise riist
- teokraatia** jumalavalitsus; preestrite-, vai-
mulikkudevalitsus
- teoloog** usuteadlane
- teoloogia** usu(nda)teadus
- teoloogiline** usunditeaduslik
- teooria** õpe, õpestik; puhtteaduslik ehk

- puhtuurimuslik vaatlus- või käsitus-
viis (vastand praktikale)
- teoreem** (õppe)lause
- teoreetik** teooria-inimene, teoreetiliselt kä-
sitleja
- teoreetiline** puhtteaduslik, puhtõppeline
(praktikat arvestamata)
- teoretiseerima** teoreetiliselt arutlema või
käsitlema
- teosoof** teosoofia pooldaja
- teosoofia** usuteaduslik-müstiline õpetus,
mille järgi võib palvetamise ja vaimu-
riigiga läbikäimise läbi ükskord jumala
juurde ja teise maailma jõuda
- teraapia** tervistusõpetus
- terapeut** arstiteadlane, tegelik arst; sise-
haiguste-arst
- terapeutika** ravimisõpetus
- termin** tähtpäev, tähtaeg; väljend, oskus-
sõna
- terminoloogia** oskussõnade-õpetus; oskussõ-
nastu, oskussõnastik
- termo-** sooja-, soojuse-
- termomeeter** soojamõõtja
- terraarium** mullaga täidetud klaaskast,
milles kasvatatakse troopikataimi, ma-
dusid, sisalikke jne.
- terrass** astang
- terrassiline** astanguline
- territoorium** (maa)ala
- territoriaal-** = **territoriaalne** maa-
alaline
- terror** hirm, hirmuvalitsus

terroriseerima hirmu(valitsuse) all pi-
 dama
 terrorism hirmuvalitsus
 terrorist hirmuvalitsuse teostaja, hirmuva-
 litsejate käsilane
 terroristlik terrorile omane
 terrään maakoht, krunt
 terts kolmas toon põhitoonist arvatuna;
 kolmas löök vehklemisel; sekundi 60.
 osa; palvetusaeg hommiku kella 9 ala-
 tes
 tertsett kolmlaul, kolmmäng, kolmehääle-
 line helitöö
 tertsiaarne kolmandal kohal teatud reas
 asuv
 tertsiin kolmerealine stroof, mis koosneb
 5-jalalistest jambidest
 test (teadmuste) kontrollkatse
 testament viimne tahe, viimne korraldus
 testeerima = testima testamenti tege-
 ma, testamendis pärandama
 tetraloogia nelikmäng, neljast (iseseisvast)
 osast koosnev näidend
 tetrameeter nelimõõt, neljaosaline ehk ka-
 heksajalaline värss
 tiitel päälkiri; au- või ametinimi; õiguslik
 alus
 tinktuur (arstirohtude) piiritusleotis
 tiraad pikk sõnavool; venitus; rida üles-
 ja allapoole kalduvaid helisid
 tiraaz trükiarv
 titaan hiiglane, pooljumal; metall
 tituleerima tiitliga varustama, nimetama
 tolerantne salliv, taluv

tolerants sallivus, taluvus
 tolereerima sallima, taluma
 tonn 1000 kg
 tonnaaž (laeva) maht tonnides
 tooga vanarooma valge villane meeste-
 rahva päälisrõivas, varrukated, mida
 kanti vaid rahuaegadel; rahu, rahuaeg
 toon heli, hääl; kõneviis; eluviis; värvi-
 varjund
 toonika põhitoon; jõustavad vahendid
 topograaf kohakirjeldaja
 topograafia (maa)kohakirjeldus
 topograafiline kohakirjelduslik; maakoha
 üksikasju suure täpsusega edasiandev
 (kaart)
 toreadoor ratsa-härjavõitleja
 toreero härjavõitleja
 tornaado pööristorm
 torpeedo iseliikuv miin
 torso purustatud raidkuju jäänus, keskosa
 totaalne täieline, täielik
 totalisaator õnnemäng võiduajamisil
 totaliteet = t o t a a l s u s kogum, tervik
 traagik kurbmänguautor, kurbmängu-
 näitleja
 traagika kurbloolus
 traagiline kurblooline, vapustav
 trabant vürsti saatja, ihukaitsja; kõrval-
 planeet
 traditsioon suuline edasianne (põlvest põl-
 ve), pärimus; pärandunud komme, tava
 traditsiooniline edasiandmise teel säilinud;
 kombeline
 tragism traagilisus, vapustavus

- tragöödia** kurbmäng
traktaat kirjutis; lendkiri
trakteerima midagi käsitlema; kedagi vastu võtma (toitudega)
trans- üle-, teispoole
transfereerima üle viima, üle tooma, ühest paigast teise panema; edasi, üle andma (omandusõigust)
transfert rahaülekanne, rahasaade
transformaator elektrijõu muundamise seadis
formatsioon muundamine, muundamine, muutmine, teisendus
transformeerima muundama, ümber kujundama, muukujuliseks tegema
transfusioon ümbervalamine, (vere) ülekanne
transiit läbivedu
transkribeerima ümber kirjutama, ära kirjutama; (õigusi) üle andma, (teise omaks kirjutama); keeleteaduslikult täpsete märkidega sõnu ja häälikuid kirjutama
transkriptsioon ära kirjutamine; ülekirjutamine; täpne keeleteaduslik kirjaviiis
translatsioon ümberpaigutus, üleviimine, teise kohta viimine; tõlkimine, tõlge
transmissioon ülekanne; ülekanne seadis
transparentne läbipaistev
transparent läbipaistvus
transport edasitoimetus, vedu, kättetoimetus; saadetus, veetav kaup; ülekanne
transporteerima = transportima

- edasi või kätte toimetama, vedama; üle kandma
- transportöör** nurga kraadide mõõtja, poolringikujuline matemaatiline tööriist, mall
- transtsendentne** ülimaine, ülev
- travesteerima** (näokatte)peoks ümber rõivastuma, ümber muutma, valesti interpreteerima, naeruvääristama
- treener** hobusekasvataja, taltsutaja; spordiõpetaja
- treening** ettevalmistus mingil spordialal
- tremulant** värintonn, pikaldane triller; värinlaulja; värihäälik (nagu r)
- tremulatsioon** värin, värisev liikumine
- tremuleerima** värisema, väristama (häält, heli)
- treenerima** = t r e e n i m a võistlusele ette valmistama või valmistuma
- triangel** kolmnurk; kolmnurkne terasest muusikariist
- triangulaarne** kolmnurkne
- triangulatsioon** kolmnurgeldamine, määramine kolmnurkade kaudu
- trianguleerima** kolmnurkade abil mõõtma
- tribunal** kohus
- tribuun** lihtrahva huvide kaitsja ja ametnik vanas Roomas
- tribüün** kõnelava, kõnetool; vaatajatelava, päältvaatajate istmestik
- trigonomeetria** kolmnurga-arvutus, kolmnurga-õpetus
- trikoloor** kolmevärviline rahvuslipp

- triloogia** kolmik; kolmeosaline kõne, romaan, näidend
- trimeeter** kolmmõõtja, kolmeliikmeline ning kuuejalaline värss, eriti jambiline trimeeter
- trimester** kolmandik õppeaastast
- trio** kolmehäälne muusikapala; pikema heliteose vaheosa
- triolett** omapärane prantsuse luulevorm, mis koosneb vähemalt kaheksast, vahel üheksast ja koguni kümnest reast, mil-listest esimene kordub keskel ja teine lõpul
- triplaan** kolmepinnaline lennuk
- triumf** võit; võidurõõm; võidupidutsus, võidutsus
- triumfeerima** = **t r i u m f i m a** võitu pühitsema, võidutsema
- triumviraat** kolmevalitsus
- triviaalne** labane, tühine; igapäevane, vilets
- trofee** võidutähis, -märk
- trogloodüüt** koopaelanik
- trohheus** värsijalg: — √
- tromboos** (vere) hüüvistus, tarretus
- troop** piltlik väljend
- troopika** = **t r o o p i k a m a a** palavvöö
- troopiline** palavvöösse kuuluv, palavvööle ehk troopidele omane
- trubaduur** vanaprantsuse laulik Proven-ce'is
- trupp** salk; teatri näitlejate jne. koosseis
- trust** äriliste ettevõtete liit
- trümo** (akendevaheline) seinapeegel

tsellulaarne rakuline, rakune, raku-;
 kongne, kong-
 tselluloid laskepuuvillast ja kamperist val-
 mistatud mass
 tselluloos puuollus, puund
 tsenseerima hindama, otsustama; (trüki-
 töid, kirju jne.) läbi vaatama nende
 kõlblikkuse, lubatavuse otsustamiseks
 tsensor tsenseerija (ametnik)
 tsensus hinne; nõutav varanduse, vanuse,
 hariduse jne. alammäär
 tsensuur tsensoriamet; tsenseerimine
 tsenter vt. t s e n t r u m
 tsentraal keskjaam; keskkohat; keskjoon
 tsentraalne keskel asetesev, kesk-; päämine
 tsentralisatsioon tsentraliseerimine
 tsentraliseerima keskkohata koondama
 tsentrifugaaljõud keskpägev, keskpunktist
 eemale tungiv jõud, keskpägevustung
 tsentrifugaalne keskpägev, keskpunktist
 eemale tungiv (jõud)
 tsentriline keskene
 tsentripetaaljõud keskhägev, keskpunkti
 poole tungiv jõud, keskhägevustung
 tsentripetaalne keskhägev, keskpunkti poole
 tungiv (jõud)
 tsentrum keskkohat, kese; keskerakonnad
 tseremoniaal tavandik, teatud pidustuste
 jne. puhul ettenähtud tavandite kogu
 tseremoniaalne vormlik, liialdatult komme-
 tepärane
 tseremonia pidulik kombetalitus, tavand;
 pidulikkus
 tsesuur värsilõige

tsinkograafia kunst pilte tsinki lõigata ja
 neid trükkida
 tsirkulaar ringkiri
 tsirkulatsioon ringvool, ringimine, ringe
 tsirkuleerima ringvoolus olema, ringima
 tsirkus sõõrväli igasugu ettekanneteks
 tsistern vedelikumahuti
 tsitaat osund
 tsiteerima sõna-sõnalt esitama või tooma
 (kellegi ütlust, kohta mingist teosest
 jne.), osundama
 tsiviil- = tsiviilne era-, kodanlik, era-
 vahekorrisse puutuv
 tsivilisatsioon (väline) haridus, kommete
 peenendus
 tsiviliseerima (väliselt) harima, kombeid
 peenendama
 tsivilist eraisik; eraõiguse tundja
 tsoon (maa)vöö; piirkond
 tsooniline teatud maavöösse puutuv, maa-
 vööle omane
 tsunft (vanemaaegne) käsitöölise ameti-
 ühing, ametiseisus, gild; kildkond, su-
 letud ring
 tsükkel ring; kogumik, rühm; ajajärk;
 järjestik; mootorratas
 tsükloon pööristorm
 tšardaš ungari rahvustants
 tšekk maksujuhatus
 tšempion võitleja; esivõitleja, meistritiitli
 kandja
 tualett rõivastus; rõivastis; rõivastus-
 ruum; väljakäigukoht
 tuberkuloos tiisikus

tuberkuloosne sõlmeline, kopsutiisikuse-
 tunnel maa-alune tee, õõstee
 turban hommikumaine päakate
 turbiin auru- või veejõul töötav ratas-jõu-
 masin
 turism huvireisindus
 turist huvireisija
 turnee ringreis
 turniir võitlusmäng
 tušš muusikaline auavaldus; värvaine
 tuub väike toru
 tuunika vana rooma kuub; katoliku vai-
 muliku alumine kuub
 tämbr kõlamünt, häälevärv
 tätoveerima (ihunahka) ehtima sisseriibi-
 tud ja värvitud joonististega
 tüpograafia trükikunst
 türann ainuvalitseja; vägivallavalitseja
 türannia türannivalitsus
 türanniseerima türannina valitsema või
 kohtlema
 tüübiline algkujuline, eeskujuline, tüübiga
 sarnanev, vastav, tüübina esinev
 tüüp eeskuju, muster; trükk, äratrükk

U.

ultimaatum viimaskordne nõue, viimse,
 lõpliku tähtaja andmine (millegi täit-
 miseks)
 ultra- säälpool, säälpoolne, äärmine
 undiin merinäkk
 unikum = u u n i k u m

unionist ühendaja; uniooni pooldaja
 unioon ühendus, liit
 universaal üldnimi
 universaalne ülemaailmne, üldine
 universaalsus ülemaailmsus, kõiksus
 universiteet ülikool
 universum maailmkond, koguilm
 urbaanne linnaline, linna-, linna kuuluv;
 viisakas
 urbaniteet viisakus (seltskondlikus läbikäi-
 mises omandatud)
 usuaalne harilikult tarvitav, tavaline
 usurpaator võimu enda kätte kiskuja, või-
 muanastaja
 usurpatsioon anastus, vägisivõtmine
 usurpeerima vägivaldselt omandama, anas-
 tama
 utilisatsioon kasutamine, tarvitamine
 utiliseerima ära kasutama
 utilitaar omakasupüüdja; isik, kes hindab
 asja ainult kasu ja kahju seisukohalt
 utilitarism omakasupüüdmine; riigiõpetus
 rahvaüldsuse kasude silmaspidamisest
 utilitarist utilitarismi pooldaja, selle õpe-
 tuse radades käija; inimene, kes igal
 pool isiklike kasusid otsib
 utopia teostatamatu unistus
 utoopiline teostatamatu, unistuslik
 utopist tulevikuunistaja; poliitikamees, kes
 teotseb teostatamatute paranduskava-
 dega
 uunikum ainus oma liigis
 uusus komme, tava
 uvertüür avamäng

V.

- vaakuum (õhu)tühi ruum
 vademeeikum raamat, mis on saatjaks, ju-
 hiks jne. mõnel alal, taskuraamat, nõu-
 andja
 vagabondaaž hulkumine, hulkurielu
 vagabund hulkur, pätt
 vagabundeerima hulkurina ringi kolama
 vakantne vaba (koht)
 vakants vaba (saadaolev) koht; (suve)
 puhkus, tööst vaba aeg
 vaktsiin rõugelima, süstimislina,
 vaktsinatsioon süstimine, kaitserõugete pa-
 nemine
 vaktsineerima süstima
 valents väärtus
 valkäär lahingujumalanna germaani müto-
 loogias
 valuut = v a l u u t a väärtus; (raha)vää-
 ring; (väärtpaberite) nimiväärtuse ja
 kursi suhe; raha
 vampiir surnu vaim; vereimeja
 vandaal toores, hävitushimuline metslane
 vandalism hävitushimuline metslus
 varia mitmekesist, mitmesugust
 variaabel muutlik, muutuv
 variant teisend
 variatsioon teisendus, erimine
 varieerima teisendama, muutma
 varieeruma teisenduma, teisenema, erima
 varietee lava või teater laulu-, tantsu- jne.
 ettekanneteks; need ettekanded ise
 vasall läänimees

veda bramiinide usundiraamatud Indias
veen tõmbsoon
vegetaarlane taimetoitlane
vegetariaan taimetoitlane
vegetarianism taimetoitlus
vegetatiivne taimeline, taimiskasveline
vegetatsioon taimekasv, taimiskasve.; tai-
mestik
vegeteerima taimena elutsema, tegevuse-
tult päevast päeva elutsema
velodroom ratta-võidusõidutee
ventiil sulgklapp
ventilaator õhupuhastaja
ventilatsioon õhupuhastus, õhuvahetus
ventileerima õhku puhastama, tuulutama
verb pöördsona
verbaal- = v e r b a a l n e pöördsonaline;
suuline; v e r b a a l n o o t suuliselt esi-
tatav diplomaatlik kiri
versaal suur algustäht
versifikatsioon värsside-, salmidetegemine
versifitseerima värssse, salme tegema
versioon tõlgitsemine, jutustamis-, seleta-
misviis; tõlkimine
verso tagakülg; tagakülje sisu
verte pööra (lehekülge)
vertikaal püstjoon, -siht
vertikaalne püstloodne
vesiir kõrge võimukandja Türgimaal
vestaal Vesta preestrinna, vooruslik neit-
si, kes hoidis Vesta templi tuld
vestibüül esik, ceskoda
veteraan vana, väljateeninud sõdur; vana,
kogenud tegelane

veterinaar = veterinäär loomaarst
veterinaarne loomadesse puutuv, looma-
 arsti-
veto keeld, keeluõigus
viadukt sildtee (üle teise tee, oru jne.)
vibratsioon vibreerimine
vibreerima võnkuma, virvendama, väri-
 sema
vigvam indiaanlaste telkhütt
viisum = viisa tõestusmärkus (doku-
 mendil)
viitse ase-
viitseadmiral aseadmiral
vikaar asetäitja, abivaimulik
vinjett ehispildike (raamatuis)
virtuoos meisterlik mängija (muusika-
 instrumendil), taidur
virtuoosne meisterlik, taidurlik
virtuositeet kunstivõimelisus, meisterlik-
 kus, virtuoslikkus
viseerima sihtima; püüdma, kavatsema,
 taotlema, passi läbi vaatama ja tões-
 tama
visiit külastus
visioon nägemus
visitatsioon visiteerimine
visiteerima külastama; üle vaatama, „kat-
 suma“
vitaalne eluline
vitalism elujõulisus
vitaliteet elujõud
vitriin klaaskapp; vaatekast, vaateaken
vodevill laulumäng, väike lavatükk vahele-
 lükitud lauludega tuntud viisidel

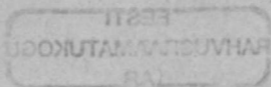
vokaal täishäälik
vokaalne täishäälikusse puutuv, iseendast
 hääldatav
vokalism täishäälikute kogu ja nende
 omadused; õpetus täishäälikuist
volontäär vabatahtlik (sõdur); palgata
 teeniv isik; palgata abitööline (õp-
 pija)
voluntarism vaade, mis peab tahet kõige
 hingeelu põhinähtuseks
voluumen köide, raamat; ulatus, maht
vraak laevariise, laevakere
vulgaarne labane, jäme
vulkaan tulemägi
vulkaaniline tuldpurskav, tuldpurskava
 päritoluga
vulkaniseerima (kummit) väävliga kuu-
 mutama
värss luuletusrida

ö.

ökonoom majapidaja; einelauapidaja
ökonoomia majandus; majandusõpetus;
 kokkuhoidlikkus
ökonomiline majanduslik, kokkuhoidlik

TARVITATUD KIRJANDUS.

- Eesti Entsüklopeedia, Tartu 1931—1934.
Eesti õigekeelsus-sõnaraamat I—II, Tartu
1925—1930.
Haljaspõld, H., Võõrsõnade leksikon,
Tallinn 1930.
Haljaspõld, H., Väike võõrsõnastik, Tartu
1933.
Käis, Joh., Üldtarvitatavate võõrsõnade
sõnastik 2 tr., Võru 1931.
Muuk, E., Väike õigekeelsus-sõnaraamat,
Tartu 1933.
Petit Larousse illustré, Paris 1916.
Villegcourt, L., Prantsuse-eesti sõnaraa-
mat, Tartu 1930.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

1-97-407

-60-

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

AR1-97-00407

HIND 1 KR.